This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Det här är en digital kopia av en bok som har bevarats i generationer på bibliotekens hyllor innan Google omsorgsfullt skannade in den. Det är en del av ett projekt för att göra all världens böcker möjliga att upptäcka på nätet.

Den har överlevt så länge att upphovsrätten har utgått och boken har blivit allmän egendom. En bok i allmän egendom är en bok som aldrig har varit belagd med upphovsrätt eller vars skyddstid har löpt ut. Huruvida en bok har blivit allmän egendom eller inte varierar från land till land. Sådana böcker är portar till det förflutna och representerar ett överflöd av historia, kultur och kunskap som många gånger är svårt att upptäcka.

Markeringar, noteringar och andra marginalanteckningar i den ursprungliga boken finns med i filen. Det är en påminnelse om bokens långa färd från förlaget till ett bibliotek och slutligen till dig.

Riktlinjer för användning

Google är stolt över att digitalisera böcker som har blivit allmän egendom i samarbete med bibliotek och göra dem tillgängliga för alla. Dessa böcker tillhör mänskligheten, och vi förvaltar bara kulturarvet. Men det här arbetet kostar mycket pengar, så för att vi ska kunna fortsätta att tillhandahålla denna resurs, har vi vidtagit åtgärder för att förhindra kommersiella företags missbruk. Vi har bland annat infört tekniska inskränkningar för automatiserade frågor.

Vi ber dig även att:

- Endast använda filerna utan ekonomisk vinning i åtanke
  Vi har tagit fram Google boksökning för att det ska användas av enskilda personer, och vi vill att du använder dessa filer för enskilt, ideellt bruk.
- Avstå från automatiska frågor
  Skicka inte automatiska frågor av något slag till Googles system. Om du forskar i maskinöversättning, textigenkänning eller andra områden där det är intressant att få tillgång till stora mängder text, ta då kontakt med oss. Vi ser gärna att material som är allmän egendom används för dessa syften och kan kanske hjälpa till om du har ytterligare behov.
- Bibehålla upphovsmärket
  Googles "vattenstämpel" som finns i varje fil är nödvändig för att informera allmänheten om det här projektet och att hjälpa dem att hitta ytterligare material på Google boksökning. Ta inte bort den.
- Håll dig på rätt sida om lagen
  Oavsett vad du gör ska du komma ihåg att du bär ansvaret för att se till att det du gör är lagligt. Förutsätt inte att en bok har blivit allmän egendom i andra länder bara för att vi tror att den har blivit det för läsare i USA. Huruvida en bok skyddas av upphovsrätt skiljer sig åt från land till land, och vi kan inte ge dig några råd om det är tillåtet att använda en viss bok på ett särskilt sätt. Förutsätt inte att en bok går att använda på vilket sätt som helst var som helst i världen bara för att den dyker upp i Google boksökning. Skadeståndet för upphovsrättsbrott kan vara mycket högt.

Om Google boksökning

Googles mål är att ordna världens information och göra den användbar och tillgänglig överallt. Google boksökning hjälper läsare att upptäcka världens böcker och författare och förläggare att nå nya målgrupper. Du kan söka igenom all text i den här boken på webben på följande länk `http://books.google.com/`

NYPL RESEARCH LIBRARIES
3 3433 08245351 9

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

(Montagne)
BLE ~~78/2~~
Digitized by Google

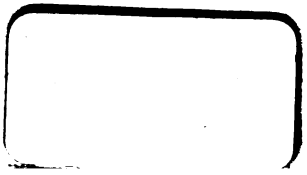

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

(Montagne)

BLE ~~78~~ 2

Digitized by Google

Till Herr Doctor Knapp i Gibraltar d. 14. sept. 1822.

Jacob Gråberg

Digitized by Google

Egypt-Description (1c)

EGYPTEN

4362 i

historiskt, geographiskt, physicaliskt, vetenskapligt, artistiskt, naturhistoriskt, mercantiliskt, religiöst, moraliskt och politiskt hänseende.

Original
af
Montagne.

Öfversåttning
af
Göran Löwegren.

NEW-YORK

Göteborg,
Tryckt hos Samuel Norberg, 1800.

LPA

Digitized by Google

Företal.

Tidehändelserna, så blodiga och fasansfulla de än må vara, hafva likväl den fördel, at de vända samtidingarnes upmärksamhet på föremål, som antingen aldeles hade sunkit ned i glömska, eller ock ej blifvit så undersökte, deras märkvärdigheter och egenheter ej så updagade, som de förtjente.

Sedan den största verldhändelsen — Fransyska Revolutionen — nästan ensam syselsatte eftertankan, var Egypten — gamla verldens under — förglömdt. Men nu, då en vis och tapper man söker, at i detta land införa och verkställa lärosatser, som äro förnuftets ädlaste barn, nu, då denne hjelten kullstjelper den mest uproriska oruttvisans och det vederstyggeligaste tyranniets thron, står den förut fruktbara Nilflodens dal åter för oss i hela sin liflighet och fägring!

Lyckas Fransosernes företagande, at göra Egypten til en af deras colonier, och at uptända en gnista forsknings-begär i Österländningarnes hufvuden; så kunna de följder, som det skal hafva på hela människoslägtets cultur,

ej med något mänskligt öga omfattas. Blifver den blodiga despotismens vagga förstörd, så måste ändteligen detta vidunder försvinna af jorden och gifva rum åt råttvisan. Den påtagligaste och första vinst, som denna årofring måste förskaffa, är för handeln, som ej längre skal blifva enskildta samfunds monopolium, utan hela, kanske de flesta, nationers arfvedel. Man lår ej längre kunna begå den nedrigheten, at förstöra producter, som naturen i öfverflöd frambjuder, på det at de alt jämnt må blifva i sit höga värde.

Men många svårigheter hafva Fransoserne at öfvervinna, om de än skulle kunna årofra Egypten? De träffa där et försämradt, brutaliseradt folk, som ej har den ringaste aning öm dess höga människo-bestämmelse. De måste kämpa med en här af fördomar; de måste genom undervisning utrota de skamligaste seder och vanor; de hafva således ej blott at strida emot lekamliga fiender, (desse kunna likväl ej vara farlige för män, som fäkta alfvarligt; ty de falla i ögnablicket ned i stoftet,) utan de måste ock vapna sig emot andeliga. De måste tala til dem på et språk, som ännu ej är i stånd satt at fatta europeiska ideer, hvilket således först måste bildas — dessutom

förstå få detsamma. Men min afsigt är icke at uprâkna de svårigheter, som sätta sig emot egypternas cultivering, utan blott upgifva ändamålet, hvarföre jag har skrifvit denna bok. Den skal lämna en korrt afritning af det, som Egypten fordom var, men förnämligast af det som det nu är. Man får fördenskull ej söka nya uptäckter, hvartil här ej var stället, utan blott en i ordning bragt föreställning af det, som nyare Resebeskrifvare hafva upgifvit angående Egypten.

Historien har jag framstält efter Gatterer, Voltman och andra. Materialierne til ortens beskrifning, til landets physicaliska beskaffenhets, dess invånares moraliska, litterâriska, industriösa caracterers o. s. v. afskildrande, har jag lânt af en Volney, Bruce, Norden, Pococke, Niebuhr, Bruns, egyptiska märkvärdigheterna, Savary, Vansleben, Funke, Dittmar, Pau, Eton m. fl. och jag tror mig ej hafva förbigått något märkvärdigt föremål; men det är ganska möjligt, at jag har irrat mig, vid den stora olikhet i meningar, som man yttrât öfver detta land; likväl har jag altid bemödat mig, at utsöka det, som genom dess grund och [illegible] förekommit mig såsom det sannolikaste.

Jag har här och där yttrat en mening, som til äfventyrs stöter emot en viss klass's tänkesätt; jag ärar den, därföre at den stött emot människo-stadgar: men jag tilstår äfven frimodigt, at jag hörer hvarken til de betänkliga eller til de fega, som vid hvart ord befara, at verlden skal ramla öfver ända, och jag skulle, om jag hade händerna fulla af sanning, på en gång meddela den, emedan den altid var blott en droppa i Oceanen, och emedan vårt tidehvarf har växt ifrån ledbandet, i hvilket snillets inskränkthet, okunnighet, egennytta och regeringslystnad ännu vil hålla det fjättradt. Jag föraktar alt skrymteri, jag skäms för barnsliga omsorger, jag bär afsky för despotismen, han må rasa, hvar han vil, och jag älskar, hvad rätt är.

Montagne.

den 9 Octob. 1798.

Digitized by Google

Innehåll.

I.) Historia om Egypten. - - - Sidan 1.

1. Från 1809 — 2472. - - - - — 3.

2. Konsternas och vetenskapernas gyllene tidehvarf, ifrån Moses och Danæus til år 2986. - - - - - - - - — 5.

3. Detta tidehvarf innefattar de utländska krigens, lagstiftarenas och förvirringens tidpunkt från 2986 — 3340. - - — 15.

4. Saitiska envåldets tidepunkt, ifrån år 3340 — 3468. - - - - — 20.

5. Persiska öfvervåldets tidehvarf, ifrån 3468 til och med 3652 — 185 år. - — 27.

6. Grekiska Konungarnes tidepunkt; ifrån 3652 — 3954. - - - - - — 30.

7. Egypten såsom en romersk provins; ifrån 3954 til 395 efter Chr. f. - — 37.

8. Egypten under österländska kejsarena; ifrån år 395 — 640. - - - — 39.

9. Egypten under Saracener och Mameluc-

Digitized by Google

XI.) Statsförfattning och regering. - - Sid. 263.
a) Statsinkomster. - - - - - - — 271.
b) Justitiæ och politie förvaltning. - - — 274.
c) Krigsmagt. - - - - - - - — 278.
XII.) Naturproducter - - - - - — 285.
1. Mineralier. - - - - - - — 285.
2. Växter. - - - - - - — 289.
3. Djur. - - - - - - - — 295.
XIII.) Långdemått, vigt och mynt. - - — 307.
a) Inländske. - - - - - - — 307.
b) Europeiska myntsorter. - - - — 308.
XIV.) Minnesvårdar och ruiner i Egypten. - — 310.
1. Ruiner och minnesvårdar i Öfveregypten. - - - - - - - — 310.
2. Medelegypten. - - - - - — 324.
3. Minnesmärken i Nederegypten. - - — 349.
XV.) Om canalerne, som i gamla tider gingo utur Nilen in i röda hafvet. - - — 356.
XVI.) Beslut. - - - - - - - — 364.

Digitized by Google

I.

Historia om Egypten.

Mörker omgifver första begynnelsen af alla nationers historia, emedan människorna voro tvungne at tråda i sålskap långt förr, ån de någonsin hyste den tankan, at uptekna det, som skedt var. Nöden måste upvåcka människorna ur slumret, i hvilket deras djuriska natur hölt dem fångne, innan de kunde reflectera öfver det förefallna. Förståndets cultur måste redan en lång tid hafva blifvit börjad, innan man fann et nöje uti at påminna sig det förflutna och innan man anställer en undersökning, hvadan man är, och huru man blifvit det, som man nu är. Fabler och digter intaga fördenskull i de åldsta tiderna historiens ställe. Det otrogna minnet och den lifliga inbildnings-kraften bidraga alt til, at förvirra och fördunkla det, som har händt. Man talar i bilder, man målar, i stället för at uttrycka

Digitized by Google

en sak genom bestämda begrepp och genom tydliga ord, och man tycker om sig i allegorier.

Egypten står där i åldsta tider såsom en ordentligt inråttad stat; ty stamfadren Abraham fann omkring år 2023 i Egypten redan et hof, vid hvilket luxen herskade, och en stat där borgerlig ordning var införd. Detta var Memphis. Desutom måtte ock staterna i This och Theben då varit til. Hvilken lång tid behöfdes, innan människorna hunno til en borgerlig inråttning! Huru många öden måste de redan hafva utstått och huru många förändringar måtte redan vara föregångne, innan de underkastade sig et för de ohyfsade vildarne så besvärligt tvång? Har åfven landets beskaffenhet tillika i Egypten visat en sådan frugt, som en stat är — så var likväl et stort framsteg uti människo-förståndets cultur nödigt, innan man insåg behofvet, at kröka sig under en borgerlig ordning. Huru högt älskar den vilde sin tygellösa frihet, och hvilka faror och hvilket bryderi

Digitized by Google

måste människan hafva utstått, innan hon fogar sig efter en inråttning, som berôfvar henne sit kostliga goda!

Man delar egyptiska historien efter Gatterer vanligen i fyra tidehvarf.

1. Från 1809 — 2472.

Denna period innefattar en tid, som år til stôrsta delen oviss. Utan tvifvel blef Egypten befolkad ifrån Ethiopien. Man gôr Menes til stiftare af egyptiska riket i Nimrods tid, och Osymandyas til upbyggare af den berômliga grafvården med den gyllene ringen; men desse och flere andra åro hôgst sannolikt inga Pharaoner, utan foster af oriktigt fôrklarade hieroglyphiska bilder.

Ôfver hundrade år var Pharao af Memphis, enligt all sannolikhet, ensam herre ôfver Egypten. Man hade ingått i handel med asiatiska kôpmän, och desse fôrde til Egypten varor, som tjente til luxens tillfredsställande. Man dref slafhandel och Jo-

Digitized by Google

seph blef såsom slaf såld til Egypten. Han vann beherskarens af Memphis ynnest genom drômars uttydning och blef år 2220 stor-vizir.

Joseph fôrmerade despotismen i Memphis och gjorde den, som hade uphôjt honom, til den oinskränktaste regent. I frugtbara år anlade han stora kornmagasin och gjorde, vid tilfälle af en stor hungersnôd, alla grund-egendomar, prästernas undantagne, til Konungens. Vid denna tiden kallade han sin hela familie ifrån Asien til Egypten, och inrymde dem landet Gosen, hvarest de idkade boskapsskôtsel.

Ryktet om den kongliga skattkammarens omåtliga rikedomar och Israeliternas kallelse til Egypten lockade Hyksos til detta land (2347). De intogo fôrst Nederegypten och herrskade dår tyranniskt. De hade sitt såte uti Abaris (Heroopolis). Men de utbredde sig snart vidare, ånskônt beherskarne af Memphis och Diospolis anvånde alla krafter, at undandraga sig desse

Digitized by Google

usurpatorers ok. Thiniterna höllo det åfven för nödigt at flytta sit rikes säte til Elephantina vid yttersta sydliga gränsen af Egypten, hvarest Elephantiner-dynastien varade ända til 2877. Memphiska staten blef 2676 för evigt i grund förstörd. Hyksos mishandlade Israeliterne på det skändligaste sätt, hvilka därföre under Mosis anförande lämnade Egypten år 2453. Af lika orsak hårrörde Cecrops utvandring med en hop Saliter 2426, och Danai omkring år 2472. Med Israeliternes uttågande af Egypten hade åfven detta landets elände en ända. Den siste Pharao af Hyksos dynastie omkom, som Moses förtäljer med hela sin krigsmagt i röda hafvet, och de inhemske Pharaoner kommo numera åter til en fredlig besittning af sin thron.

2.

Konsternas och vetenskapernas gyllene tidehvarf, ifrån Moses och Danæus til år 2986.

Et stort namn, som icke länge efter Hyksos dynasties undergång upkom, är Se-

Digitized by Google

sostris. Utan tvifvel har han gjort sig mycket förtjent af Egypterna, och måste haft en erôfrares namnkunnighet, når man har brukat hans namn framför alt det märkvärdiga, som man i Egypten blifvit varse. Efter Ethiopiska folkslagens underkufvande, företog han et åfventyrligt krigståg til Asien, gick öfver floden Ganges och framträngde sig genom Indien ända til Oceanens kuster och bekrigade i Europa Thracien.

I Egypten byggde han vid dess östra sida en lång gränsmur emot arabiska Nomaderne, hvilken stråckte sig ifrån Pelusium ända til Heliopolis. I nederegypten lät han genom krigsfångar gråfva canaler, för at försäkra landet emot Nilens öfversvämningar och leda dess vatten in på flere orter, för at göra dem fruktbare och bidraga til en lått handels-rörelse. Han lät upkasta höga dämningar, på det at de öfversvämmade orternes invånare måtte där kunna rädda sig. Under hans regering blef åfven landet indeldt i Nomer.

Digitized by Google

Hela egyptiska statens grundval utgjorde rote-indelningar. Egypterna voro indelte i sex olika rotar, nämligen i *prästernas*, *krigsfolkets*, *näringsidkares*, *åkerbrukares*, *herdars* och *skeppares* rote. Denna indelning måste väl hafva sin grund i den art, enligt hvilken Egypten har blifvit befolkad och de enskilde staterna dårstådes upkommit. Roterna utgjorde altså olika folk-åtter, som alle, utom prästerne, voro inhemske. Herodotus räknar sju rotar, och gör en sårskild af tolkarne.

Då desse rotar voro til språk, religion och seder så mycket olika, så var det naturligt, at de länge blefvo från hvarannan afsöndrade, och at öfvergången ur den ena in i den andra var så svår, och at til exempel steget in i präste-roten var aldeles förbudet.

De förste egyptiske statscolonier härstammade utan tvifvel ifrån prästeliga staten i Meroe, som efterhand cultiverade de inhemska Nomader, beherrskade dem, och

Digitized by Google

befästade deras herravälde genom klokhet och list.

Enskilda landtegendoms-innehafvare i Egypten voro blott prästerna, de frie män, som voro skyldige at försvara landet, och Konungen. Handtverkare och andra näringsidkare bildade sig endast ibland de föraktade folkklasserna, ty prästerskapet sysselsatte sig med religion och vetenskaperna, och den frie mannen var för mycket stolt och arbetsskygg, at befatta sig med annat, än med krigs-göromål.

Konungen besatt sin värdighet ärfteligen och var ej af prästernas slägt; och om han än tillika ägde några kunskaper om religionssakerna, var han likväl högst sannolikt ej invigd i prästeskarans innersta hemligheter, emedan han eljes lätteligen hade kunnat blifva svartsjuk på deras planer, och farlig för deras hersklystnad. Man införlifvade honom i prästernas interesse, i det man uptog honom i deras stånd. Konungen måste dagligen gå i templet och

Digitized by Google

offra. Medlemmarne af präste-roten afkunnade en offentelig dom öfver den afledne Konungen: hade han tålmodigt låtit sig ledas af dem, så kunde han hoppas et gunstigt utslag. Konungen måste lefva ganska måtteligt och skulle gifva et efterdöme af utvårtes dygder. Stod hans lekamen vid hans grafvård til beskådande, så berömde folket honom och bar sorgedrägt vid hans död, men nekades honom en högtidlig begrafning, så väntade förbannelse och skam på honom.

Hvar präste-famille besatt utan tvifvel det land, den först gjort lådlig, såsom dess grundegendom, och Nomaderne, som de på hvad sätt som hälst brukat därtil, voro deras åkerbrukare. Präste-roten synes hafva varit kringspridd i alla egyptiska städer: men deras hufvudsäten blefvo de store städerne Memphis, Theben, Heliopolis och Sais. Hvar präst måste vara i tjenst hos någon gud och höra til något tempel, som altid egde stora landtgods, hvarmed gudstjenstens omkostnad och an-

Digitized by Google

dra gemensamma utgifter blefvo bestridde. Af dessa förlorade han sin andel, om han gick öfver til et annat tempel. Prästerskapet, som tilhörde hvart tempel, hade en öfverstepräst, hvars ställe var ärftligt. Denne stod näst Konungen. Deras stoder blefvo så väl som konungarnes upställde i templen.

Prästerna förbehöllo sig i uteslutande besittning alla vetenskapliga kunskaper, som platt af voro bildade genom det locala och omedelbarligen hade inflytande på folkets behof. De voro domare, läkare, teknatydare, byggmästare, med et ord! alt, hvartil någon vetenskaplig kännedom fordrades. Hvar stor stad hade et hufvudtempel, hvars gudom var ortens skyddsgud. Största och skönaste delen af landtgods i Egypten blef altid en prästernas egendom, hvilkas egentliga caractersdrag var kroppens och klädselns renlighet.

Efter prästernas rote följde *Krigsmännernas*. Denna var endaft beftämd för kriget: och denna beftämmelfe tilföll sonen i

Digitized by Google

arf efter fadren. Deras sold beſtod i Landtegendomar. De utgjorde en ſtämma, som åter var delad i Hermotybier och Calasirier. De förſte voro, då deras magt var som ſtörſt, 160,000 och de senare 250,000 man starke.

Hvar krigsman var til och med på 12 tunneland (hvart tunneland råknadt til 100 egyptiska alnar,) fri från alla utskylder; — präſterna åter betalade aldeles ingen skatt. Årligen måste 1000 man, så väl af Calasirierna som af Hermotybierne förſyna vakten hos Konungen och desse fingo, utom deras landtegendomar, dårjämte dagligen et beſtämdt förråd af kött, bröd och vin.

Krigsmännen voro inhemska folkslägter, som hade sina boställen i beſtämda landsorter, och hvilka man, jämte en noga afmått mark, hade tilslagit en viſs ändel i landtgods. Störſta delen af egyptiska krigsmagten befann sig i Nederegypten. Krigsfolket fick ej idka något handtverk.

Under den näringsidkande roten innebegrep man handtverkare, konſtnä-

Digitized by Google

rer, krämare och köpmän. Åkerbrukarne voro paktare af landtegendomarne. Skeppare-roten bestod af dem, som förde fartyg på Nilen. Fåherde-roten omfattade de bofaste stämmorna, som gjorde boskapsskötseln til sit hufvudyrke. — Tolkarnes rote upkom först i Psammetichs tid. Han ville omskapa Nationen til Greker, och lät dårföre genom de i landet inkallade Greker upfostra et ansenligt antal egyptiska barn och undervisa dem i grekiska språket och i grekiska sederne. Desse grekiskt upfödde barnen ville man nu ej räkna til någon inhemsk rote: de måste fördenskull tilskapa en egen, hvilken såsom tolkar betjente främlingar.

Egyptens frugtbara del var indelad i vissa nomer eller districter. Denna indelning var sammanhängande med egyptiska staternas upkomst, då ännu i sednare tider gudstjensten var olik efter de olika nomerna. Såsnart de åtskillige staterne blefvo förenade til et rike, bibehölt man sannolikt deras gamla gränsor såsom en lands-

Digitized by Google

fördelnings grundval, och så vida nämnes Sesostris såsom nomernas uphof. Han satte ock en Nomarcha för hvar och en af dem.

Egypternas religions grundval var utan tvifvel djurs-dyrkan och symboliska gudomligheter, som det är beskaffadt med alla folkslag, hvilkas cultur består blott i djuriskhetens caracter, och hvilka ej kunna uphöja sig til ôfversinnliga föreställningar. Men prästernas religion söndrades ifrån folkets, då de förre hörde til en klass af människor, hvilkas förstånd redan någorlunda var utbildadt, och hos hvilka förnuftet var verksamt. I Egypten firades många religiösa folks-högtider, hvarvid man brukade talrika synd-offer och pålade sig bot och bättring. Sjelfva lagskipningen hade en caracter, som var upfyld af hemligheter, och straffen voro ån för hårde, ån för lindrige; men några voro mycket lämpade til sina ändamål.

Nu frågas, om Egypterna kunnat haft en hög grad af vetenskaplig cultur? I et

Digitized by Google

tidehvarf, då djuriskheten är endaft verksam, och förståndet på sin höjd brukas at tilfredsställa djuriska behof, måste hvar kunskap tacka yttersta nöden för sin tillvaro. För Nilströmens skull, voro Egypterne tvungne at skaffa sig insigter i Geometrien, Astronomien och Läkarekonsten. Instincten drifver människan, at uppehålla lifvet; denne nödgar henne ock, at tänka på medel, som bidraga til dess lifs vidmagthållande. Alla kunskaper i et sådant tidehvarf åro altså frugter af nödvändigheten och instincten at vidmagthålla lifvet. Alla upfinningar och minnesmärken i Egypten hafva antingen driften at underhålla lifvet, eller den religiösa vidskepelsen, som despotiskt tvang folket til de oerhördaste arbeten, at tacka för sit ursprung.

Af underråttelserna, som man har om Osymandyas, Moeris, Sesostris och Rhamsinit, hämtas åtminstone så mycket ljus, at icke allenast skrifkonsten, astronomien, astrologien, byggnings- och guldsmedskonsten voro urgamla i Egypten

Digitized by Google

utan ock at sjön Möeris slussverk, som så mycket bidrog til nästan halfva Egyptens fruktbarhet, samt konsten at upbygga Obelisker voro öfver halfannat hundrade år äldre, än Trojas förstörande, liksom pyramidernas, högst sannolikt äfven Labyrinthens byggningssätt inträffar uti närmaste tiderna vid och efter trojanska kriget.

3.

Detta tidehvarf innefattar de utländska krigens, lagstiftarenas och förvirringens tidpunkt ifrån 2986—3340.

Nu blef Nederegypten för första gången Pharaonernes hufvudsäte, och blef det hädanefter nästan altid. I detta tidehvarf afväxlade det endast imellan de tre städerna *Tanis*, *Bubastus* och *Sais*. Taniterna gjorde början 2086. Redan under de första regenterne af dem gick diospoliska staten 3002 för evigt öfverända. Den andre Taniten Susan, i Biblen Susak, i allmänhet Sesak kallad, var den förste Pharao,

Digitized by Google

som blandade sig i utrikes ärender. Han skyddade den uproriske Jerobeam emot Salomo, föll sedan under Rehabeams regering in i Palästina, eröfrade Jerusalem, plundrade templet och blef israelitiska Konungarikets förnämsta stöd, såsom han äfven var hufvudverktyget vid dess grundläggning. Men hans eftertrådare såg redan år 3067 i Egypten et samhälle i Heracleopolis uppstå. Detta varade någon tid. Hårpå trådde Bubastiterna i Taniternas ställe. Dock kommo Taniterna efter 100 år sig åter så före, at de, tillika med Bubastiterne och Heracleopoliterne, år 3215 kunde grunda en ny stat i Tanis. Nu blef således Egypten åter delad i tre riken. Redan 20 år härefter ödelade väl Taniterna staten Bubastus; men de hade knapt 10 år ensamme beherrskat Nederegypten, så uptrådde en Saiter, benämnd Boccharis och grundade i Sais 3246 åter et samhälle, som var nog litet och varade endast 6 år, då det förstördes genom Ethiopiernas infall. I detta århundrade herrskade 2 til 3 Pharaoner, hvilka utmärkte sig såsom lagstiftare; först

Digitized by Google

först Diodors Gnephactus, som förde krig i Arabien, hvarest han råkade i stor nöd och måste hjelpa sig fram med de uslaste lifsmedel. Han gaf lagar emot luxen och förbannade Menes minne, som alra-först hade infört en yppig lefnadsart, på et offentligt minnesmärke; för det andra Herodots Asychis, som utgaf flere nyttige lagar, och för det tredje Diodors Bocchoris, som grundade Saiterstaten och blef vid Ethiopiernas anfall tilfångatagen af Sabbakon och lefvande förbränd. Strax härpå bragte nästan allahanda förvirringar Pharaonernes stat på fördårfvets brädd. Först suckade Egypten under ethiopiska underkufvandet, vid de Taniters tid, hela 40 åren. Sabbakon eröfrade Egypten och herrskade 8 år. Sevechus regerade 14 år och Taracus (i Bibeln Tirhaca, hos Herodotus Sethon) 18 år. Denne var den siste af Taniternas dynastie. Enligt Herodoti berättelse hade han tilförne varit Vulkans präst eller Phta, och upförde sig åfven på thronen aldeles såsom präst.

Digitized by Google

Han tog ifrån Soldatståndet dess skattfria, från urminnes tider i stället för sold inrymda åkerjord. Nu föll konungen af Assyrien, Sanherib, in i Egypten, och då soldaterne ej ville fägta, så sammanrafsade han flockar af köpmån, handtverkare och bönder och tågade med dem til Pelusium. En tilfällighet eller Assyrernes fruktan för en annan fiende, och ej Sethons hårs tapperhet, var ordsaken, at Egypten blef räddad. Numera upkom en anarchie af 33 år, hvarvid Saiterna spelade måstare emot Taniterna, Ethiopierne och flere inländske motståndare. Flere store mån hade uphåfvit sig ibland Egyptens beherrskare, och Sethons förhållande emot krigs-roten hade gifvit teken til et invårtes upror, til dess åndteligen tolf kronpretendenter til lika tid upstodo, delade sig i Egypten och förenade sig inbördes til en tolfherre-regering (dodekarchie), som likväl endast varade 15 år. I början tycktes väl endrägtighet vilja stå imellan beherrskarena, men alle de öfrige blefvo strax svartsjuke på

Digitized by Google

Psammetich, hvars land låg vid sjökusten. Han bragte sin stat i et lysande tillstånd genom handeln med Grekerne och Phoenicierne. Härigenom föll han i misstanka hos sina medregenter, at han stråfvade efter envåldet, dels emedan han var af Saitiska Nomen, dels emedan han egde ganska stora rikedomar. De ville dårföre vid tilfälle undertrycka honom: i början kunde han ej uthårda deras gemensamma angripande; men den af det besoldade folket ifrån Jonien och Carien understödda egyptiska armeen, som var på hans sida, bragte det snart dårhån, at han kunde uphåfva sig til envålds-regent öfver hela Egypten. De öfrige medfurstarne hade antingen fallit i drabbningen, eller ock flyktat til Libyen. Sålunda upkom 3340 Saiternes envälde.

Handeln, som Egypten dref för Psammetichs regering, var måstadels caravanhandel. Den erhöll en mängd varor af främlingar och bekom sit guld, sit elfenben och sina slafvar ifrån Ethiopien, sit rök-

Digitized by Google

verk ifrån Arabien, sina kryddor ifrån Indien, sina viner ifrån Europa och Phœnicien, sit finare salt ifrån africanska öknarne; däremot lämnade den producter, hvilka, emedan de höra til de förste och oumbärligaste lifsförnödenheterna, skaffade honom en säker och oafbruten afsättning. Egypten var nämligen et af de äldsta kornland, och ej mindre et af de äldsta land, om icke det äldsta i hvilket väfveriet så väl af linne, som bomull, var bragt til en hög grad af fullkomlighet. Väfveri var i Egypten allmogens allmänna göromål. Egyptern hade den enklaste indiska väfstol. Väfvande var ej hustruns utan mannens sysla. Därjämte drefs handel på Nilfloden.

4.

Saitiska envåldets tidepunkt, ifrån år 3340 til år 3468.

Under Saiternas envälde blefvo Egypterna halfva Greker och öfverhufvud umgängligare med främmande folkslag och be-

Digitized by Google

kantare, ån tilförne: ty Psammetich kunde blott genom utländskt krigsfolk bibehålla besittningen af det, som han genom dem hade erôfrat. Dårfôre visade han dem land til varaktiga boningsplatsar i en nomus af krigsroten vid Nilens kust, ej långt ifrån dess utflytande vid Pelusium. Han lât upfostra många egyptiska barn på grekiskt vis och lâra dem grekiska språket. Med Athenienserna och andra Greker slôt han handelsfördrag, och befordrade utlânningar til hôga åreställen.

Genom den nya krigsroten erhôll han et säkrare stôd för sin thron; men han förtörnade tillika dårigenom egyptiska krigsfolket, hvilka til större delen, trotts Psammetichs förestâllningar, lâmnade Egypten och uppehôllo sig i Ethiopien. Hâr stiftade de en egen stat under Meroes ôfverbefâl. — Psammetich ôpnade alla Egyptens hamnar för främmande köpmân och tog Asdod eller Azot ifrån Assyrierna efter en 29 årig belâgring. Genom under-

Digitized by Google

handlingar och skånker aflägsnade han Scytherna, som plundrade öfversta delen af Asien, ifrån Egyptens gränsor, för at vinna tid til at befästa den af Sesostris uppbyggda gräns-muren. Psammetich, som ock hans eftertrådare uppehöllo sig vanligen i Sais, men det oaktadt ansåg man altid Memphis för Egyptens hufvudstad. Af Psammetichs 54 åriga regering räknas de första 15 åren med til dodekarchiens epok.

Psammetichs eftertrådare var hans son Necho. Han regerade i 16 år och bragte sin fars planer til sin högd. Alramäst utmärkte han sig genom sina eröfringsplaners välgörighet för sjöfart och och handel. Phoeniciska handelsståderne kunde blott genom en sjömagt underkufvas. Han lät därföre, i meddelländska och i röda hafven bygga en flotta, och sökte at förena dem genom en canal. Denna canal gräfdes endaft til hälften af Necho; men blef aldeles utförd af Darius, vid pass 70 år därefter. Man hade gjort honom så bred, at två tri

Digitized by Google

remer kunde flyta i bredd. Han var fördensull för handelskepp ej så väl bestämd, som för krigsskepp. Han begyndes strax ofvan för staden Bufastis och gick sydligt ofvanför Memphis, hvaråst han utmed den dårvarande stora stenbryggan slingrade sig fram åt röda hafvet.

Necho lät äfven genom Phoenicier omsegla Africa. I Jerusalem satte han Konungar af och til, framträngde sig ända til Euphrat; men blef sluteligen vid Carmisch slagen af den chaldeisk-babyloniske Konungen Nebucadnezar.

Hans son Psammis efterträdde honom. Sedan denne regerat blott 6 år, besteg hans son Apries thronen. Denne stod i förbund med Konung Zedekia af Juda; men vågade ej at undsätta det af Konung Nebucadnezar belägrade Jerusalem, ånskönt han eljes hade et ganska krigiskt mod. Han belägrade Sidon och årôfrade det med storm, slogs til sjös med Tyrierna och Cy-

Digitized by Google

prierne och gjorde stora byten. Men då han under et fälttog emot Cyrene led et stort nederlag, trodde egyptiske krigsstaten at han upsåtligt hade blottstält dem för faran, för at ödelägga dem och genom främmande krigsfolks tilhjelp regera oinskränkt. Därföre upstod i Egypten et stort uproт emot honom: han skickade sin mäst anseddе tjenare, Amasis, til de uproriske inbyggarne; men denne upäggade på et trolöst sätt än mer deras ovilja och satte alla Egypter i upror för en grymhet skull, som Apries utöfvade på en af sina trognaste anhängare, hvilken han likväl sjelf gifvit anledning til. Under denna invärtes villervalla, föll Nebucadnezar, som efter en trettonårig belägring äfven hade intagit Tyrus, in i Egypten, och skövlade det ända til Syene med et utomordenteligt raseri. Efter Nebucadnezars aftågande, varade likväl upresningen och utbraft nu i et offentligt krig imellan Apries och Amasis. I spetsen för 30,000 Carier och Jonier ryckte konungen ut i härnad emot Amasis, fägtade tappert

Digitized by Google

i slaget vid Momemphis; (ej långt ifrå det i sednare tider tilkomna Alexandria) men blef af en mycket starkare fiende gjord til fånge. Amasis inneslöt honom sorgfälligt i palatset i Sais; men detta oaktadt måste han likväl utlämna honom åt Egypternas hämd, och desse strypte honom.

Amasis hade bestigit thronen och herrskade med stort anseende öfver Egypten. Efter Herodoti berättelse, skal Egypten under hans regering haft sin lyckligaste period. Han föredrog en fredlig regering framför årofringarnes glans. Han var en stor vän af Grekerna och en ännu större vän af luxe och vällefnad. Han öpnade åndtligen de så länge tiltäppte Nilens mynningar för de främmande handelsskeppen. Han tilstadde alla Greker, som kommo in i hans rike, at för altid sätta sig ned i Naucratis. Han upförde många präktiga byggnader, uplifvade handel och rörelse och gaf befallning, at hvar invånare skulle hos öfverheten angifva sin handtering. Men

Digitized by Google

hans olycka var, at han med Croesus hade ingått et förbund emot konung Cyrus. Det är väl ännu ovisst om redan Cyrus har gjort Egypten sig skattskyldigt; men Cambyses var så förbittrad på Amasis, at han hade beslutit dess undergång. Två förrådare, Polycrates (från Samos) och Phanes (från Halicarnassus, en af Amasis fältherrar) låttade Persernas krigståg emot Egypten. Amasis dog i god tid, innan stormen, som träffade hans son och eftertrådare Psammenitus, bröt lôst. Phanes skildrade för Cambyses ej allenast rikets hela belägenhet, utan han gaf honom äfven det lyckligt efterföljda rådet, at inlåta sig med Araberna i et vänligt förhållande, för at vinna en säker durchmarsch genom deras land. Psammenitus stod med sin här vid Pelusium och förlorade slagtningen. Eröfringen af Memphis efter en korrt belägring fullåndade Egyptens underkufvande, hvartil så väl landets rikedom, som persiska eröfringssystemet lockade och dref konung Cambyses. Psammenitus för-

Digitized by Google

lorade i början sin frihet och korrt härefter sit lif. På sådant sätt kom Egypten under Perserne, en nation, som nästan i all ting, i synnerhet i religionen var Egypternas vederspel. Numera må en indelning efter folkslagens herrskande följa.

5.

Persiska öfvervåldets tidehvarf; ifrån 3468 til och med 3653 — 185 år.

Egypterne blefvo mycket förtryckte af Perserne. Deras land förlorade därigenom mycket af sin glans, som det hittils mer genom fredens cultur, än genom krigiska företag hade upnått. Afven hade de oordningar och förstörelser, som yppades i persiska monarchien, et olyckligt inflytande på dess tilstånd, som därigenom beständigt förvårrades.

Genom sina grymheter, genom barbariska förstörelser af gamla minnesmärken och byggnader, genom den nedrighet, hvarmed han skymfade och misshandlade Ama-

Digitized by Google

sis kropp, men i synnerhet dårigenom, at han ihjälstack den helige oxen i Memphis och låt gisla prästerne, gjorde Cambyses strax i början sig utomordentligt förhatlig hos Egypterna. Detta skamliga upförande uprörde allas sinnen emot honom; men man led tåligt, hvad man ej kunde afböja. Först emot slutet af Darii regering vågade Egypterne ett försök, at afskudda sig det tryckande persiska oket. Men Xerxes tuktade dem därföre och förmerade deras bördor och förtryck.

Egypterne hade ännu ej sunkit så djupt, at de skulle fördraga hvart misshandlande ostraffadt. De vågade därföre för andra gången en upresning under Artaxerxis Longimani regering; men äfven detta lyckades endast någon tid. Striden aflopp til Persernas fördel och Libyske konungen Inarus, som man hade satt på egyptiska thronen, blef korsfäst i Susa. Amyntæus var den endaste, som på Egyptens sumpiga trakter trottsade persiska magten,

Digitized by Google

och upväckte, under Darii Nothi regering, det tredje uproret, som lyckades honom, och nu var Egypten i 64 år fritt ifrån persiska oket. Pausiris, Amyntæi son, besteg egyptiska thronen. Men Pharaonerne, understödde af Grekerne, inlåto sig beständigt i krig emot Perserne, och slöto med de nästgränsande stater förbund emot dem. Desse påskyndade åndteligen deras undergång. Egyptiska konungarne, som herrskade under landets oafhängighet, voro, utom de två redan nämnde, Psammetich, Nepheræus, Acoris, Psammuthis, Nephoretes, Nectanebis, Tachos och Nectanebus. Denne siste måste fly-ta undan til Ethiopien för persiska konungen Artaxerxes Ochus, sedan alla egyptiska staterne hade affallit ifrån honom och undergifvit sig Perserna. Persiska konungen utöfvade största grymhet i Egypten: förnämligast lät han sit raseri utbrista emot prästerne: men han blef snart mördad.

Digitized by Google

Egypten har sedan Nectanebi flykt ej mera i detta tidehvarf haft några inhemska Konungar. De öfrige 9 åren af denna period förblef landet en persiska monarchiens provins, hvarpå Alexander den store gjorde en ända.

6.

Grekiska Konungarnes tidepunkt; ifrån 3652 — 3954.

Då Alexander hade aldeles öfvervunnit Darius och genom slaget vid Arbela gjort sig til herre öfver persiska Monarkien, rigtade han sin marsch åfven emot Egypten, hvaråst han utan motstånd intågade. Han vann invånarenas hjertan, dårigenom at han råttade sig efter deras bruk och vanor. Han offrade åt guden i Memphis och byggde vid Nilens canopiska mynning staden Alexandria, som, genom dess lyckliga belägenhet och genom dess gynnande, blef snart mycket blomstrande. Store privilegier ditlockade främmande köp-

Digitized by Google

mån, och Alexandria blef landt- och sjöhandelns medelpunkt.

Alexanders närvarelse i Egypten blef ock välgörande genom upråttande af en til åndamålets vinnande tjenlig regering. Til Ståthållare utvalde han en inföding, och militairiska våldet delade han imellan flere macedoniske, af hvarandra aldeles oafhängige befålhafvare.

Efter macedoniska rikets styckande, herrskade Ptolomeus, Lagi son, i början under namn af ståthållare, sedan såsom konung öfver Egypten, som nu igen, men på grekiskt vis, blef konsters och vetenskapers hemort. Alexandria, som var et säte för hela verldens handel och hofvets hemvist, blef åfven en tilflyckts-ort för grekiska culturen och Ptolomæus gynnade lärdom. Han stiftade det stora alexandrinska bibliotheket, som af hans eftertrådare förmerades. Han förſamlade ock et sälskap af grekiska Lärde i sin hufvudstad. Pto-

Digitized by Google

lomæus erôfrade 3666 Phœnicien, Coelesyrien, Syrien och Palestina, och uptog et stort antal Judar uti Egypten. Efter 40 års berômlig regering antog han 3699 den fôrnâmste af sina sôner, Ptolomæus Philadelphus til medregent, som året dârpâ sjelf blef konung. Men denne fôrenade med kârlek til vetenskaperna yppighet och veklighet, fôrnâlde sig med sin syster Arsinoe och brâgte med detsamma fôrdârfvets frô in i sin slâgt, dârigenom at hans eftertrâdare alt fôr mycket hârutinnan hârmade honom. Han underkufvade de svarte Ethiopier, eftertraktade genom et gesandtskap, sedan han utdrifvit Pyrrhus af Italien, de Romares vânskap, som sedermera blef hôgst fôrdârflig fôr Egypterna. Han gjorde flera erôfringar, och satte canalen i stând, som skulle fôrena rôda och medellândska hafven. Denne canal var genom en sluss sammanhângande med nordliga ândan af arabiska hafsviken vid Arsinoe eller Cleopatris, och var efter Plinii berâttelse 27½ romerska (5½ tyska)

Digitized by Google

ska) mil lång, 200 fot (efter Strabos alnar) bred och 30 fot djup. — Ptolomæus Philopator grundade Egypternas indiska handel. Hans eftertrådare var Ptolomæus Evergetes I. 3737. Denne gjorde flere inkråktningar vid kusterna af arabiska hafsviken och befrämjade dårigenom ostindiska handeln ganska mycket. Ptolomæus Philopator regerade ifrån 3763---3786. I hans tid förnyade 3774 Romarena, som då förde det andra puniska kriget, vånskaps-förbundet med Egypterne genom et gesandtskap.

Romarena blandade sig numera uti egyptiska angelägenheterna och Egypten råkade i förfall. På Ptolomæus Philopator följde Ptolomæus Epiphanes. Denne var et barn af 5 år, då han blef konung och herrskade från 3780 — 3803. I hans sjunde år gåfvo Romarena egyptiska hofvet underråttelse om deras seger öfver Hannibal, och om den med Carthago 3782 slutna freden. Vid detta tilfälle öfverlämnade de förnåmste i Egypten riket och konungen åt de Romares beskydd, hvilka ifrån

Digitized by Google

denna tid blefvo skiljesmän af Egypten. År 3787 förlorade Egypterne flere länder, som de utomlands hade besutit.

Ptolomæus Philometer var 6 år gammal, då han tillträdde regeringen. Han herrskade ifrån 3804 til 3838 och måste 3822 dela regeringen med sin bror Ptolomæus Evergetes eller Physicon, som ifrån år 3838 til 3865 tyranniserade Egypten. Physicon var en grym bof. Hans blodgirighet utdref af Egypten de lärde, som sedan utbredde sina kunskaper ibland flere folkslag. Hans äldste son Ptolomæus måste förmåla sig med hans äldsta dotter Cleopatra och regera tilhopa. Alla laster voro i gång och alla ogärningar blefvo förövade och kungjorde rikets nära undergång. — De öfrige Egyptens beherrskare voro svage och tyranniske furstar. Åndteligen hann Cleopatra, konung Ptolomæi Auletis dotter och eftertrådderska sedan 3938, up på thronen, och gaf närmaste lägenhet til egyptiska rikets undergång. Enligt sin fars testamente,

Digitized by Google

skulle hon regera gemensamt med sin bror, Ptolomæus Dionysius, och det under romerska republikens förmynderskap. Men knapt hade hon tiltrådt regeringen, förrån hon söndrade sig. Cleopatra fjättrade Cæsar genom sin skönhet, och njöt kårlekens vållustigaste nöjen med honom. Cæsar befalte Ptolomæus at, på de beting hon hade honom föreslagit, uptaga sin syster til medregent. Han vägrade, och det brast ut i et nytt krig, i hvilket Ptolomæus drunknade i Nilen. Detta krig förstörde äfven en stor del af alexandrinska bibliotheket.

Cleopatra erhöll kronan efter sin brors död, och måste på Cæsars befallning ägta och til medregent uptaga sin bror Ptolomæus Puer, en gosse om 11 år; men med förgift röjde hon honom snart ur vägen. Hennes älskare var nu triumvir Antonius, med hvilken hon öfverlämnade sig til de största utsväfningar och försträckte honom med penningar och hjelptruppar emot Octavius. Octavius vann

Digitized by Google

slaget vid Actium, och detta afgjorde Egyptens öde. Antonius förgjorde sig sjelf, Alexandria föll i segrarens händer, Cleopatra blef fången och tog lifvet af sig. Sålunda blef Egypten 3954 en romersk provins, som styrdes af en Praefectus Augustalis.

Egyptens historia år numera inmängd ibland de folkslags historia, af hvilka det har blifvit behersкadt och hvilkas öden det har delat. Blef det just icke altid hemsökt af alla de olyckshändelser, som öfvergingo dess herrar, så hade likväl et annat ondt, religiös fanatism och svårmeri, upslagit sin eldstad, som allestädes utspridde sköfling och förstörelse. Vi finne Egypten nu mera under 1) Romarenas; 2) österländska kejsarenas; 3) Saracenernas; 4) Mameluckernas och åndteligen 5) Osmanernes herravälde.

Digitized by Google

7.

Egypten såsom en romersk provins; ifrån 3954 til 395 efter Chr. f.

Så stor åfven denna tiderymd år, har den likväl för Egypten ej utmärkt sig genom några märkvärdige händelser. Romerska Præfecti beherrskade landet i kejsarenas namn och det njöt, några invärtes oroligheter och Romarenas krig, hvaruti det likväl understundom endast på långt håll deltog, afräknade, alla fredens frugter. Handel och vetenskaper blomstrade, invånarenas välstånd tiltog; förnämligast i första fjerdedelen af detta tidehvarf. Man gaf visa politie-stadgar och sökte, at genom planmässige anstalter och inrättningar mer och mer upphjelpa handeln. Grekiskt och romerskt tänkesätt var verksamt i Egypten och sökte välgörigt at verka på nationens seder och tänkesätt; men likafullt behöllt den altid ganska mycket af dess dystra och melancholiska caracter, som hvarken grekisk lustighet knnde upmuntra, eller romersk alfvarsamhet mildra. Den

Digitized by Google

blef dårföre åfven redan ganska bittida i andra århundradet en öm och sorgfållig moder för den nya platoniska philosophien. Många svårmerier och irrlåror upkommo i Egypten, hvilka dels vanskapade christna religionen, dels nårde ouphörliga ordtråtor och gåfvo anledning til de grymmaste förföljelser och det måst rasande hat imellan olika partier. Verlden tackar Egypten för Anachoretiska och munklefnaden, som bågge stöta så mycket emot människans bestämmelse, och sätta henne ned under djuren. De åro förföljelse-andans och begreppens förvillelses ursprungliga kålla. De styrka fördomen, at dygd endast år utvårtes ceremonie, och mörda således all tänkesättets adel samt utröta i deras anhångares hjertan hvar och en tanka på upfyllandet af Sedolagens fordringar. Med rått kan man dårföre anse Egypten såsom kållan til mycket ondt, som kommit öfver Europa. I detta och i det följande tidehvarfvet gick ur Egyptens sköte en stor del af det barbari, som hårjade Europa och af det mörker, som i medel-tiden betäckte

Digitized by Google

det. Den osaliga förföljelse-andan trängde med våld in i Europa och mördade hvar och en, som tänkte annorledes, samt undertryckte och förlamade alla människosjålens krafter.

8.

Egypten under österländska kejsarena; ifrån år 395 til 640.

Kejsar Theodosius den store delade sit rike i två delar, och i förmågo af testamentet erhöllt hans äldste son Arcadius, en prins om 18 år, Orient, det år Orientens egentliga præfectura och den af Illyricum. Den yngre sonen Honorius, som ännu ej var 11 år gammal, fick Occident, d. å. bägge de andre præfecturerna, nämligen den af Italien och den af Gallien. Egypten blef altså en österländska kejsaredömets provins, hvars thron en stråcka af elåndiga regenter besteg. Blott få af dem låto sig bekymras om landets väl: de måste förslösade sin tid i utsvåfningar,

Digitized by Google

och offrade åt ärelystnadens och kabalens krig hetakomber af människor.

Egypten deltog i få politiska angelägenheter och utmärkte sig åfven i detta tidehvarf genom obetydliga, små rôler; men barbari och okunnighet togo där desto mer öfverhand. Där upkommo hoptals oroligheter för troslärornes skull, och blodiga förföljelser imellan dem af gamla och nya tron. Desse uttröttade aldrig hvarandra, at göra orätt och at ödelägga hvarandra, och då såväl invånarena som beherrskarena mera vinlade sig om sina religiösa meningars genomdrifvande, än landets försvar, så låttade denna inbördes strid Egyptens eröfring för Saracenerna. Den följde ock år 640 efter Christi födelse, då Amron, kaliphen Omars fältherre med storm intog Alexandria, efter en långvarig belägring. Heraclius var altså den siste österländske kejsare, som herrskade öfver Egypten.

Digitized by Google

9.

Egypten under Saracener och Mamelucker; ifrån år 640 til 1517.

I hela denna tiderymd spelade Egypten nåstan aldrig en egen rôle för sig sjelf utan delade beständigt sina erôfrares öde, utan at det sjelf hade tagit mycken andel i de tilfälligheter, som de olika dyfastiernas förändringar åstadkommo.

Egypten var i början en provins af kaliphatet och förlorade och vann växelvis alt efter som de statsförändringar, som upkommo i saraceniska riket, gynnade politiska storleken, handeln och vetenskaperna. Så litet Mahomets första eftertrådare voro böjde för fredens konster, så mycket blefvo de hådanefter skyddade af några Omiader, i synnerhet af bägge Abassiderne Haroun Al Raschid och Al Maimum, samt sedermera af sultan Saladin, som efter Fatimidernes utdrifvande 1171 gjorde sig oafhängig i Egypten. Desse förstar sparade hvarken möda eller kost-

Digitized by Google

nad at uphjelpa handeln och vetenskaperna. De anlade scholor och universiteter, hvaråst alla vetenskaper, det förstås efter arabiska viset och hufvudsakligen efter Aristotelis och Galeni grunder, lärdes. Afven Egypten kände Abassidernes och Saladins regerings lyckliga följder, ånskönt det i den sednares tid måste utstå mångahanda besvärligheter af korsfararena, som på deras färd åt det förlofvade landet ofta inföllo i Egypten, röfvade och mördade.--- Alexandria blef en af de mäst florerande handelsstäder i verlden då för tiden.

Men Religionstvister och utländska krig upkommo. Desse försvagade kaliphernas magt och gåfvo deras slafvar tilfälle, at göra sig til herrar af Egypten. Mamelluckerne utödade den herrskande linien och upråttade 1254 et eget rike i Egypten. Desse Mamelucker voro til sit ursprung circassiska och andra slafvar, som utgjorde kaliphernas lifvakt. De fingo småningom så mycket välde öfver de svage förstarne, som beherrskade Egypten, at de efter be-

Digitized by Google

hag satte dem til och af, och blott inrymde dem et slags öfvervälde uti religions-saker.

Ibek var den förste mameluckiske sultan. I begynnelsen var han blott öfverbefälhafvare vid armèen, men korrt därpå besteg han egenmägtigt thronen. Hans anträde til regeringen infaller år 1250; men då några Mamelucker upstodo emot honom och åstadkommo oroligheter, så blef han först år 1254 oinskränkt regent.

De Baharitiske Mameluckerne, som Ibek anförde, hade Egypten och större delen af Syrien i besittning. Korsfararne hade mycket med dem at göra. Den siste bahariten hette Aschraf-Hadschi. Han blef afsatt af Barkok, tschirkassiske Mameluckernes stiftare år 1382. Han förjagade väl 1390 Barkok igen af thronen; men blef efter ungefär 8 månader åter fördrifven och Barkok bibehöll sig.

Mameluckerne herrskade despotiskt öfver Egypten och vetenskaper och handel

Digitized by Google

förfvunno. De måfte voro fvage förstar, som beherrskades af åregiriga och grymma gunstlingar, och hvilkas förtryck qvåfde alt nationens bemödande at åter uphjelpa fig.

Sultan Kansu Alguri var af tsircassiska linien, näst för den siste, regerande herre. Han blef invicklad i et krig med osmaniska sultanen, Selim i constantinopel. I träffningen vid Aleppo blef han slagen, öfvergifven af sit folk och år 1516 ihjältrampad af hästar. Hans eftertrådare Tumanbai blef efter tre månader likaledes slagen i Syrien och år 1517 hängd i galge. På detta sätt fick mameluckiska herskapet i Egypten en ända och altsedan åro Osmanerne herrar af Egypten.

10.

Egypten blott under Osmanerna; från år 1517 til och med 1798.

Turkiske kejsaren Selim var den, som gjorde Egypten til en turkisk provins.

Digitized by Google

Men turkiske kejsarenas herravälde i Egypten har ständigt mer förminskat sig med osmaniska rikets svaghet. Fordom herrskade de oinskränkt, men nu är deras välde blott en skugga. Sultanen låter väl landet regeras genom en Bassa, men denne är et speleverk i Bejernes händer. De bortjaga och inspärra honom efter behag i hans residensslott. Landet måste årligen lämna en viss tribut åt Porten; men til och med finner man ofta tilfälle, at afkorta denna. Ofta upkomma invärtes oroligheter och resningar emot Porten, såsom det år 1766 hände med den mer åregirige än kloke och talangfulle Aly-Bey, som ville göra sig til sultan af Egypten. I förtröstan på rysk hjelp, grep han til vapen emot turkiske kejsaren, men föll genom sin oklokhet några år därefter. Egypten ligger nu begrafven i en dödssömn. Beyerna tyrannisera, Araberne förhärja och misshandla och pesten sköflar det ofta. Man finner där aldeles intet spor til själs-verksamhet och framsteg i culturen.

Digitized by Google

lens östra och Teffa vid samme flods västra kust imellan Assuan och Derri) ända til Delta's nordliga udde, til Cap Brulos innehåller ungefär 140 tyska mil. Dess bredd är mycket olika; på många ställen är den 60 til 65 tyska mil, på andra däremot ännu mindre. Enligt dess längd ligger det imellan den 45 til 54 graden, ifrån Ferro räknadt. De gamle antogo Elephantina och Philæ för Egyptens sydligaste orter.

Plan-rymdens innehåll skattar Gatterer efter Tempelmann til 8793¾ tyska mil; Klügel til omtrent 6256; d'Anville åter räknar til Öfraegypten 800 och til Nedraegypten 1300 fransyska qvadrat-mil; och skulle således Egyptens mera inskränkte, ensamt bebyggde del innehålla en sträcka af 756 tyska qvadrat-mil. Origny skattar gamla Egyptens storlek til 1440 tyska qvadrat-mil; de Pauw blott til 810, och efter gamla jordbeskrifningens handbok skal den bebodda delen af Egypten hafva varit 1260 tyska qvadrat-mil stor.

b) Vår-

Digitized by Google

b) Värma, luft, rågn, vind och sjukdomar.

Climatet verkar på människorna och på djuren, på växterna och på den liflösa naturen. Det är fördenskull mycket angelåget, at man lärer känna et lands climatiska beskaffenhet, för at bestämma dess inflytande på de lefvande varelserne.

Såsom en del af Egypten faller in i den heta zona, så kan man lätt sluta, at det måste vara mycket hett, emedan solen om sommaren låter sina strålar lodrätt falla därpå. Utom dess läge under den heta zona, bidrager ock landets ringa uphöjning öfver hafs-ytan, den dubbla kådja af berg, som innesluta en del däraf, de stora sandöknarne, som omgifva det, och ifrån hvilka solstrålarne med dubbel styrka studsa tilbaka, därtil at det i Egypten är mycket hetare, än i många andra länder under middagslinien. Men Nederegypten har et mera afpassadt climat än Öfveregypten, emedan hafvets nära belägenhet, de många inländska sjöarne, canalerne och det bebygg-

Digitized by Google

da landet temperera den brännande solhettan.

Egypten har endast två årstider, som dårutinnan äro olika med dem i länderna under vändskretsen, at man, i stället för den våta och den torra, kan kalla dem den varma och den kalla. Hettans tid varar ifrån slutet af Mars ända til November. Under våra vintermånader herrskar i Egypten den kalla årstiden.

Under den varma årstiden är himmelen klar, luften torr och tryckande het. Om skörden är förbi i April, så visar Egypten en sorgelig anblick. Det gröna är försvunnet; endast Nilens bräddar, förnämligast i Nederegypten, äro ännu betäckte med gurkor, meloner och sesam; alla växter förtorkade, jorden är upsprucken och alt lefvande flyr Egypten. Foglarne tåga til jordens nordliga trakter; en griftlik stillhet öfverhöljer hela naturen; landtdjuren förlora sin liflighet, söka svalka och hasta i strömen. Den förskräckeliga hettan gör

Digitized by Google

människorna kraftlöse och vanmägtige; göromålen afstadna; fälten och gatorne blifva tome, och alt lefver et bedröfligt och svårt lif. Denna tryckande hetta varar ifrån Maj ända til öfversvämnings-tiden, då vathet och nordanvådren frampusta svalka och utsprida återigen lif och verksamhet ibland invånarena. Floden sätter då alting i rörelse och alla nöjen tacka honom för sin tilvaro.

Den svala årstiden eller Egyptens vår är mycket angenämare och mera vederqvickande. Solens afstånd, jordens utdunstningar och de rådande vindarne åro ordsaker, at människor och djur gladt kunna njuta sin tilvaro. Under hela natten och bittida om morgonen är det kyligt; men emot klockan 9 och 10 blifver det likväl mycket hett för en Europee. Invånarena kläda sig ganska lätt och lida fördenskull icke litet af kåldens och värmens snälla omskiften. Februarius är den kallaste månaden. Orterna vid hafvet åro kallare och fuktigare, än de öfrige.

Digitized by Google

Den svala årstiden år i Egypten den, då man arbetar och alting växer. Til slutet af November blifva fälten betäckte med herlig gröda. I December och Januari mista träden sina löf, och de nya skjuta fram, innan ännu de gamle åro aldeles affallne. De måste tråd åro utan löf-knoppar. I December och Januari finner man de mäst leende parker, de mäst vällukt-doftande trägårdar och blomstrens herligaste fägring. Alt grönskar och blomstrar, samt tilbjuder nöjenas njutning.

Luften år i Egypten i allmänhet ganska sund. Den innehåller en stark tilblandning af saltpeter och saltagtiga delar och år utomordentligt torr, hvarigenom sundheten blifver ganska mycket befordrad. Luftens torrhet gör, at utdunstningarne af den genom Nilen vatnade jorden, af de många sjöarne, sumparne och canalerne blifva insugde, upslukade och genom vindarne bortförde. I fria luften ruttnar fördenskull aldrig kötet, utan torkar på korrt tid tilsamman. I öknarne råkar man ofta

Digitized by Google

på fallne kameler, som solen och luften hafva gjort så lätte, at man med en hand kan lyfta dem. På samma sätt år det med människo-kroppar. Tilblandningen af små saltpeteragtiga delar blir man förnämligast varse på väggarnes utdunstning, och på defs frätande af stenar och metaller. Den synes hårrörа från jordens utdunstningar, som äro fulla af många saltpeteragtiga delar, hvarigenom tvifvelsutan växternas snälla och starka växt äfven blifver gynnad.

I den varma årstiden regnar det ej uti Delta, men däremot i de öfrige månaderna år regnet dårstädes, som ock på de orter, som ligga nära vid hafvet, ingen ting ovanligt. Det gifves til och med år, då det regnar mycket och ofta. Men sällan vankas regn i Cairo och på orterna högre up. I Dschirdsche och Assuan faller näppeligen hvart tredje år et litet strörägn; et slagregn håller man dårstädes nästan för et underverk. Man ser väl bittida om morgonen i Egypten från April til medlet af Juli regndigre moln i otalig mängd toga emot Habesch; men de utgjuta ej sin väl-

Digitized by Google

signelse öfver Egypten, utan nedstörta vatnet i otrolig myckenhet först i Habesch, som åndteligen upsvåller Nilen och är därigenom medverkande til Egyptens frugtbarhet. Åska utan rågn hör man tämligen ofta; men altid blott på afstånd. Til vexternas vederqvickelse, faller om sommarnätterna en d a g g, hvilken likväl är starkare vid hafvet och blifver mindre ymnig, ju längre man kommer in i landet. I Alexandria och i Raschid genomblöter den på korrt tid alt, likasom det vore genomblötadt af rågn. Om sommaren faller han starkare, än om vintereu. Så väl på rågnet som på daggen hafva vindarne et starkt inflytande. Blåsa syd- eller sydostvindar, så faller hvarken dagg eller rågn. Vid nordanvinden åter daggar och rågnar det mycket, och vid våstanvinden erhåller Egypten bägge delarne i ännu större mängd.

Man träffar regelmässiga vindar i Egypten. Nalkas solen zona temperata, så börja nordanvådren at blåsa och blifva hela Juni-månad rått i norr och nordväst. I Juli-månad blåser han åter nordligt, men

Digitized by Google

skiftar imellan nordvåst och nordost. Ifrån slutet af Juli til medlet af September kommer han beständigt rått ifrån norr, men med mindre styrka, och egentligen blott om dagen; om natten tiger han gemenligen aldeles. Emot slutet af September, når solen återvänder öfver linien, sätter han sig i öster, och blåser därifrån, utan at just altid hålla lika strek, hela October och en del af November. Kommer solen närmare Stenbockens vändkrets, så blifver han föränderligare och mera stormig. Nord-nordvåst och våstan vindarne äro då de vanligaste. Nu inträffar den oblida årstiden för Egypten. Stormar, rägn och dimma omskifta i December, Januari och Februari med hvarandra. Vid slutet af Februari börjar syd-vinden at herrska; dock kommer han ån af sydost, ån af sydvåst, och blåser mångengång ifrån ost- och nordanvinden oafbrutet genom hela Mars och April. Vid slutet af sistnämnde månad får ostvinden öfverhand, men afbry-

Digitized by Google

tes ofta i Maj af nordvinden. Men vid slutet af samma månad, blifver han åter ensam herrskande. Denna nordanvind, som år för Egypten den mäst välgörande, kalla inneyånarena Meltem. Han utgjuter svalka och sundhet öfver hela landet, jagar rågnmolnen til instundande öfversvämning åt Habesch, och befordrar skepsfarten på Nilen emot strömen. Några hafva af brist på kunskap til och med gjort honom til öfversvämningens orsak.

Men icke allenast välgörande vindar blåsa i Egypten, utan äfven skadliga. Den farligaste och förskräckligaste är Chamsin, som före de nästa 50 dagarne efter vår-jämningen plåger komma sunnan ifrån. Dess verkningar äro faslige, men lyckligtvis varar han ej länge. Han kommer vanligen skoftals och påstår mångengång blott några timmar eller en dag, men sällan öfver 3 dygn. När han begynner blåsa, så blir den klaraste himmel mulen, solen mister sin glans och skiner blodröd. Han är utomordentligt torr, och tillika brännan-

Digitized by Google

de het och dödande. Han förer et okänbart stoft med sig; detta upprifver och bortjagar han ifrån det inre Africas och det sydliga Arabiens ödemarker, och förmörkar därmed hela atmospheren. Detta stoft genomtränger alting, til och med tillykta rum och kistor, i synnerhet är det smärtande och skadligt för ögonen.

För människorna är Chamsin odrägelig, i synnerhet farlig för feta och kroppfulla personer. Lungan blifver genom den förmycket förtunnade luften ej mer upfylld, hon drager sig därföre tilhopa och förorsakar stora plågor, andan blifver tung och korrt, huden krympes tilsammans; svetthålen blifva tilstoppade, utdunstningen hämmad och i det inre brånner en förskräckelig hetta. Alla föremål, som efter deras natur äro kalle, blifva varma och ingenting skaffar den lidande lindring. Så länge denna vind blåser, innestånger sig hvar och en i de aflägsnaste och svalaste rum. Gatorna äro toma på människor. Öfverfaller denna vind de resande i öknen, så måste de

Digitized by Google

dö. Deras död är förqvåfning. Egyptierne, åtminstone de bemedlade, åta, under det denna vind blåser, ingenting annat, än ris, trågårdsväxter, trådfrugter och färsk fisk. Utomdes brukas mycket citronsyra, rökverk och flitiga bad.

Chamsin förer förmodligen med sig en ganska stor mängd af smittosam luft, som för vårmän skull är mindre farlig. Men utan tvifvel blifver den därmed lastade vinden så mycket upvärmd genom sandöknarne, öfver hvilka den stryker.

De sjukdomar, som råda i Egypten, äro pestsmittorne. Desse upkomma likväl i detta landet aldrig af sig sjelf, utan blifva ditförde från Conſtantinopel eller Smirna, hvilket man kan se däraf, at de aldrig i begynnelsen visa sig midt i landet, utan bryter altid först löst i Alexandria. Sedermera utbreder den sig til Raschid, därifrån til Cairo, sedan til Damiat, vidare på landsbygden och förnämligast til Öfveregypten. Meddelandet

Digitized by Google

däraf sker mången gång genom skeppsfolket; men måstedels genom anstuckne personers klädesperfedlar, som i Constantinopel och Smirna blifva offenteligen stegrade, upköpte af judar och greker och bragte til Egypten. Ganska ofta ditföres åfven pesten genom andra smittade handelsvaror, som desse skep hafva inlastat. Föra de pestsmittan i Juni, Juli eller Augusti til Egypten, så dör pesten strax, utan at gripa omkring sig; men eljes yppar den sig vanligen alraförst i Basar, hvarest skeppsgodset blifver aflastadt och utbreder sig vidare just samma väg, som desse varor föras in i landet.

I Smirna och Constantinopel rasar pesten alrahäftigast om sommaren; men i Egypten altid i den kalla årstiden. Dessa upträden grundas på lika orsaker. En hög grad af köld och värma förhindrar pestens förtplantning, och gör en ända därpå. Constantinopel har en kall vinter, men en sommaren en fuktig och varm luft; Egypten däremot har en mycket het och

Digitized by Google

torr sommar, men en lindrig och fuktig vinter.

Pesten rasar icke hvart år i Egypten utan vanligen hvart fjerde eller femte år. I Cairo anställer han de största förödelser. Tron på predistinationer, Cairernas trånga sammanboningar, försummandet af alla förekommande medel och den ringa försigtighet, som människorna använda, åro förnämste orsakerne til denna smittas varaktighet och utbredande.

Hos Frankerna kommer den aldrig til utbrott. Så snart pestens visse tecken yppa sig, innestånga de sig med de sina i deras qvarter; all handel afstadnar och förbindelsen med staden blifver aldeles uphäfven. Deras arabiska drångar, som bo i staden, föra dagligen deras lifsmedel til dem, som ock alt hvad de behöfva. Alt detta blifver antingen genom en öpning på dörren kastadt i et vattentrog, eller gripet med jerntånger, och doppadt i en bytta vatten. Därigenom förlorar det smittan, om det re-

Digitized by Google

dan skulle vara ankommet och kan utan fara åtas. Muhammedanerne dö däremot hoptals i deras hus, på offentliga platser, och på gatorna. Man ser ouphörliga lik-färder och hörer gråterskorna uppfylla luften med sit tjutande och skrån. Savary säger at i Cairo dö mången gång tre gångor hundra tusen människor, hvilket väl måste vara något öfverdrifvet.' Så snart nordanvädret vid slutet af Maj blifver rådande, uphör pesten, förmodligen bidraga äfven den stora hettan och daggen, som infalla på denna årstid, ganska mycket til dess hämmande.

Ögonsjukdomarne äro et allmänt Ondt i Egypten. Ibland hundra personer, som mötte Volney, fann han gemenligen tjugu blinda, tio enögde och tjugu med röda och drypande ögon. I Cairo skal fjerde delen af invånarne vara bekajad med denna plåga. Äfven så ymnig är den ibland lönderna i Nederegypten. Beduinerna äro fre därifrån. Främlingar äro ock sällan betårade däraf. Grunden til denna sjukdom

Digitized by Google

skal förnämligast ligga i den fuktiga, varma, med saltaktiga delar upfylda luften, i det sämre folkets eländiga näringsmedel och i de därigenom skämde vätskorna, i Egypternas plågseder, at sofva under bar himmel, blottställde för nattdaggen, och at hvar vecka raka hufvudet och hålla det utomordentligt varmt, hvarmedelst fuktigheterna därsammastädes hopetals samkas. Äfven förröker patienternas dåliga skjötsel och ans de ögonsjukes antal. I stora hospitalet i Cairo finna allenast 8000 sådane olycklige underhåll och skötsel.

I Juni och Juli visar sig nästan allmänt hvart år et visst utslag på huden. Naturen framhjelper sig sjelf härigenom och renfar kroppen ifrån de orena vätskor, som i April, når vatnet i Nilströmen är förskämdt, hafva där inrymt sig.

I den kalla årstiden äro förkylningar ganska vanlige och äfven farlige: i synnerhet råka främlingar i stor fara, når de icke äro vane vid en sådan omskiftande väder-

Digitized by Google

lek. At koppor, fläckfeber och reformar äro ymnigare och mera elakt artade i Egypten, ligger ej så väl i klimatet, som i folkets osnygghet och dåliga föda. Härtill kommer ock läkarenas okunnighet, som äro idel elåndige qvacksalfvare.

Det gamla Egypten var långt sundare än det nya, emedan det var genomskuret af en stor mängd kanaler, hvilka icke såsom nu förtiden voro förskämde; äfven dårföre at det hade långt verksammare och insigtfulla invånare, hvilka icke såsom Muhammedanerne ansågo alla olyckor och plågor för oundvikliga öden, dem tilsände ifrån den alrådande verldarnes Regent, emot hvilka bruket af alla hjelpemedel var utan nytta.

c) Nilen.

Ingen flod, hvarken i åldre eller nyare tider, har blifvit så berömd, som Nilen. Dess årliga öfversvämningar gjorde honom fordom til et verldenes underverk. Dess källor voro obekante, men beständigt efter-

Digitized by Google

stråfvade månskliga forskgirigheten at uptäcka dem, och at dårigenom utspora dess vattenmassa om sommaren. De gamle dyrkade honom såsom helig, och ännu tilbeder man honom vid dess ursprung. Och hvarföre skulle han ej draga månniskornas upmärksamhet til sig, då Egypten i alla tider har honom at tacka för sit välstånd, namnkunnighet och kanske åfven för dess tidigare cultur.

Nilen är den endaste flod som genomströmar Egypten, och det fullér enligt hela dess längd. Före de tiderna, då Ptolomæerna beherrskade Egypten, kände man ej Nilen längre up, än til dess inlopp uti Egypten. Dock förmodade de gamle, at dess ursprung vore at finna på andra sidan Ethiopien emot söder. Ptolomæus framleder honom ur denna trakt ifrån Månbergen. Plinius åter afviker helt och hållet från denna de gamles mening, och låter honom upkomma på et berg i Nedermauritanien ifrån en sjö, Nilis, ej långt ifrån medelhafvet. De senare arabiske jord-

Digitized by Google

jordbeskrifvare öfverensstämma i hufvudsaken med Ptolemæi upgift. Ifrån den tiden bemödade man sig ständigt, at upsöka Nilens ursprung. Missionären Pater Paiz skal år 1618 i Hebesch hafva sett Nilens källor. Redan de, som under kejsar Neros regering blefvo utskickade til at upsöka Nilens ursprung, medförde underrättelser, som öfverensstämma med de i våra tider kungjorde. Åndtligen upptäckte riddaren Bruce, en skottländare, år 1770 i November, vid byn Gisch i abbysinska gebietet Sacala i Argovernes land Nilens ursprung, och har efter sin upgift noga bestämt det. Han upspringer utur flere mycket vatenrika källor under den 20° 59′. 20″. nordlig bredd och under den 36°. 53′. 30″. västlig längd ifrån Greenvich. Månbergen finner han uti en därvarande tredubel bergskådja, som kallas Amidamidbergen, af hvilka det ena altid ligger bakom det andra och bilda liksom concentriska cirklar. I sjelfva djupet af denna bergrad upströmar Nilen och blifver snart förstärkt af en mängd vaten.

Digitized by Google

Han har flere namn: vid dess inlopp i Gongam heter han Abay. Innan han kommer til Egypten, uptager han två stora floder, Bahrei Abiad och längre ned Takazéfloden. Sedan han har uptagit Takazé, vänder han sig rått emot norr ända til det gamla Napata, som ligger blott tre dagsresor ifrån röda hafvet. Här inspårra höga berg vågen för honom och tvinga honom at antaga en motsatt riktning i sit lopp, först sydväst, sedan västlig, därpå nordväst, och åndtligen nordost, til det han ungefär vid Ibrim imellan egyptiska och det stora nubiska vatenfallet får sin nordliga riktning, hvilken han ock efter dess inlopp i Egypten bibehåller med en liten bugt, i början emot väster och sedan öster ut ända til dess mynning. I många bugter strömar han genom hela Egypten; han är bred, men stilla och delar sig nedanför Cairo vid byn Daraue i tvänne hufvudarmar, som dana Delta eller det egentliga Nederegypten. Bägge utgjuta sig i Medelhafvet, den ena öster ut nedanför Damiat, och den andra väster ut nedanför Raschid.

Digitized by Google

I gamla tider hade Nilen sju mynningar, igenom hvilka han utgjöt sig i hafvet. Den 1) var den canobiska, som åfven kallades den heraclotiska eller naucratiska. Denna låg längst i våster; 2) den bolbitiniska (öster ut ifrån det nu varande Raschid;) 3) den sebennytiska; 4) den phatmetiska; 5) den tanitiska eller saitiska; 6) den mendesiska och 7) den pelusiska, som låg längst i öster. Dessa mynningar åro väl ännu förhanden, men de åro mycket förderfvade, och flyta endast vid öfverfvämningstiden. Utom desse mynningar gåfvos åfven i gamla tider några andra mindre ansenlige utlopp, som endast för små båtar voro segelbare. Infarten i dessa mynningar, i synnerhet i medlet af Delta, var redan i Homeri tid genom grund, sandbankar och brånningar mycket farlig.

Det första vatenfall (kataract,) som man upåt Nilen ännu i Egypten ofvanför Asvann finner, är efter Nordens och Procokes upgifter et af de vanliga fallen, som man hoptals finner i ansenliga strömar, än-

Digitized by Google

skönt de gamle skildrade det utomordentligt stort och förskräckligt. De tvänne bergsbygderna på Nilens båda sidor rycka så nära hvarandra, at de endast bilda et helt, genom hvilket den tilhopaträngde strömen med stort dån nedvältrar sig. Granitklippor gå tvärs igenom dess bädd; de dela floden i tre canaler; desse bilda tre vattenfall, hvaråst vatnet med största snabbhet slingrar sig omkring och igenom klipporna och vid lågt vaten störtar 4 til 8 fot nedföre. Vid öfversvämningstiden blir man aldeles intet varse klipporna och canalerne, och då stiger fallet til omtrent 10 högst 12 fot. Nejden år rundt omkring utomordentligt vild och romanesk. Vid östra sidan år alt klippor. Vid västra sidan bestå bergen antingen af sand eller af svarta stenar; längre upåt uphöja sig på ymse sidor skrofliga väggar af klippor. Vid detta fallet uphörer sjöfarten. Något ofvanföre detsamma år en hamn, dit de egyptiska varorne landtvägen föras. Likafullt kan man i små farkoster upåt och nedföre fårdas detta vatnfall. Vid öfversvämm-

Digitized by Google

ningstiden våga ofta små flottor, som med ved eller lerkårl komma ifrån Nubien til Egypten, denna farliga kosa.

Ofvanföre Ibrim år åter et stort vattenfall, och efter Bruces utsago träffar man ännu flere, ända til flodens källor. Efter Maillets upgift, skola 7 til 8 sådane ansenliga vattenfall emellan Asvan och Dongala gifvas.

Men det som förnämligast måste tildraga sig vår upmärksamhet, är Egyptens årliga öfversvämning genom Nilen, emedan detta landets hela storlek och välstånd, ja, hela dess tilvaro därifrån härledes. De gamle hade oriktiga meningar om Nilens upsvällande. Redan Agatharchides ifrån Cnidus tilskref detsamma åt det myckna regnet i Ethiopien. Nu för tiden herskar i Egypten, så väl ibland Turkarne som ibland Copterne, den vidskepelsen, at om natten imellan den 17 och 18 Junii faller i Abyssinien droppen Nocka, som förorsakar Nilens gåsning och upsvällande.

Digitized by Google

Denna natten sätta qvinnorna litet deg af mjöl på taken af deras hus. Blifver nu degen om natten tyngre, så sluta de, at droppen år fallen och föres på et mer eller mindre fruktbart år, alt som degen mer eller mindre har i tyngd tiltagit.

I nyare tider har man utom alt tvifvelsmål satt orsaken til denna Nilens årliga utgjutning. I den heta jord-gördeln gifvas endaft två årstider, den våta och den torra. Den våta årstiden begynnes i alla länder, som ligga imellan den 1 til och med den 20 graden nordlig bredd, i April och varar under nåstan ouphörligt stöprägn ända in i Septemb. eller Octob. I April förlora alla floder i Amhara, Begemder och Lasta sin färg, löpa til och falla på åtskilliga ställen i Nilen. Denne flod hoptränges sedan i förmågo af dess fallvinkel genom den stillastående sjön Tzana, utan at med den sammanblandas. Vid början af Maji utgjuta sig likväl några hundrade floder ifrån Gongam, Damot, Maitscha och Dambra i denna sjö, som först hade gan-

Digitized by Google

ska mycket fallit genom den häftiga utdunstningen, men nu mera blifvit märkeligen upfyld och tackar Nilen för en stor mängd vaten. Vid början af Juni, når solen är skriden förbi Abyssinien, äro alla floder fullkomligt öfverflödande, och detta är i Habesch den tid, på hvilken häftigaste regnet faller. Detta regn famla de fyra store floderna, Mareb, Boviha, Tacazzé och Nilen i Habesch. Imedlertid skulle alla dessa hufvudfloder, tillika med de smårre, som falla in i dem, blifvit upslukne och ej genom de brännande öknarne kunnat hinna ända til Egypten, om ej den så kallade hvita floden vore, Men denne har sit ursprung i et land, hvaräst det regnar nästan beständigt, och tilförer Nilen en vatten mängd, som aldrig uttorrkar eller tryter.

Den våta årstidens verkan gifver snart tilkänna sit inflytande på Nilen i Egypten, därigenom at floden ej längre faller, utan bibehåller någon tid sit låga vatten, som då blifver grumligt och öfvergår til et slags förrutnelse. I April börjar gemenligen Ni-

Digitized by Google

len at nästan omärkeligt stiga: ty dess uppsvällandes och utgjutnings tid infaller icke hvart år på en och samma tidepunkt. Vid slutet af April, blifver et authentikt skriftelig betyg öfver flodens djuphet utfärdadt. Denna utmärkte man på Nil-måtaren (Mekias) *) som tillika tjente til at bestämma dess höjd. Denna vatnets höjd på Mekias, når Nilen är lägast, bestiger sig vanli-

*) Redan i de ålsta tiderna betjente man sig af Nilmåtaren. Den gamle stod midt emot Memphis i Nilen. År 718 efter Christi födelse störtade han ned och kalifen Soliman Abdelmelek lät i Nilen imellan Fostat och Dsyse uprätta en ny nil-måtare eller Mekias (som araberna kalla honom). Åfven denne föll omkull 148 år därefter och dess plats blef på kalifen Motahvackels befallning, årsatt med en annan, som på ön Rodda imellan Fostat eller gamla Cairo och Dsyse står i en bassin (sump,) som är i förbindelse med Nilen. Denne Mekias är afdelad i 24 dra och hvar dra åter i 24 tum. Rundt omkring Mekias är en byggning, i hvilken upsyningsmännen uppehålla sig så länge, til dess Nilen ej mera stiger. Redan hos de gamle voro folk anslagne til at akta på denne Nilmåtaren. Desse måtte beskrändigt afgifva berättelse, när och huru många alnar och tum Nilen dageligen hade stigit, eller efter den starkaste öfversvämning åter fallit igen.

Digitized by Google

gen til 4 högst 5 Dra eller egyptiska alnar äfven mången gång endast til 1 eller 2 dra.

Under hela Maj växer Nilen dagligen något litet och i medlet af Juni år dess bädd åter aldeles full. Emot slutet af denna månad visar nil-måtaren på ön Rodda 8 til 9 dra, och den 29 blir dess höjd åter undersökt, och ifrån detta ögnablick hvar morgon och afton kungjord i Cairo. Schechen, som har upsigt öfver Mekias, går ensam til stoden och bemärker strömens höjd. Utroparen, som förer denna tidning til Cairo, begifver sig aldraförst på slottet til Paschan och anmäler den under dess fenster eller i Divan. Sedan genomlöper han stadens hufvudgator och återhemtar sit utrop, och genom hela hopar af gossar blifver denna nyhet strax kungjord för hela staden.

Den allmänna upmärksamheten år nu riktad på strömen. Stiger han hastigt och afkunnar således upfyllandet af folkets önskan och förhoppning, så år all ting fullt af högtidlighet och glädje; men år dess väx-

Digitized by Google

ande obetydligt, eller faller han ſtrax igen, så herrskar allestådes nedslagenhet och bekymmer: ty emedan Egyptens hela fruktbarhet beror af öfversvämningen, så kan man genast sluta til det inſtundande årets öfverflöd eller dyrhet.

Flodens växande sker ej altid aldeles lika. Ofta tiltager han på flere dagar endast några tum, och mången gång på en natt flere dra. Dock stiger han gemenligen ifrån den 25 Juli til den 18 Augusti 16 dra högt. För at hålla det otåliga folket vid godt lynne och stegra kornets dyrhet, låter divan mången gång utsprida falska underråttelser om Nilens höjd. Har han stigit 16 dra i höjden, så blifver i Paschans närvaro det andra skrifteliga betyget dårpå utfårdigadt: paktarena måste nu mera betala sina pakt-penningar för det instundande året, och i förskott aflemna en tredjedel däraf. Men upnår Nilen aldeles inte denna höjd, så åro de frie från afgifterne. Canalens vid Cairo dämning blifver med stor högtidlighet genomſtucken, glädje och

Digitized by Google

fester råda då öfver hela landet, men i synnerhet i hufvudstaden, hvaråst man flere dagar å rad firar den med lysande gästebud.

Den höjd, som Nilen upnår och den tid han står öfver landet, är olika. Den för landet fördelaktigaste öfversvämningen är en höjd af 22 til 23 dra; 18 dra gifva et medelmåttigt år, men 16 och därunder et ganska dåligt, emedan den minsta delen af åkerfälten då kan blifva vatnad. 24 dra äro äfven så skadlige, emedan åkrar och ängar då stå för länge under vatn och desammas beställning blifver för långt dragen ut på tiden.

Nilen upnår icke på alla orter och til lika tid enahanda höjd. I Nederegypten, hvaråst han utbreder sig öfver en stor slättmark, växer han ej til samma höjd, som i Cairo. I många nejder af Öfveregypten stiger han än högre, emedan bergens nära belägenhet tilhopa tränger hans vatenmassa, som ännu ej genom de många canalerne blifvit förfvagad. Nära vid dess utlopp

Digitized by Google

i hafvet växer han endast några dra och i nejderna kring Damiat och Raschid måste man, så väl som på många andra högtliggande fält i Öfveregypten, vatna genom persiska hjul och andra vattenverk.

Öfversvämningstiden varar gemenligen ifrån slutet af Juli och går in i October, stundom til början af November: ganska ofta blir Nilen först i Augusti fördelad i canalerne och öfversvämmar landet endast til September, hvilket han befugtar genom den gyttja, som hans flödanden föra med sig. Fälten blifva först i November aldeles torre. För det närvarande upnår Nilen i Cairo sin största höjd imellan den 28 Juli och den 19 September. Emot slutet af October faller i Habesch ännu et starkare regn i tre veckor; detta upsvåller åter understundom Nilen i December, sedan han redan hade börjat at falla.

Hade Nilen hos de gamle upnått en höjd af 15 til 16 alnar, så lät man honom löpa på fälten, hvaråst hans vatten blef stående

Digitized by Google

40 högst 60 dagar. Så snart han aflupit kastar man, utan at plöja, såden ut, låter den nedtrampas af fåkreatur och skördar efter 4 eller fem månader.

Under öfversvämningstiden liknar hela Nederegypten en sjö. Endast träd, kullar, städer och byar, som alle i detta landet ligga på höjder, skjuta up öfver vatnet och gifva en anblick af en stor ö, i grouppisk skapnad.

Såsom landets hela frugtbarhet beror af Nilen, så har man redan ifrån ålsta tider gifvit sig all möda, at vida utbreda dess öfversvämning i Egypten. Detta lands ålsta beherrskare anviste Nilen, som i begynnelsen strömade mycket längre emot väster genom libyske öknen, en annan bädd och nödgade honom at genomlöpa Delta; de upförde höga och starka dämningar, för at för städer och åkerfält minska faran af en för hög öfversvämning; de anlade kostbara vatenledningar, för at äfven leda vatnet i sådane af naturen til ödemarker dömde trak-

Digitized by Google

ter; på detta sätt förvandlade de en del af libyska öknen til et frugtbart land, som förskönades af stora städer; de gräfde ofanteliga vattenkistor eller snarare landtsjöar, i hvilka de vid högt vatten samlade et stort förråd däraf, för at på vissa tider utbreda detsamma öfver närmare och fjermare orter; de ledde ifrån den ena ändan af Egypten til den andra en otalig mängd af stora och små canaler, som tjente til at vatna de högre och längre bort ifrån Nilen belägna fälten. Tourthechot upgifver öfver 90 stora canaler; nämligen 40 i Öfveregypten, 13 som flöto emot den östliga och 11 emot den västliga provinsen, samt 28 i Delta. Alla desse canaler hafva vaten tre til fyra månader, sedan uttorrkas de. Måttelige öfversvämningar måste därigenom ensamme sätta mera land under vatten, än eljes de störste. Män använde fordom all möda, at hålla canalerne rena och at ej låta dem försämras. Til och med arabiske califerne och mameluckerne, så despotiskt de än herrskade, voro icke i det fallet obekymrade om landets välstånd. Men då Egypten

Digitized by Google

föll under Ottomanernes förstörande tyranni, blef alt, som kunde förskaffa hälsa och öfverflöd, försummadt och til intet gjordt. Canalerne och landtsjöarne, som utbredde fruktbarhet öfver hela Nederegypten, åro nu til större delen uttorrkade, eller så grunda, at de endast vid de största öfversvämningarne blifva upfyllde af vaten. De, som ännu åro qvar, blifva förmodligen vid magt hållne, endast därföre at de åro aldeles oumbärlige til de få innevånarenas underhåll.

Canalerne, som alle ifrån Nilens kust löpa in i landet, blifva mot den tiden, då floden växer, renade och emot flöd-tiden försedde med en dämning, för at lämna den samma tid til dess ordentliga storlek. Dämningarnes genomstickande står icke i städernes och byarnes behag, utan redan ifrån de ålsta tider har man därföre stiftat lagar; ty annars skulle efter jordens olika höjd en ort hafva fått förmycket och en annan för litet vaten. Slussarnes öpning skedde hos de gamle aldraförst i Öfver- och där-

Digitized by Google

efter i Nederegypten, och det på offentelig befallning. Fördenskull hade man i Memphis, Syene och på andra orter upråttat nil-måtare, til hvilka åfven hörde några sphinxer med sine lejonkroppar och flickohufvud, hvarigenom man utan tvifvel ville betekna Nilens upsvållande vid solens inträde i lejonets och jungfruns tecken. Af desse sphinxer åro ännu några förhanden, men man kan endast se deras hals och hufvud, emedan den öfriga delen af kroppen år betäckt med sand.

Canalernes öpning sker åfven nu på en viss bestämd tid. Denne år i de offenteliga register-böckerna, som derföre åro tilkomne, på det nögaste til dag och tima föreskrifven och blifver fastställd efter vatten-höjden. Hvar Provins, inom hvars område sådane canaler finnas, åger derföre et laggildt af regeringen utfärdadt betyg i förvar. Är öfversvämningen medelmåttig eller dålig, så håller man ganska strängt och nitiskt på denna tidepuncts iakttagande. Vid såda-

Digitized by Google

sådane tilfällen upkomma icke sällan blodiga handgemång imellan nästa ortens invånare. Men år öfversvämningen hög nog, så år man icke så gransynt på denna anordnings upfyllande, emedan faran för granskapet då år mindre, om en trakt något bittidare genomsticker sina canaler och vatnar sina fält. Redan ifrån åldsta tider, var den inråttning träffad, at invånarena vid den tiden, då Nilen upnått sin största höjd, kunde efter behag hushålla med floden och canalerne. I Öfveregypten var den 15 och i Nederegypten den 24 September dårtil fastställd.

Egypterne hafva åtskilliga sått at drifva vatnet up i höjden, hvaråst Nilen ej år mycket lågare, ån landets yta. I Raschid och Damiat gör man et hål och sätter et hjul dåruti, som rundt omkring år försedt med åmbare, hvaruti vatnet stadnar; hvälfver nu hjulet ikring, så gjuta de öfversta åmbaren vatnet i et trog, som år gjordt i denna afsigt. Dår vatnet år så djupt, at

Digitized by Google

det ej på detta sått kan drifvas up i höjden, slår man en lina omkring hjulet. Denna går ånda ned i vatnet och dårvid bindes stenkårl, som fyllas med vaten, når hjulet går ikring. Det kringdrifves af oxar och når lerkårlen komma i vådret, utgjuta de vatnet på samma sått. Dår stränderne åro höglände, år vanligaste sättet detta: man gör vid sidan et bäcken, upreser et tråd, som öfverst år gaffelformigt, och lägger et annat der imellan, hvarpå man hånger en stång, som nedantil emot vatnet har et låderåmbar. Vidare blir en sten fastbunden vid tvårstångens andra ånda, och någon sänker åmbaret ned i vatnet. Af tyngden lyftes det vatenfulla åmbaret up och blir sedan buret af manskapet til bäckenet, för at afhålla vatnet. Dårifrån löper det i andra bäcken, utur hvilka det på samma vis blir updraget i höjden.

Et annat, och åfven det brukeligaste sått, at draga vatnet ur canalerne up i vådret, år en lina, vid hvars båda åndar åmbare åro fastbundne. Vid hvardera sidan

Digitized by Google

befinner sig en man, som slåpper åmbaret ned i vatnet och når han drager linan åt sig, drager han med detsamma åmbaret i en liten rännil up i höjden; där tömer han det, och sedan ledes vatnet därifrån på marken.

Nilen har för Egypten åfven den förmon, at innevånarena på honom kunna föra landtproducterne ifrån en ort til en annan. Härtil tjena ock canalerne. På floden anställer man reser til aflägsna orter, hvilka man icke, utan största fara at blifva anfallen af röfvare och barbarer, kunde våga. Snabbast går sjöfarten vid öfversvämningstiden, når en stark nordanvind blåser, då kan man på några dagar ifrån Deltas yttersta udde hinna til första vatenfallet. Ännu snabbare går återresan med den stigande strömens tilhjelp. Åfven därigenom är Nilen en stor vinst för Egypten, at han innehåller ganska mycken fisk. Sjöhästen var fordom ibland vatenfallen (cataracterne). Crocodilen ser man nu mera ej nedanför Cairo. Af medelhafvet stiga på vissa årstider Delphiner up åt Nilen.

Digitized by Google

Men för Egypterne blir denne ström ån oumbärligare, derigenom at han är deras endaste vaten, som kan drickas. Det förenar välsmak med sundhet, hvarpå man i et så varmt land måste förnämligaft hafva afseende. Man kan altid utan all besvärlighet njuta största mängd däraf, det är ganska lätt, utdunstar snält och har en sådan angenäm smak, at Egypterne i främmande land ej sakna något så mycket, som deras dryck ur Nilen. Man förvarar vatnet i stora stenkärl, i hvilka det håller sig mycket kallt och förfriskande. Är strömen ån så uprörd, vet man likväl, at med lätt möda och på korrt tid göra vatnet klart, därigenom at man invändigt rifver kärlet med bittra mandlar, eller ock kastar sådane sönderstötte i vatnet och sedan någon tid häftigt skakar det, hvarigenom de främmande beståndsdelarne sätta sig på kärlets botten. Men når Nilen begynnar at stiga, skal dess vaten, enligt hvad Pococke påstår, purgera.

När Nilen är låg, så blifver dess yta öfverdragen med ét mångfärgadt slem. Luf-

Digitized by Google

ten svårtar då sjelfva-silfret. Floden ser först röd- och sedan grönagtig ut. Vatnet blir så länge rödagtigt til dess strömens våldsamhet saktar sig i December och Januari. Bruce härleder vatnets rodnad ifrån de stillastående sjöarne i Habesch, hvilkas vaten Nilen förer med sig. Efter Pococke, har Nilen, då han är liten och redan i Januari, en gulagtig färg, som man äfven et långt stycke ut på hafvet blifver varse.

Nästan alt vaten i hela Egypten kommer ifrån Nilen: i hela landet äro endast några få söta kållor, hvilkas vaten man kan dricka. Dock skal man genom grafvande finna sött vaten längs åt Nilen och äfven vid hafvet. Alla andra brunnar i Egypten hafva bittert eller saltagtigt vaten, som näppeligen är brukbart til fältens vattnande och til boskapen. Rägnvaten finnes aldrig i Egypten, undantagandes vid medelhafvets kuster: i Alexandria samlar man rägn til at dricka, emedan den af Nilen ditledde canalen ösomoftast torrkar ut. Men i hänseende til godhet, kan rägn-

Digitized by Google

vatnet ej jämföras med det af nämnde ström.

Vid Dsische, ej långt ifrån Cairo, fann Niebuhr Nilens bredd vara 2946 fot, vid Raschid 650 och vid Damiat icke mycket öfver 100. I många trakter af Öfveregypten år bredden äfven så stor, om icke större, ån vid Dsische; men högre up emot vatenfallet år den mycket smalare.

Nilen danar på sit lopp genom Egypten en mängd öar, hvilkas antal Tourtechot upgifver til 150, hvaraf han räknar 100 til Öfveregypten, ifrån vatenfallet ända til Deltas sydligaste udde; 20 ligga i armen, som går därifrån til Damiat och 30 i andra armen, som går åt Raschid. Alla desse öar åro nu obebodde och blifva endast nyttjade såsom betesmarker för boskapen. Många åro ännu berömde för de präktiga qvarlemningarne af städer, palats och tempel, som här fordom prunkade.

Nilens gyttja förhöjer årligen jordmyllan, som han öfversvämmar. Denna til-

Digitized by Google

sats skattar Shaw efter sina försök angående gyttjan, som Nilens vaten med sig förer, i et århundrade, til 13 decimal tum. Nilen måste dårföre nu stiga ansenligt högre, ån förr, för at tilfyllest öfversvämma landet. Han ansätter åfven landstycken, som man kan se utaf de många öarne. På de af sina utflödanden, hvaråst hafvets fart ej alt för starkt verkar på honom, uttömer han småningom hafvet, och förröker fasta landet.

d) Sjöar i Egypten.

Så väl naturen som konsten danade sjöar i Egypten. Dess invånares flit och skicklighet grepo til hvart och et medel, som syftade på at göra marken fruktbar: man har fördenskull gråft nya sjöar, utvidgat andre och åter genom canaler förenat andra med Nilen. Men flere, som hos de gamle voro mycket berömde, åro nu dels förtorrkade, dels helt och hållet försvunna, utan at efter sig lemna minsta spor.

Digitized by Google

Den berömligaste ibland egyptiska sjöarne är Mœris, om hvars storlek, läge och beskaffenhet man ej är ense. Efter de gamles påstående, låg denna sjö i provinsen Arsinoé, 72 romerska mil väster om Memphis. Dess omvidd steg til 3600 stadier, eller 80 fransyska mil och den var förenad med Nilen förmedelst en 80 stadier lång och 3 jugera *) bred canal. Dess djup var på de fleste ställen 300 fot och denna stora sjö skal af människo-händer hafva blifvit upgräfd. En egyptisk konung, Mœris, utförde detta företag. Vid flodens västra kust bildade bergen, som här i form af en båge sträcka sig genom libyska öknen, et stort, med sand betäckt landskap; det låg lägre, än strömen, men för klippor och sandbankar skull kunde ej dess öfversvämning räcka dit: hela trakten förblef således obebygd och ödslig. För at förvandla denna provins til et frugtbart land

*) Et jugerum hos de Romare innehöll så mycken jord, som en karl kunde plöja på en dag; men här betyder det en bredd af vid pass 16 fot.

Öfvers.

Digitized by Google

och tillika göra denna sjö nyttig och fördelaktig för det öfriga Egypten, grof denne konung sjön och ditledde Nilen genom en canal. Man undslapp dårigenom farligheten af en för stor öfversvämning och samlade, vid en liten utgjutelse af Nilen, vaten, för at vatna den landsdel, som låg imellan sjön och Nilen emot Memphis, hvarföre denne konung drog två andra canaler ifrån sjön til floden; desse försedde de kringliggande fälten och sjelfva strömen med vaten. Förmedelst kostbare slussverk, hvilkas öpnande hvar gång skal hafva kostat 50,000 tyska daler, erhöllo desse 2 canaler sit vaten af sjön. Utomdess var ock vid västliga åndan af denna sjö upemot libyska öknen en canal gräfd, genom hvilken vatnet, når sjön steg för högt, slussarne löpo fara at blifva genombrutne och landet i otid öfversvämmadt, kunde blifva affördt emot medelhafvet. Fiskfångsten i denna sjö skal hafva varit så rikelig, at han på de 6 månaderne, då vatnet stötte til, kastade af sig en talent silfver (inemot 900 daler) och de öfrige månaderne unge-

Digitized by Google

får hälften så mycket. Denna inkomst var bestämd drottningarne til nålpenningar. — Midt i denna sjö voro på en med konst inråttad ö två pyramider upreste, hvilka stego åfven så högt öfver vatnet, som de stodo under detsamma: man kan dårföre skatta deras höjd til 560 fot.

Nu för tiden år denna sjö, som man kallar Birket Carun och som ligger i provinsen Fajum, knapt fjerdedelen så stor, som den i forntiden. Pococke skattar dess längd til ungefär 30,000 och dess bredd til 6000 och pater Sicard längden til 50,000 och bredden til 15,000 steg. Ungefärligen midt i sjön ligger den af de gamle omnämnde ön; men för båtarnes eländiga beskaffenhets skull vid denna sjö, har ingen af de nyare resande besökt den. Vatnet i denna sjö innehåller mycket salt, hvilket, når sjön år låg, nästan cristalliseras och på gyttjan lämnar en skorpa efter sig. Dess smak år oangenäm och liknar nästan sjövatnet. Dock låter det dricka sig där, hvarast canalen går utur Nilen in i det-

Digitized by Google

samma, beständigt och i den öfriga delen af sjön åfven vid öfversvämningstiden. Man finner ännu däruti et stort öfverflöd på fiskar, hvarmed man rikeligen försörjer hela landskapet Fajum.

Den vigtiga afsigten, i hvilken Mœris annars blef gråd, blifver nu ej mer upnådd. Genom Josephs canal och genom de andre canalerne utflyter väl en stor mängd vaten af Nilen in i denna sjö — och utom detta tilflytande blefve den aldeles uttorrkad — men dess bädd har genom den årligen nedsatta gyttjan blifvit ansenligen högre. Canalerne äro mycket förgångne af dy, de förre slussverken äro förfallne och sjön gifver ej mer något vaten tilbaka, at befordra sjöfarten på Nilen, når denne är låg, eller at vatna fälten, når de hafva vederqvickelse af nöden. Tilåfventyrs är det våra tider förbehållet, at göra denna sjö åfven så nyttig, som fordom. — Landskapet Fajum är aldeles inneslutet af bergen på Nilens västra sida, och såsom det låg djupare, så var det ganska skickligt til at mot-

Digitized by Google

taga en stor vatenmassa. Förmodligen danade naturen djupare ställen eller kettlar och en sådan öfvernaturlig kettel tyckes äfven Mœris hafva varit: ty at den genom blotta konsten blifvit bildad, tyckes vara något osannolikt. Efter Pococke utgår från denna sjö ännu en slags dal nästan ända til medelhafvet, hvilken Araberne kalla Bahrbelama, dal utan vaten. Förmodeligen var detta et af Nilens gamla utlopp, som i de ålsta tider styrt sin kosa dit bort. Kanske har Mœris förstoppat denna Nil-bådden, så at däraf för den lägre provinsen Meroe upkom en vatensamling, som man kunde bruka än til Nilens öfverflödiga vatens aflopp vid rika öfversvämningar, än til detsammas uppehåll, når desse vore mindre ymnige.

Utom Birket Carun förekommo i landskapet Fajum ännu åtskilliga andra sjöar; men desse åro litet bekante.

En annan sjö var Mareotis, som låg i granskapet af Alexandria och tilåfventyrs

Digitized by Google

emot söder och väster om denna staden. Strabo gifver den en bredd af mer än 150 och en längd af 300 stadier. Förmedelst canobiske canalen hade den gemenskap med Nilen och på norra sidan om staden äfven med medelhafvet. Kring dess stränder voro planterade palmer och papyrus; en stark sjöfart och en vidsträckd handel gjorde vistandet vid denna sjö retande. Nu heter den Birket Mariut och är uttorrkad: canalerne, som gingo dit, äro tilstoppade, dess bädd är upfyld med sand, och man finner vid dess strand ej mera något spor til bygnader. Endast vid höga öfversvämningar får den något vaten utur Nilen och efter starka regnfall samlar sig något sådant i dess utgröpningar, hvarmed de kringstrykande Araberne vatna sina kameler.

Sjön Madiê ligger ungefärligen midt imellan Alexandria och Raschid. Den har omtrent 7 fransyska mil i omkrets och är genom en canal förenad med Nilens stora västra arm. Genom dess utlopp vid Bikkir, som är Nilens gamla canopiska myn-

Digitized by Google

ning, hånger den tilhopa med medelhafvet. Reser man landtvågen ifrån Alexandria til Raschid, så går man öfver denna sjö; men vid öfversvåmningstiden måste man låta sig öfversättas i en färja, och vid ebbens tid kan man rida dåröfver.

Sjön Brulos (Berelos) ligger imellan Nilens bägge hufvudarmar vid Deltas yttersta udde, som här slutar sig med Cap Brulos. Den har en stor omvidd och vid öfversvåmningstiden gå åtskillige utur Nilen ditdragne canaler in i densamma. De gamle kallade den Butus; den mottog då den Nil-arm, som Ptolomæus kallar den phermutiska, och förde densamma genom den sebennytiska mynningen i hafvet. Genom den landtunga, som söndrar denna sjö ifrån medelhafvet, löpa, efter några mening, de af Ptolomæus upgifne tvånne eftermynningar, Diolcos och Pineptimi.

Sjön Mensale (Niebuhr kallar den sjön Baheire) är den största af alla egyptiska sjöar. Fordom hette den sjön vid

Digitized by Google

Tennesis. Den intager den hela, efter de gamles berättelse med många träsk upfylda trakten imellan Damiat och det fordna Pelusium. Dess längd var ifrån väster til öster 22 och dess största bredd 8 fransyska mil. En smal, ej en half mil bred, sandig hafsstrand söndrade den ifrån medelhafvet; den uptager flere canaler, som komma ifrån Nilen, och utgjuter sig, når strömen utfaller, genom tre mynningar i hafvet. Hos de gamle hette desse den mendesiska, tanitiska och pelusiska mynningen. Vid öfversvämningstiden är sjövatnet sött, men under den öfriga tiden af året saltagtigt och uttorrkadt. På dess många öar finner man fiskare, som bo där och ruiner af gamla präktiga bygningar, som ännu icke af Europeerne blifvit undersökte. Paschan af Egypten har förpaktat fiskfångsten på denna sjö för omtrent 40,000 piaster årligen. År ut och år in sysselsättas därmed mer än 1200 fartyg, och öfver 2000 människor. Ifrån hafvet och ifrån floden komma fiskar til stor mängd i sjön. Deras smak är förträffelig och deras pris

Digitized by Google

ganska lindrigt. De blifva insaltade och skickade icke allenast kring hela Egypten, utan ock til Syrien och andra länder. Synnerligen indrågtig är Burri och Slångaren (Mugil); denne lefvererar Botargo, en art caviar, som genom insaltning och soltorrkning blifver tillagad af den romm, som honslågtet af denna fisk har — denna caviar blir vida kringförd. Utomdess finner man ock en mångd vatenfoglar, förnåmligast svanar, flamingos och pelikaner på denna sjö.

Pelegrimarnes sjö (Birket-el Hadsch) ligger fyra mil öster om Cairo. På slåttmarken omkring den församla sig pelegrimarne, som hvart år skola fårdas til Mecca, hvadan den ock fått sit namn. Emir Hadsch eller caravanens anförare slår då hår up sit låger, til dess alle pelegrimar, som campera under tålt, samlats ifrån når och fjerran. Deras antal belöper sig vanligen til 50,000 man och ofta mycket dårôfver. Hår infinna sig åfven då ganska

Digitized by Google

ska många marketåntare och köpmån och andra främlingar, som hafva hit beledsagat deras på pelegrims fården stadde vånner och slågtingar och tilbringa afskedsdagen i lust och nöje. Komma pelegrimarne tilbaka från Mecca, så skiljas de hår igen. Sjön år endast medelmåttigt stor. Dess vaten kommer ifrån Nilen genom canalen, som genomflyter Cairo. Långs åt stranden och på nårmare afstånd ligga några dåliga byar, trågårdar och landtegendomar, tilhörige invånarne af Cairo.

Saltsjöarne, som låmna ifrån sig Natrum, ligga i den helige Macarii öken eller Schajat, våster ut ifrån Delta. Man tråffar flere af detta slaget; den ansenligaste ligger en dagsresa ifrån Terrane. Den består egenteligen utaf två sjöar, som om vintern likvål blott utgöra en. Desse sjöar åro vanligen 9 månader på året torre; men i den kyliga årstiden samlas uti dem et rödagtigt vaten omtrent 6 fot högt; blir detta uttorrkadt, så blifver dår qvar en hård,

Digitized by Google

två fot tjock skorpa af natrum och andra salter, hvilka af invånarne på orten kring Terrane blifva med starka järnhackor lossade och på kameler afhämtade.

Sjön Sirbonis, som de gamle göra til gräns imellan Egypten och Palestina, var 50 stadier bred och 200 lång. Dess omvidd skattade man til 1000, det är, 100 eller 125 romerska mil. Den var lika hög med hafvet och skild ifrån detsamma gå nom en sandig och smal landtunga, hvilken ungefärligen midt på emot norden hade en mynning i hafvet. Nu skal den, enligt Pococke, utgöra en vik af hafvet. Strabo berättar, at ingen dykare kunde dyka ned i denna sjö för dess vatens tyngds skul, och at jordbeck flyter up ur dess botten, hvilket stelnadt simmar af och an på dess yta. När sunnanvådret annalkas, skal, enligt Diodori utsago, denna sjö vara så starkt betäckt af sand, at den ser ut som fasta landet.

Sjön Scheib, fordom Bittersjön, ligger på näset af Sues ungefär 4 tyska

Digitized by Google

mil nordvåst ifrån denna stad. Den år ej stor: genom denna sjö gick Cleopatras canal eller Ptolomæernes flod, som förenade röda hafvet med Nilen och följakteligen åfven med medelhafvet.

e) Jordens och Bergstraktens beskaffenhet.

Egyptiska jordmånens grundval består ända igenom af en enda sammanhängande fast massa af klippor, som bestå af en hvitagtig, ej mycket hård kalksten, med en tilblandning af många conchilier, som åro dels förstenade, dels ännu i deras naturliga tillstånd och til hvilka man finner originalen i de nåra intil belägne hafven. Denna grundmassans beskaffenhet igenkänner man uti catacomberne och cisternerne i Alexandria, Josephs brunnar vid Cairo och öfverhufvud i berget Mokattan, i pyramiderne, i mumie-grifterne, i konungarnes grafvårdar vid lämningarne af Theben, i stenbrotten i hela Egypten; hon år ock naturliga orsasen dårtil, at man så sållan i Egypten för-

Digitized by Google

spårjer jordbåfningar, och om man någon gång förmärker dem, så åro de svaga och mindre farlige. Man må grafva, hvar man vil, så stöter man likafullt på denna stenart, så snart man genomhunnit et glest hvarf af sand och andra tilfällige jordarter.

Egyptiska marken har en ganska ansenlig sluttning ifrån söder til norr; denna är likväl synbarare i Öfveregypten, än i Delta. Hela kusten vid medelhafvet är så låg, at man, Cap Brulos undantaget, hvaråst några sandbackar och palmskogar resa sig i vådret, ser hela det öfriga landet ifrån hafvet blott på et obetydligt afstånd, och hafsdjupet är längs ut med stranden så ringa, at ej skeppen kunna nalkas den. Nåra vid hafvet löper Nilen nästan aldeles horizontel med sina kuster; men längre up åt floden blir marken högre, och ju längre man kommer up i Öfveregypten, ju högre blifver landet. Högsta punkten af denna sluttninglinea för Egypten är vid dess södra gräns, vid början af den stora nubiska bergsstråckan.

Digitized by Google

Pococke försäkrar, at Nilens kuster åro i hänseende til det öfriga landet vida högre, än vid andra floder och at detta småningom sänker sig ifrån floden emot bergraden med en sakta, omärkbar sluttning, men D:r Shaw förklarar detta för en synvilla.

Jordytan består i allmänhet af en ofrugtbar, rödagtig och fin sand, med hvilken de store libyske öknarne, de ödslige trakterne i öster och väster, Delta, de västlige, bergen på deras hela sluttning, slätterne imellan bergen på östra sidan, kusterne vid medelhafvet och äfven många vid Nilen belägne, obebygde landstråckor i Öfveregypten åro betäckte. Midt i dessa sandfält ligger den frugtbara, smala Nildalen och den sköna och trägårdslika ön i Nederegypten. Dess jordmån, som har en svartagtig färg, är aldeles olika. Densammas beståndsdelar åro en fet och pipig lera och en lått sand, med en stor mängd af saltpeter, natrum och allmänt kökssalt tilblandad. För leran har landet at tacka den årligen qvarblifvande Nil-gyttjan. Sanden fö-

Digitized by Google

ra vindarne i stor myckenhet ifrån de västliga bergstråckorne och den öfversta delen af Africa och saltpartiklarne åro allestädes utspridde på jorden.

Likväl skulle egyptiska jorden, oansett denna fördelagtiga blandning, vara aldeles ofrugtbar under en rågnlös himmel, om icke Nilens årliga öfversvämning ersatte rågnet. Den frugtbara gyttjan, som floden förer med sig, skal härröra af den stora myckenhet af såf, som under den rågnfulla tiden skjuter up på de ofantelige, sumpige slåtterne imellan Habesch och Nubien, och som förhindrar all rörelse, sedan vatnet uttorrkats, hvarföre ock invånarena sätta den i brand och askan däraf blir vidare bortförd vid Nilens nästpåföljande upsvällning.

Jorden år under sådane omständigheter ganska bördig på producter af mångahanda slag: men at man genom sand måste mildra fältens frugtbarhet, år falskt. Denna mening måste likväl härröra däraf,

Digitized by Google

at invånarne på många orter vid Nilen, där marken är leragtigare och mera härdad af solen, föra sand och dufvutråck i fårorne, i hvilka kurbis- melon- och gurkkårnor skola läggas, på det dessa plantors spåda brodd må däri kunna slå rötter. De dubble och trefaldige skördetiderne äro så at förstå, at på många orter efter sådesinbärgningen, såsom den endaste och förnämsta, fälten blifva på nytt besådde med meloner, gurkor, sallat, sesam och andra växter, som mogna innan nästa öfversvämning.

I Egypten brukar man, hvarken at gödsla åkerfälten eller låta dem ligga i träde. Åkerbruket är fördenskull mindre besvärligt där, än i Europa, och man får likafullt i proportion rikare skördar.

Men jordens frugtbarhet är efter sit läge mycket olika. Nildalen och Delta äro den frugtbaraste delen. Egypten afkastar likväl på långt när icke nu så mycken spanmål som i äldre tider. I kejsar Augusts regering räknade man, jämte en vida stör-

Digitized by Google

re folkmängd, detta landets korn-utförsel til 20 millioner romerska halfspan. Nu för tiden stiger det ris och den spannemål, som man utförer til Arabien, Syrien, Constantinopel och andra turkiska provinser, knapt til hälften af denna summa: men därtil ligger ock en orsak däruti, at flere store fordom frugtbare district ligga nu öde och höljde med sand; och at äfven många ländiga åkerfält i goda lägen äro oupbrukade af försummelighet. Men icke marken, som visserligen är lika så frugtbar nu, som i gamla tider, utan den nu varande tyranniska regeringen är skuld til den proportionaliter ringa Egyptens upodling.

Bergraderne å Nilens ymse sidor äro, til deras yttre och inre beskaffenhet, mycket olika sins imellan. Bergen på östra sidan äro höga och branta klippmassor, som til största delen äro utblottade på alla träd och växter. Ifrån deras mäst otilgängelige spetsar njuter man de härligaste utsigter på de romantiske nejderne vid Nilen. Munkar och eremiter hafva redan bittida utvalt

Digitized by Google

dessa klippor til sina hemvist: flere tusende munkkojor, capell och grottor finnas därjämte längs åt denna bergsstråckans sidor. Hela bergraden bildar en enda tilhopa hängande kådja, hvaråst man blott på några få orter har en smal genomgång, til exempel: vid Bajad och vid Kift; detta senare är det gamla Coptus, från hvilket fordom, för handelns bästa skull, gick en allmän landsväg ända til Berenice, som lopp emot sydväst genom thebaiska öknen och var tolf dagsresor lång. Men en annan väg, som äfven från denna öpning går rätt i öster emot Cosseir, blir nu ganska ofta tagen af små caravaner och kringstrykande Beduiner.

En helt annan anblick gifva bergen på Nilens vänstra sida. De åro mycket lägre och tilbjuda en stor afväxling utaf dalar och kullar, men som åro aldeles betäckte med sand. De utstråcka sig långt emot väster; bakom dem ligga de hiskeligt store libyske sandöknarne och midt i desse Oaserne, til hvilka man fordom kom öfver bergsra-

Digitized by Google

den på åtskilliga til en del med byar och planteringar omgifne vaten. An i dag taga de nubiske och habessiniske caravanerne från Siut eller Dschirdsche af vägen öfver dessa berg och genom öknarne.

Ifrån dessa båda bergskådjorne skiljer sig mycket den stråcka af berg, som uttånjer sig längs ut med röda hafvet och är bekant under namn af bergraden Colsum. Imellan denna och den östra bergskådjan vid Nilen åro dårhos många berg, som, här och där omväxlande med ödsliga, ån sandiga, ån steniga slåtter, upfylla hela thebaiska öknen. De åro måstedels nakne, men mycket rika på mineralier.

Digitized by Google

III.

Egyptens topographiska beskrifning.

Man delar Egypten ännu, liksom fordom i Neder- Medel- och Öfveregypten. Abulfeda gör endast två afdelningar i Rif och Said; Pococke i Öfver- och Nederegypten. Hårtil kan man åfven räkna landet på andra sidan om Nildalen emot öster.

1) Nederegypten.

Nederegypten eller Bahri innehåller provinserne Bahri, Garbie och Sharkie, hvaraf den förste går längs ut med vänstra kusten af armen, som ifrån Nilen flyter vid Raschid i hafvet: den andre på västra sidan och den tredje på östra sidan af den andra Nil-armen.

a) Städer i Bahri.

Den första stad, som vi här märke, är Alexandria (Scanderie) efter Nie-

Digitized by Google

buhrs uppgift under den 31°. 12′. och efter Bruces under den 31°. 11′. 32″. nordlig bredd och under den 30°. 17′. 30″, östlig ifrån Greenwich. Hon var fordom Egyptens tredje hufvudstad efter Theben och Memphis, och Ptolomæernes residence. Alexander den store lät 331 år före christna tideräkningen anlägga den genom sin byggmåstare Dinochares. De gamle åro icke enige i bestämmelsen af dess storlek: efter några påstående skal hon varit 30 stadier lång och 7 til 8 stadier bred. Plinius gifver henne en omvidd af 15 mil. Hon var befäst och til vaten och lands otilgängelig. Emot nordväst och sydost hade hon endast en smal tilgång ifrån landtsidan; vid södra och vänstra sidan låg sjön Mareotis, utur hvilken man för klippor skull endast ut med ön Pharos och vid hamnen kunde inlöpa. Staden hade mer än en hamn; den östlige kallades den store hamnen och den andre (nu den gamle) låg vid västra sidan. Bägge voro genom en lång updämning skilde från hvarandra. Igenom denna updämning kunde man likväl genom tvän-

Digitized by Google

ne bryggor komma utur den ene in i den andre. Den tredje hamnen, som var beståmd enkom til konungarnes bruk, låg midt emot slottet i stora hamnen. Den fjerde var den utgråfde. Emedan Nilen var förenad med hafvet, så var luften i Alexandria sund, dårigenom at sjön Mareotis blef renad genom canalerne och Nilens upstigande. För at förse staden med rent och friskt vaten, hade man under gatorne anlagt vatenledningar, inunder två til tre hvalf, som hvilade på pelare och ledde vatnet in i husen. Vatnet blef genom vatenledningarne framfördt utur canobiska canalen. Invånarnes antal upgifver Diodorus til 300,000 fritt folk, som blefvo fördelte i tre klasser: i Macedonier, med hvilka Judarne egde lika rått: i legofolk och Egyptier. Konung Ptolomæus I. gaf staden stora förmåner, men som sedermera måtte blifvit inskränkte, emedan invånarne mången gång gjorde sig uproriske. Hvar konung har nåstan bidragit något til at förskóna och utvidga denna stad. De prågtige konglige palatsen, som intogo inemot

Digitized by Google

tredje eller fjerde delen af staden, stodo vid den store hamnen. Här stod åfven det Musæum, som förvarade en stor del af bibliotheket. Denna fjerdedelen af staden hette Bruchium, var befäst, genom en mur skild ifrån staden och kunde uthärda en belägring. Julius Cæsar blef här belägrad af Alexandrinerne. Kejsar Aurelianus lät för de oroliga borgarnes skull nedrifva fästningsverken och förstöra hela fjerdedelen af staden tillika med Musæum. Vid den så kallade hemliga hamnen var theatern, börsen och Neptuns tempel. Utmärkt prägtigt var Serapis tempel, hvilket patriarchen i Alexandria Theophilus förstörde, år 389 efter Christi födelse. — I västra delen af staden var Gymnasium med Arcader och Panium, et berg, ifrån hvilket man kunde se öfver hela staden. Bakom desse bygnader emot väster låg förstaden Necropolis, som bestod af trägårdar, begrafningsplatsar och hus, hvaräst man balsamerade de döde. Än i dag finner man på andra sidan om canalen vid Canobus och öfver en ängelsk mil emot vå-

Digitized by Google

ster, som ock ner mot sjön en mängd catacomber, det år, i klippor uthuggna hvalf och gångar til de dödes bisättning. Alexandria var åfven vetenskapernas och handelns hufvudsäte. De två förste Ptolomæerne och deras eftertrådare anlade här et talrikt bibliothek, som var upstäldt dels i Musæum, dels i Serapium. I det förra skal böckernas antal hafva stigit til 40,000, i det senare til 200,000. Det första blef et rof för lågorna, når denna fjerdedel af staden eller Bruchium upbrann under Julii Cæsars hårvaro. Denna förlust ersatte väl Drottning Cleopatra genom det pergamiska bibliothek, som Antonius hade skänkt henne; men i fjerde århundradet blef hela bokförrådet genom de christnas tros-raseri förstördt i grund. År 651 efter Chr. f. intog Amrou, kalifen Omars fältherre, staden med storm efter 14 månaders belägring. Under Saracenernes herravälde förbrade den efterhand alt mer och mer af ess fordna glans. Invånarenas myckenhet ftog; man ref fördenskull år 875 efter Chr. de gamle ringmurarne neder och upbyg-

Digitized by Google

de nya, hvilkas omkrets minskade hälften af Alexandrias storlek. Likväl blef den ännu en rik och florerande stad, nästan til dess Portugiserne uptäckte vägen til Ostindien omkring Goda hopps udden. Men år 1517 blef den erôfrad af turkiske kejsaren Selim och allt sedan har den förlorat sin gamla glans.

Genom denna olyckliga stadsförändring led Alexandria aldramäst. Denna stad har nu näppeligen 6000 invånare, då den likväl fordom med slafvarne inberäknade hade 800,000. Den eger två hamnar, den ene ligger väster, den andre öster ut. Europeiska skeppen få endast löpa in i den östra eller nya hamnen, som är ganska obrukbar och blifver dagligen sämre: den västre eller gamle hamnen är djup och säker; men enkom bestämd för turkiske skepp.

För bägge hamnarne ligger halfön Fa-
n, (den gamla ön Pharus) hvaräst
loppet i nya hamnen står et castell,
ger en besättning af 500 janitscharer,
hvilka

Digitized by Google

hvilka på långt når ej förslå til stadens betäckning och dessutom kan näppeligen någon af dem rikta en kanon. Man finner fyra kanoner dårstädes. Midt emot detta castell står et annat på den lilla ön Farillion, hvaråst åfven befinnes turkisk besättning. Ifrån castellet går en murad dämning åt Alexandria, genom hvars hvalfbåge sjön kan flyta. Den nu varande staden ligger utom den gamlas murar och är upbygd af dessammas ruiner vid stranden emot norr. Hon är sank och muren, som omger henne, är på de fleste ställen förfallen. Hon har et obetydligt utseende och endast en gata med moderna hus. Canalen ifrån Nilströmen, som heter Faur, är ungefärligen 12 fransyska mil och blott vid öfversvämningstiden segelbar. Han tjenar endast til at försörja Alexandrinerne med vaten och dricka, hvilket ledes under jorden i den gamla stadens murade cisterner. Denna stads invånare äro Turkar, ibland hvilka är en guvernör, som beror af regeringen i Cairo och är tillika janitscharern

Digitized by Google

Aga; en Cadi, eller domare i borgeliga mål, handtverkare, kråmare och köpmån. Coptiske, grekiske och armeniske christne finnas här til et ej ringa antal; men de lefva ganska uselt. Man träffar åfven Judar. Omkring staden uppehålla sig många Araber, som ofta sätta invånarena i stor fara, dårmed at de afstånga alt sött vaten ifrån staden. Främlingarnes handel med invånarne i Alexandria år intet betydande; men sjöfarten, emedan denna stad har den endaste hamn för hela Egyptens handel med Europa och Barbariet, år så ansenlig, at tullinkomsterne bli dårigenom mycket betydlige. Handeln drifves förnämligast på Cairo. Den gamla staden år förvandlad til en stenhop och i dess område bo få människor. Man brukar ännu några moscheer och kyrkor i densamma. De gamle vallarne ifrån Saracenernes tid, catacomberne, cisternerne, Cleopatras tvänne obelisker (men den ene af desse obelisker år afbruten och ligger begrafven i sanden, — den andre står ännu) och Pompeji stod, som står framför porten åt Ra-

Digitized by Google

schid, utgör stadens förnämsta ålderdomsmärken. Det rådande språket i Alexandria är arabiskan; dock talar man här äfven italienska, fransyska och danska. Midt emot staden ligga flere trägårdar.

Vil man resa från Alexandria til Cairo, så begifver man sig antingen til sjös, hvilken väg likväl i den kalla årstiden vid Boghas eller Nilens utlopp är farlig — eller ock landtvägen til Raschid, hvaråst man går ombord til Cairo.

På vägen ifrån Alexandria til Raschid ligger Abukir (af Europeerne Bikkir eller Bikiere kalladt) vid andra bugten. Det är en by med et castell och med en besättning. Skeppen kunna här ankra säkert och denna ort ligger endast fyra mil ifrån Alexandria.

Två mil ifrån Bikkir ligger Madea. Här är andra öfverfarten öfver utloppet af en sjö.

Raschid, Rosette, ligger under den 31°. 24'., efter Bruces uppgift under den

Digitized by Google

31°. 24′. 15″. nordlig bredd, och år en tämmeligen stor och snygg stad. Dess längd belöper sig til 2 mil på en höjd vid Nilens västra sida. Den år handelns stapelort imellan Alexandria och Cairo, emedan alexandrinske och cairiske skeppen ej föra sina varor längre, ån hit. Några europeiska köpmån och factorer hafva här nedslagit sina pålar och besörja om köpenskaps-årenderne i Cairo och Alexandria. Här uppehåller sig åfven en fransysk consul. Genomfartshandeln år indrågtig. Mahomedanerne, åtminstone köpmännen, åro i Raschid höfligare, ån på andra orter af Egypten, fördenskull vistas de christne gärna härstädes. Grekerne och Copterne hafva här kyrkor och deras patriarker, som i Cairo plåga ha sit säte, uppehålla sig här understundom. — Rundt omkring staden träffar man risåkrar; men myggornas och buffeloxarnes myckenhet gör det obehagligt, at besöka dem. Den kringliggande trakten år nästan en enda trägård och den frugtbaraste i Egypten. Man råkar på små skogar och parker, som i hela landet åro högst sälsynte.

Digitized by Google

Raschid har en ansenlig linvåfs-manufactur och drifver en stark handel med det kringliggande landets frugter, bland hvilka ris under namnet Sultani är berömdt. Staden blef upbygd 870 år efter Christi födelse.

Nåra vid Raschid år en skans, som blifvit upbygd redan af de mameluckiske sultanerne, och underhålles ännu jämte en midt emot denna på andra sidan floden befintelig skans; men år uti et ganska vårnlöst tilstånd.

Imellan Alexandria och Raschid ser man ännu några, men ganska få fornlämningar af den gamla staden Canobus, som i synnerhet var berömd och namnkunnig för et undergörande Serapis tempel, til hvilket en stor mängd människor ifrån de aflägsnaste orter anstälde beständige valfärder.

Fua (Faoué) ligger 20 mil ifrån Raschid. I dess granskap måste det gamla

Digitized by Google

Naucratis hafva stått, hvaråst konung Amasis tillåt Grekerne sätta sig ner och hafva en nederlagsplats för sina varor.

Damanchur är hufvudstaden i Bahri, och säte för en bey. Copterne hafva här en kyrka, som är nästan den enda vid denna kanten af Nilen ifrån Alexandria til Cairo. De christne bo kringspridde i byarne, utan kyrka, prest och lärare.

En liten dagsresa ifrån Terane emot väster ligger öknen Scete, som är tre dagsresor lång och bred. Emot norden gränsar den til berget Nitrie, som i gamla tider var bebodt af många eremiter och vid hvars fot finnas saltsjöarne Nédebe och Secte, af hvilka årligen 36,000 centner natrum vinnas för storherren. I öknen råkar man på fyra af Copter bebodde kloster. — Bahrbelama, d. å. haf utan vaten, som ligger väster ut ifrån öknen, har utseende af en uttorrkad canal eller sjö och är försedd med besynnerliga naturspel såsom Ætiter.

Digitized by Google

b) Städer i Garbieh.

Garbieh emot norr och Menusieh emot söder åro de två provinserne i det mellan bägge Nilens armar inneslutna landet, som de gamle kallade Delta.

Mehallakebir eller Stormehalla Mahaleu ligger mellan två canaler. Detta är hufvudstaden i Garbieh, upbygd af tegelsten, och säte för en bey, som är provinsens ståthållare. Hon är större, än Raschid och Damiat. Man tilverkar här linväf och salmiak, men som ej är så god, som den man förfärdigar i Damiat. Här utklåcker man höns i ugnen. Här drifver man ock en stark handel. Staden är omgifven med en stor mängd byar och ligger på en vid slättmark, som är betäckt med hvete, korn, ris, palmtråd, safran och andra växter och kökskryddor. De christne (omtrent 500) hafva blott en kyrka, som turkarne ej veta af. Den för båtar segelbara canalen sträcker sig söder ut mot Menusieh och med honom förena sig åtskillige andre canaler utur Nilen.

Digitized by Google

Fyra eller fem ångelska mil härifrån emot nordost vid Baalbait finner man qvarlåmningar af et Isis tempel af granit.

Demair ligger mot nordvåst ifrån Mansura vid canalen af Mehalla, hvaråst den båste salmiak tilverkas.

Något långre i norden härifrån bôrjas en slåttmark ånda til hafvet, som år två dagsresor lång och bred, och på hvilken hela året igenom buffeloxar, hornboskap och getter gå i bet, under tilsyn af dårtil beståltе herdar. Den blir til hålften ôfversvämmad af Nilen, men år likvål blott ångvall. Midt på denna slått står en kyrka, som år helgad åt den heliga Geminiana. I Maj månad, då Copterne fira detta helgons fest, lågra sig under en tid af åtta dagar en myckenhet christna och muhammedaner omkring denna kyrka: de sista plåga sig på de förstas bekostnad och man roar sig med håstrånnande, brottande, dansande o. s. v.

Menuf år hufvudstaden i Menusieh. Hon ligger vid en ifrån Augusti til Decem-

Digitized by Google

ber segelbar canal, som går ifrån Nadir vid armen i Raschid til armen i Damiat. Dess strand år mycket frugtbar. Man råknar i denna provins 103 byar, som åro alle rika på spannmål, linne och socker.

Imellan Raschid och Damiat ser man ånnu några qvarlefvor af den gamla staden Sais, men som blifva ganska sållan besökte af resande för de kringstrykande araberne skull. Hon var för detta en mycket namnkúnnig ort och den saitiska Nomos hufvudstad med et Minervæ-tempel, i hvilket Psammetich cch alle saitiske dynastiens konungar blefvo begrafne. Här var åfven konung Mycerins dotters förgylda trådlikkista, som var upståld såsom en på knå liggande ko och som en gång om året blef buren ur templet i fria luften. På kyrkogården var upbygd en stor sten-sal, som hvilade på pelare, like palmtråd. På allmånna torget stodo några stora pyramider.

Midt i Delta låg åfven den busiritiska Nomos hufvudstad, Busiris, hvar-

Digitized by Google

åst gudinnan Isis hade et stort tempel, dit egypterne gjorde pelegrimsresor. Hon låg vid Nilarmens västra strand, som Ptolomæus kallar den busiritiska floden. Stadens nuvarande namn är Abusir.

c) Städer vid Nilens högra arm ifrån Damiat.

Damiat (Damiette) ligger under den 31°. 25′. nordlig bredd vid Nilens östra sida, två tyska mil ifrån sjön och två dagsresor ifrån Raschid; dock är denna väg, för röfvares skull, mycket osäker. Hon har den gamla namnkunniga staden Pelusiums förfall at tacka för sit blomstrande tilstånd. Pelusium är nu mera förstörd och förvandlad i en ödemark. — I medlersta tidåldren hade ock Damiat det ödet, at blifva ständigt belägrad och sköflad. Det nyare Damiat ligger ungefär en half mil ofvanför den gamla staden af detta namn, af hvilken man ännu i byn Esbeh's granskap finner några lämningar. Invånarenas antal i det nuvarande Damiat räknar man til 80,000. Staden är liten och upbygd sedan år 1250.

Digitized by Google

Smärre fartyg ifrån Cairo, Cypern, Syrien och Alexandria komma til Staden. Europeiske skeppen kasta ankar framför Nilens mynning, hvaråst de i stormig väderlek hålla öpna sjön eller upsöka en hamn i Syrien. Fransoserne skola hemligen i Damiat lasta sina skep med ris, ånskönt utskepningen däraf til andra, än Turkiska länder, är förbuden.

Invånarne åro ovänlige emot främlingar. Här träffar man aldeles intet några europeiska köpmän. Husen vid stranden åro, efter egyptiska viset, tämmeligen bra bygde. De öfrige åro usle. Staden har tolf moscheer och äfven några offenteliga platsar, (Khans) som åro upfylde med indiska tyger, syriskt sidentyg och ris. Man finner här äfven offentliga bad. Rundt omkring staden åro många canaler för at vatna risfälten, som skaffa staden största vinsten. På 500 fartyg utförer man årligen ris för 1½ million Riksdaler. Caffée-utförslen til Turkiet är ej eller obetydlig. De förnämste införsels-artiklarne åro ved, to-

Digitized by Google

bak från Latichea och såpa från syriska kusten. Rundt omkring staden växer mycket lin; man förfärdigar därföre mycken linväf i byarne.

Mansora (Mansura) är en liten stad, nordlig bred 31°. 3′. vid en canal, som flyter åt Aschmum och i sjön Menzale. Hon har sex moscheer, trånga gator och hus af tegelsten. Här blef Ludvig IX, konungen af Frankrike, tilfångatagen. Hon är hufvudstaden i Dalecalin och en caschefs residence. De christne drifva mycken handel med ris, som de bekomma ifrån nejderne vid sjön Menzale och med salmiak. Här utklåcker man många höns i ugnen. Härifrån och ända til Cairo finner man en obeskriflig mängd af dufvoslag.

Miet Ghrammer är en liten, folkrik, af många copter bebodd och stark handel drifvande stad. Dess gator äro krokige och smutsige. Midt emot staden på Nilens västra sida ligger Sifte, en liten stad med tre moscheer.

Digitized by Google

Ända til byen Atrib åro byarne ifrån Damiat så talrike, at de tyckas vara en enda bebygd ort, hvars hus hår och dår blifva genom trågårdar och skogsmarker afbrutne. Vid flåcken Dighùe gör Nilen en bugt. Hårifrån går en canal nordost genom Menufieh in i Nilens andra arm, och flyter vid Raschid i hafvet.

Tant år en liten fåstning på en ö. Hår år en Imans grafvård, som i Juli blir besökt af mer ån 20,000 månniskor från Neder- och Öfveregypten. Vid samma tid håller man en stor marknad, hvarvid danserskor och gyckelspelare infinna sig.

I gamla tider lågo följande namnkunnige ståder i Nederegyptens östra del: Pelusium vid Pelusiska mynningens östra kust, som blef ansedd för gamla Egyptens nyckel, emedan man blott ifrån denna sidan til lands kunde tränga sig ur Judeen och Arabien in i Egypten. Egyptiske konungen Psammenit blef hår slagen och tilfångatagen. Öfverhufvud har denna vigti-

Digitized by Google

ga stad flere gånger blifvit intagen och förstörd. Nu för tiden ser man allenast ganska få ruiner efter henne. Bubastus var bubastiska Nomos hufvudstad. Hon hade et tempel, helgadt åt Bubastis, (på grekiska Artemis) som årligen besöktes af 700,000 pelegrimar, för at offra åt gudinnan. Lämningarne, som ännu åro qvar efter denna stad, tror Pococke sig hafva funnit vid det nuvarande Benathassar. Pharbætus var pharbetiska Nomens hufvudstad. D'Anville håller denna stad för det nuvarande Bilbeis, vid hvilket åtskilliga Nil-canaler sammanstöta. Han förenar därföre vid Pharbætus den ifrån Bubastus kommande canalen med den så kallade trajaniska, och leder honom sedan genom Bittersjön vid Arsinoe in i arabiska hafsviken.

2) Medelegypten.

Medelegypten (hos de gamle Heptanomis) sträcker sig ifrån Bahris södra ända til Mamfelut och Siut.

Digitized by Google

Ifrån bägge Nilarmarnes förening ända til Cairo, är denna flod mycket bred och full af öar.

Keliut är en fläck vid kejsar Hadriani canal, som gick in i röda hafvet. Detta är hufvudorten i provinsen Kaliub.

Cairo (Cahira, Stor-Cairo) ligger en half tysk fjerdedels mil ifrån Nilen vid båda sidorne af de trognes furstes canal, som söder ifrån emot norr går midt igenom staden, förlorar sig i Birket el Hatschi eller Pelegrimssjön på vägen emot Mecca, och delar staden i den östra, som är mäst bebodd och i den västra delen. Ifrån norr til söder är hon en mil lång, och ifrån öster til väster tre (engelska! !) mil bred. Hon ligger på en sandig slätt, vid foten af et berg, benämndt Mocattam, som uppehåller den fria luftens drag och förorsakar en qväfvande hetta i staden. Dess nordliga bredd är 30°. 2′. 58″. (30°. 2′. 30″.) och dess östliga längd ifrån Grenwich 31°. 16′.

Digitized by Google

Cairo blef upbygd år 980 efter Christi börd af Dsjohar, en af den första fatimitiska caliphen El-Moas's generaler. Hon var i begynnelsen obetydande, til dess under korstågen Egyptens fordna hufvudstad Fostat blef förstörd, hvars ruiner bragte Cairo up til namnkunnighet. Men nu år hon endast en skugga af det hon var under sultan Saladin, som lät omgifva henne med en ringmur af 29,300 alnars omvidd och anlade flere prågtige trågårdar, scholer, hospital och moscheer. Han stiftade här åfven et universitet, som ånda til turkiska eröfringen var i stort rop.

Cairo år Egyptens nuvarande hufvudstad. Inhemske råkna dess invånares antal til 700,000, men utlänningar til 250,000 högst 300,000. Dess gator åro mycket oordentliga, trånge, vinkelformige, ej stenlagde och ganska dammige för myckenheten af människor, kameler, åsnor och hundar, hvilka sistnämnde löpa omkring utan herrar. Husen åro 2 til 3, mången gång också

Digitized by Google

också endast en våning höge, upbygde af jord och dåligt brände tegelstenar eller kalkstenar. Af den fordna skóna muren kring staden ser man ännu några qvarlefvor emot castellets norra sida.

Man finner ellofva portar omkring staden, som år delad i rotar, hvilka vid ingången ega hvar sin port. Antalet af desse rotar skal belöpa sig til 21. Öfver canalen ligga 15 bryggor. I staden åro store trågårdar och dammar, som genom canaler erhålla sit vaten af Nilen. När Nilen flödar öfver, åro desse dammar upfylde med vaten, och de vimlande båtarne, på hvilka musik låter höra sig, och de illuminerade hùsen, som vetta åt dammarne, åstadkomma en behagelig verkan.

Castellet eller slottet ligger imellan staden och berget Mocattam på en ifrån berget afsöndrad klippa. Det består af tre qvarter, Paschans, Janitscharernes och Assabs. Det första år mycket för-

Digitized by Google

fallet. På södra sidan åro paschans rum och stora divan, hvaråst ministrarne hålla sina rådplägningar. Ej långt därifrån år myntet. Genom en port emot öster går man af detta qvarteret in i det egentliga castellet eller in i janitscharernes qvarter, som har höga murar med torn. Här finner man den så kallade Josephs brunn, hvilken förmodligen sultan Saladin har med mycken konst låtit grafva i kalkberget. Vatnet blifver genom tvänne hjul bragt up i höjden — desse drifvas af oxar. Det smakar saltagtigt, och man betjänar sig deraf endast i nödfall til dryck. — I Assabs qvarter, som ligger västerut ifrån paschans, år Josephs sköna palats, från hvilket man njuter en förträffelig utsigt öfver staden och den kringliggande nejden. Här väfver och broderar man det tyg, som man årligen skickar til Mecca. Man ser i de åtskillige rummena mussiviske arbeten och inscriptioner på väggarne, målningar på plafonderne och andra präktige förnlämningar, hvaraf år at förmoda, det de fordne egyptiske kalipherne och sultanerne hafva här

Digitized by Google

haft sit säte. I dessa tvänne qvarterens område finner man många moscheer, badstugor, caféhus, fria med tråd besatte och med kramlådor försedde platsar o. s. v.

Man räknar i Cairo 300 moscheer, som invändigt åro nästan utan all prydnad. Golfven åro belagde med halmmattor, och på väggarne åro språk af koranen skrifne med gyldene bokstäfver. Inunder taken hånga simpla lampor och några struss-ägg, och vid ena ändan af moscheerne mot Mecca är en marmor niche, (hvalf) framför hvilken står et par uptände vaxljus på stora ljusstakar, emot hvilka muhamedanerne vända sig under det de bedja. Den på torget Romele vid bergsfoten af sultan Hassan upbygda moscheen öfvertråffar alle de andre i styrka, storlek och pragt. Den är ganska hög och har en oval form. Man har nerbrutit trapporne, på hvilka man gick in i henne, och tilmurat dörarne, därföre at rebellerna, då upror var å färde, ofta flyktade hit. På denna moscheens bekostnad blefvo 4000 blinde underhållne. Mo-

Digitized by Google

scheen Dsjamidaschar år ålst och rikast af alla.

Oqårs, Okales eller Kans, d. å. bygningarne til varu-magasinerne för köpmån, såsom til exempel för dem, som komma ifrån Nubien eller Georgien och medföra slafvar, at försälja, åro nog talrike, store och starke, men utan beqvämlighet. Nåra vid Chan Chalit år hospitalet Moreståan för ursinnige. I detta hospital uptagas fattiga sjuklingar utan åtskilnad, blifva rikeligen försörjde med hvad de behöfva och til och med med musik upmuntrade.

Offenteliga kött-torg åro 9 och af offentelige bad råknar man 70, som utvårtes åro oansenlige men inuti rymlige och snygge. Man finner här två christna, en armenisk och en grekisk kyrka, som ligga vid canalens östra sida. Franciscanerne hafva här et kloster eller hospitium. Dörarne för qvarteren blifva tilstängde, så snart det mörknar. De offentlige platserne åro om natten til höger och vånster illumine-

Digitized by Google

rade. De store torggatorna, (Bazars) hvaråst handtverkare hafva sina verkstäder och köpmännen sina bodar, åro upfylde med en otalig mängd människor. Man träffar i denna staden folk ifrån alla orter i verlden. Ibland de infödde åro 20,000 Copter, Araber, Magrebiner, Turkar, Berberiner ur Nubien, hvilka tilbjuda sig såsom betjänter, Georgier, Greker, Armenier, Judar, som bo i et sårskildt qvarter och utgöra et antal af 7 til 8000, Fränker eller Europeer, o. s. v.

Matare (Materea) år en by emot [illegible]ost två mil ifrån Cairo, hvaråst man ibland det gamla Heliopolis ruiner finner en upråttstående obelisk. Vid denna by år ock en sót kålla, som år den endaste i hela Egypten. Heliopolis var heliopolitiska nomens hufvudstad. På egyptiska språket hette den On, hvilket betyder solen. Hon stod på en hög updåmning, under hvilken canaler, ledde ifrån Nilen, utgingo. Dess präster åro förnämligast namnkunnige för deras vetenskapliga kännedom. He-

Digitized by Google

rodotus kallar Heliopoliterne de ådlaste i Egypten. Af dessa blefvo hvar gång 10 personer utvalde til bisittare i högsta rätten. Solen och oxen Mnevis, som här blef försedd med föda, voro stadens synnerliga gudar. Ifrån Babylon til Heliopolis och därifrån til Heroopolis gick den trajaniske canalen. Midt för staden lågo sjöar, i hvilka canaler gingo. Pococke fann här åfven en stor sphinx, en obelisk och andra betydande fornåldrens qvarlefvor.

Bulak ligger emot väster och Masr el Atik emot söder från Cairo vid Nilens östra sida, och man kan anse dem såsom denna stadens förstäder. Bulak ligger en half mil ifrån Cairo och är förnämsta hamnen i denna stad, hvaråst alla varor, som föras ifrån Damiat och Raschid til hufvudstaden och sedan på Nilen igen, skola förtullas. Här ankra ock de skepp, som komma nedifrån och gå upåt: de plåga merändels här nedlägga en del af deras last. Här finnes det störsa tullhus i Egypten. I Okals, som äro ganska rymlige, förvaras salt, ris,

Digitized by Google

nitrum, ved och saflor ifrån Öfveregypten och mycket korn, som sultanen årligen skickar til Mecca eller Medina. Staden år folkrik och likväl åro lifsmedlen där ej så dyre, som i Cairo.

Fostat, Fostat Masr, Masr el Atik, Gamla Cairo, ligger en fjerdedels mil (lieue) ifrån Cairo och en half ifrån Bulak. Hon upbygdes år 642; men sedan Cairo anlades blef hon måstedels öfvergifven: likväl år hon ännu folkrik och drifver god handel. Här år et tullhus för varorne ifrån och af Öfveregypten, och en byggning, hvaråst det ifrån Said til tropparnes underhåll ditförda kornet utstöpes under fri himmel. De förnåme invånarne af Cairo hafva här trågårdshus, i hvilka de under öfversvämningstiden uppehålla sig. Copterne åro talrike och hafva sju kyrkor; men Grekerna blott en. Moscheer med minarets *) åro ungefärligen sex. I moscheen

*) Minarets kallas på turkiska moscheerne tornen, från hvilka man blifver ropad til at bevista gudstjensten. *Öfvers.*

Digitized by Google

Amrah finner man inemot 400 pelare. Vid eller på platsen, där det nuvarande Fostat står, låg fordom Babylon, en stad, som var befäst af naturen. Härifrån gjorde judarne upbrott, när de tågade ur Egypten. Djuret Kepus dyrkades här. Vid denna stad voro svalthjul, medelst hvilka vatnet, som skulle drickas, blef genom hundrade tukthushjon ledt in på höjden af staden. Äfven utgick ifrån denna stad öster ut ur Nilen en canal, som Ptolomæus kallar den trajaniska floden; men arabiske skriftställare gifva den namn efter kejsar Hadrianus. Han gick, enligt all sannolikhet, emedan han genomskar den så kallade kungscanalen, nära vid Heroopolis bort igenom Pelegrimssjön i arabiska hafsviken.

Norr ut från Gamla Cairo är en vatenledning (aqueduc) af 317 halfbågar, hvarpå det utaf Nilen genom et paternosterverk *) 80 fot högt drifna vatnet ledes från

*) Så kallas et vaten-upfordringsverk med många åmbaren eller kulor vid en kådja eller et rep, som, når de gå omkring, uphämta och utösa vatnet.

Öfvers.

Digitized by Google

Cairo åt castellet. Vatnet, som de öfrige invånarne dricka, hämtar man i låderåmbar på åsnor och cameler utur Nilen til staden. Nåra vid denna vatenledning börjas ock canalen, som flyter midt igenom Cairo och af invånarne kallas Khalig el Emir el Moumein (de trognes beherskares canal).

Ön Rodda imellan Gamla Cairo och Dsjise består nästan aldeles af trägårdar och dess invånare af trägårdsmästare. Vid södra sidan står Mekias, Mokkias, (Nilmåtaren) som är en i grader indeld stod, på hvilken, under hela öfversvämningstiden, flodens tilväxt af en därtil förordnad schech dageligen påaktas och offenteligen kungöres. Stoden står i et fyrkantigt torn, som är omgifvet med et galleri, och slutar sig i et rundt uphöjdt tak, efter arabiska smaken. Jämte Mekias står en moschee, vid hvilken några trappor gå up til vatnet. Mekias är tilsluten och det kostar möda at få lof til ingången.

Dschjise, Dgize, Geeza, Gisa, Gitze ligger midt emot Gamla Cairo på Nilens

Digitized by Google

västra sida. Det år en liten stad; där åro några salmiak-fabrik och åtskillige krukomakare. Hon år hufvudstaden för et district, som år mycket rikt på korn, lin, mjölk och saflor, eger en låg mark och kan vatnas af Nilen då han stiger til 20 fots höjd. Ståthållaren år afhängig utaf Cairo. Et bösseskott ifrån Dschjise emot väst-sydväst åro fyra pyramider i en diagonallinea, dock så at den fjerde väster ut något afviker ifrån linean.

Vid det nuvarande Dschjise låg det gamla namnkunniga Memphis, som var hela Egyptens hufvudstad och de åldre konungarnes andra säte. Hon var belägen på Nilens västra sida, 15 romerska mil ofvanför Delta. Staden var stor och folkrik. Menes skal hafva upbygt den. En ur Nilen ledd canal flöt omkring henne. Til handel låg hon mycket bequämt. Dess präktigaste tempel var Vulcans, til hvars förskönande många konungar något hvar bidrogo. Mœris lät därpå bygga de norre, Proteus de västre, Asychis de östre och

Digitized by Google

Psammitich de södre framportarne. Apis blef i denna stad underhållen och dyrkad. Cabirrerne och Serapis hade jämväl hår et tempel. Framför det sista lågo några sphinxer, men som i Strabos tid voro til hälften begrafne i sand. Cambyses ohelgade dessa tempel och förstörde dem til en del. I Memphis besvoro de 12 konungarne sit föreningsförbund och framför staden stod träffningen, i hvilken Apries af Amasis blef öfvervunnen och gjord til fånge. Nu är ej mera af denna stad förhanden. Hon var ganska lågt belägen, och endast så länge försåkrad för genombrott och öfversvämningar, som den af Menes anlagde dämningen blef sorgfälligt vid magt hållen. Sedan Alexandria blef uphygd, aftog Memphis i välstånd och befolkning. Utomdess har hon utstått många skoflingar af Perserne och i senare tider af Saracenerne. Ut ifrån Memphis gingo canaler til sjön Mœris och til den mareotiske sjön, och verkställde en förbindelse med hela landet. Amrou eröfrade Memphis med storm efter en långvarig belägring och för-

Digitized by Google

störde de ånnu qvarblifne minnesmärken, som hade undsluppit Persernes raseri.

Tio ångelska mil söder om Dschjise ligger byen Sacara (Sackara), vid hvilken åtskilliga pyramider stå. Imellan denna orten och Busiris, som ligger emot norden, år Mummie-fältet, på hvilket vid Abdollats tid voro långt flere Mummier at se, ån nu.

Vid Dagjour (Daschour) en stad med mosheer, stå flere pyramider, af hvilka de så kallade falske pyramiderne af obränd tegelsten ligga bland alla i Egypten längst i söder.

Vid Meimud vid Nilens västra sida begynna sockerplanteringarne.

Ifrån Sment vid Nilens västra sida hafva alla hus ånda til vatenfallet et dufvoslag ofvan på taken.

Otta och trettio mil ifrån Cairo ligger Benesuriff, hufvudstaden i en provins,

Digitized by Google

som 306 byar åro skattskyldige. Denna stad är säte för en caschef och den förmånligaste orten, når man kommer upåt Nilen.

Menie (Minio) ligger nästan på halfva vägen (47 mil) ifrån Cairo til Girge. Det är en artig stad och namnkunnig för de krukor man här förfärdigar. Här måste de fartyg, som segla upåt Nilen, erlägga tull. I brist af vatten, drifver staden endast åkerbruk. Hon ligger högt och kan därföre ej lätt blifva öfversvämmad. Man finner här ruiner efter et tempel.

Vid Souadi begynnas de i bergen uthuggne grottorne alt ifrån Thebais och gå ända til Monfaluth. De voro fordom bebodde af Anachoreter.

Vid Ansineh ligga qvarlemningarne af Antinoe (Antinopolis).

Mellavi ligger 55 mil ifrån Cairo. Denna stad är säte för en caschef och hö-

Digitized by Google

rer jämte nio byar til Mecca, hvarthån den årligen skickar 390,000 tunnor korn. Alt härifrån blifva acacie träden ganska ymnige.

Monfaluth (Manfelouth) ligger 10 mil ifrån Mellavi, 1 mil ifrån Nilen och är en provins's hufvudstad, en caschefs och en coptisk biskops säte. Den senare har et stort stift norr ut. Landet är mycket frugtbart och frambringar alla slags frugter. Linvarorne, som här förfärdigas, göra denna ort til en af de förnämligaste handelsplatsar i Egypten. Fartygen, som gå upåt floden, betala här tull. Den upbäres af beyen i Girge, hvars område sträcker sig ända hit. Af tullen blifva 100 beutel *) årligen betalte til Porten. Caravanerne, af hvilka årligen 3 ditkomma från Borneo och Zanfara, föra med sig slafvar, som blifva försälde til Turkiet och Persien.

Til Medelegypten hörer jämväl provinsen Fium, Fejùm, Fajume. Den

*) I österlanden skattas en beutel til omtrent 500 riksdaler. *Öfvers.*

Digitized by Google

ligger dår, hvaråst de' två bergen, som innesluta Nilen, utvidgas. Den hånger tilhopa med Nildalen genom en ôpning uti libyska bergraden. Igenom denna trånga ôpning flyter en canal, som heter Bahr Juseph och som måst i rât linea går ifrån sôder åt nôrr. Genom en sluss meddelar han sit vaten åt det lågre landet. Ifrån denna sluss lèdes vatnet ôfver de store, i sig sjelfve dels sandige, dels med tråsk upfylde slåtterne, genom en stor mångd af canaler. Dessa afledningar falla åndteligen in i sjôn Kerun (Mœris). Landet år mycket frugtbart och angenåmt, har ôfverflôd på lin och frugttråd, och drifver åfven vinskôtsel. Hela fålt åro besatte med rosenbuskar och fikontråd. Blott i denna nejd af Egypten våxa olivetråden vildt. Dessa oliver kunna endast duga til mat, men ej til olje-prässning.

Fajume år denne provinsens hufvudort och cascheefs såte. Den år dåligt bygd och ligger tre dagsresor emot sydvåst ifrån Cairo. Dess tilverkningar åro golfmattor,

Digitized by Google

som åro de finaste i Levanten; linväf, groft klåde, ylle-tyg, låder, lådersäckar, och odstilleradt rosenvaten. I denna stadens granskap låg det gamla Arsinoe, som var hufvudstaden i den arsinoitiska Nomos och fann Strabo den vara belägen ifrån Labyrinthen 100 stadier til sjös.

Abusir hette fordom Busiris. Denna stad låg imellan sjön Mœris och nuvarande staden Havara.

I Medelegypten lågo fordom äfven följande städer:

Heracleopolis med tilnamnet Magna. Hon var hufvudstad i den heracleopoliska Nomos, som bestod helt och hållet af en ö i Nilen, som var förnämligast frugtbar. Hon planterade olivetråd, som eljest ej växte i hela Egypten — och mycket vin. Ichnevmon, Crocodilers och Uttrars fiende, blef här tilbedd och dyrkad.

Ptolemais, en til den arsinoitiska Nomos hörande stad. Sex mil härifrån låg labyrinthen.

Tanis,

Digitized by Google

Tanis, en stad vid den så kallade Josephs canal. Här var et tempel helgadt åt Solen. Nu heter hon Fauna.

Til Medelegypten råknar Ptolomæus åfven de så kallade Oases, hvarunder Egypterne förstodo de fruktbare och bebodde landstråckorne, som lågo bakom libyske bergraderne och voro rundtomkring omgifne med ödemarker, såsom öar af hafvet. Dess nuvarande namn är Vah eller Vach. Ptolomæus talar om tvånne sådane; efter Strabos upgift, gåfvos flere, men han säger, at blott de tre, som lågo närmast Egypten, hade erkånt detta landets öfvervälde: dessa beskrifver han såsom platsar, hvilka hade öfverflöd af vaten och vin och led ej eller brist på alla öfriga ting, som erfordras til lifvets beqvåmlighet. Den stora Oasis såtter han sju dagsresor ifrån Abydus; den lilla i nejden af sjön Mœris och den tredje bredevid (Jupiter) Ammons orakel. I Romarenas tid tjente Oases til banlysningsorter. Nu för tiden gå Caravaner til Senaar genom denna trakt.

Digitized by Google

I provinsen Fejum ser man ännu en uprättstående Obelisk, Labyrinthens qvarlåmningar och pyramider.

Nesle år et district emot väster, hvarast skörden år tidigast.

3) Öfveregypten eller Saib, (fordom Thebais.)

Öfveregypten år tolf dagsresor lång (hvilka man gör på kameler) och fyra mil bred, når fråga år om det bebygda landet. Det slutas söder ut vid Syene. Denna del var tidigare, än det öfriga Egypten bebodd.

Staden Siuut (Siouth) ligger 70 mil ifrån Cairo och år stor, folkrik och välbygd. Hon år säte för en caschef och en coptisk biskop. Man finner här 500 skattbare christne. Härifrån får man det egyptiska opium, hvarmed en stor handel drifves. I Nordens tid var denna ort en samligsplats för de resande, som ville med caravanen resa åt Seninaar. Bruce tvårtom försäkrar, at

Digitized by Google

denna ort ej år det mer. Fordom stod här staden Lycopolis, hvaråst vargen dyrkades.

I Abutig uppehåller sig en coptisk biskop. Staden regeras af en emir. Här planterar man vallmo, hvaraf man tilverkar opium, som hålles för det bästa.

Vid Rejegna begynnes furstarnes eller emirernes af Achmin område. Landet är dåligt. Man finner här många dadlar och dufvoslag. Invånarne föda sig med sjöfart på Nilen och åro utskrikne såsom skälmar.

Maraga är en skön stad på en slätt, hvaråst den bästa spannmål växer. Nilen gör här en bugt af fyra mil.

Achmiin (Achmim) är en stor stad. Här uppehåller sig emiren. Husen åro af granit. Man förfärdigar här gröfre cattuner och lerkärl. Orten har et osundt läge. Hveteskördarne åro ganska förmånlige. Kring husen stå dadlar och i trägårdarne något sockerrör. Den fordna sta-

Digitized by Google

den, som stod här, hette Panopolis, hvars invånare sysselsatte sig med linväfveri och stenhuggare-arbete.

Girge (Tschirsche) är belåget 100 mil ifrån Cairo. Hon är Saids hufvudstad och säte för en bey, som har at befalla öfver en vidlyftig provins. Landet blir ofta öroadt af Araber, derföre måste beyen i egen person genomtåga det. Han har en större magt, än de öfrige ståthållarne. Staden är en mil i omkrets; har moscheer, torg, öpna platsar och rundt omkring trägårdar. Landet är härifrån ända til vatenfallen ganska frugtbart på spanmål och sockerrör. Turkarnes herravälde härifrån til Syene har ej mycket at säga, emedan Araberne äro oafhängige.

Vid Dendera (Dandera) är en skog, af vilda dadeltråd, som man råkar på imellan Girge och Nubien. Copterne göra vin af pomeranser, citroner, apricoser och dadlar. Här finner man ännu lämningar af det gamla Tentyra, hvaräst Isis och Venus

Digitized by Google

blefvo dyrkade. Denna stad låg vid Nilens västra kust, 27 mil ifrån Diospolis. En Nilcanal gick härifrån åt Coptos. Invånarne voro skicklige crocodiljägare.

Ifrån Giene (Kenne) blef för detta en stark handel idkad på Cosseir vid röda hafvet. Man förfärdigar här lerkärl. Staden är stor och folkrik. Hon ligger under den 26°. 40′. nordlig bredd. Lifsmedel finnas i öfverflöd och för godt köp. Handtverkare och konstnärer, nämligen guldsmeder, äro här, liksom i hela landet, christne. Qvinnorna hålla sorge- och klagoprocessioner, vid en slägtinges död, med et fasligt skrån, musik och dans.

Cost, (Coptos) är en halft förstörd stad, i hvilken många christne bo. Af henne hafva Copterne fått sit namn. Man förfärdigar här svarta lerkärl, och man finner ännu ruiner af det gamla Coptos, som stod här. Denna stad låg 12 mil ifrån Tentyra och var en stor handelsstad för Egypter och Araber samt förnämsta nederlags-

Digitized by Google

platsen för alla ostindiska och ostafricanska varor, som landtvägen ifrån Berenice blefvo hitförde och sedan på Nilen utskeppade vidare til Alexandria. Härifrån gick en af Ptolomæus Philadelphus anlagd landsväg til Berenice eller åt den arabiska hafsviken. Kejsar Diocletianus förstörde denna stad, därföre at den hade uprest sig emot honom.

Cos, Kous ligger 8 mil ifrån Giene och en mil ifrån Nagadi. I Cos har caravanen, som förer spanmål genom öknen, sin samlingsplats. Fordom stod här handelsstaden Apollinopolis parva. Denna låg 22 mil ifrån Thebe och sju dagsresor ifrån Berenice. Näst Fostat var hon den största staden.

Nagadi, Negadeh, ligger under den 25°. 53′. 30″. nordlig bredd, och är en liten stad, hvaräst få Turkar och många christne uppehålla sig.

Luxor, Luxerein ligger 7 mil ifrån Kous. Man råkar här på bägge sidorne af

Digitized by Google

Nilen präktiga ruiner af det gamla Thebe. Det fordna Thebæ eller Diospolis magna var icke allenast hufvudstaden i den thebaiska nomos, utan ock i hela Thebais och konungarnes ålsta säte. Efter några berättelse, skal konung Busiris, efter andras Osiris hafva upbygt den. Hon låg vid de två Nilens kuster, dår nu den lilla staden Carnac och byarne Gouruou, Medinet, Habou och Luxerein åro belägne. Då den var i sit flor, skal det hafva varit den präktigaste staden på jordklotet. Hon prunkade med bygnader af 4 til 5 våningars höjd, med de hårligaste tempel, med många colossaliske stoder och med obelisker, uthuggne ur en sten. Nåstan alla konungar förstorade och förskönade denna stad. Fyra tempel i densamma skola hafva varit utomordentligt store och sköne; et af dem skal hafva haft en omvidd af 13 stadier, en höjd af 45 alnar och 24 fot tjocke murar. Dess invårtes kostbarheter af guld, silfver, ådla stenar och elfenben skal Cambyses hafva plundrat och bortfört til Persepolis och Susa. Homer gifver The-

Digitized by Google

be 100 portar; men han måtte visst låta pruta med sig; ty det vore mycket för många. Än i dag finner man här ganska ansenlige qvarlefvor af tempel och andra minnesmärken, och förmodligen är en vida större mängd begrafne under flygsanden. I den delen af staden, som hette Memnonium, och som låg på Nilens västra kant, var uprest Memnons colossaliska stod, om hvilken man trodde, at den hvar morgon, så snart den blifvit hälsad af solstrålarne, gaf en klang ifrån sig. I staden var ock et orakel. Får, crocodiler och örnar voro här dyrkade; men allenast getter offrades. En gång om året blef, oaktadt fåren voro helige, en vådur slagtad; men denne blef ej åten, utan på et heligt ställe begrafven. Med dennes hud betäckte man Jupiters stod, når man förde den framom Herculis stod. Konung Uchoreus flyttade residenset härifrån til Memphis och detta var begynnelsen til Thebes förfall. Cambyses plundrade och förstörde templen och Ptolomæus Philometer skövlade konstens och den fordna härlighetens

Digitized by Google

minnesmärken, dårföre at invånarena hade hållit med hans bror. Cornelius Gallus, Egyptens förste romerske ståthållare, rasade emot staden, dårföre at invånarne nekade den ålagda skattens betalning. I Strabos tid var hon måstedels förstörd, och hade söndersmultit til flere byar.

Begrafningsplatsarne för de konungar, som hafva residerat i Theben, voro emot nordvåst om staden up åt Memnonium huggne i en klippa. Deras antal skal fordom stigit til 47, men i Ptolomæi Lagi tid skola blott sjutton varit förhanden. Strabo upgifver 40 sådane, vid hvilka stodo obelisker, fulle af hieroglypher. Nu för tiden åro blått några af dem tilgångelige, af hvilka Pococke upräknar nio. I desse grafvars granskap och i den nejden, dår Luxerein ligger, finner man ånnu många, ganska väl förvarade qvarlefvor af Osymandyas, en gammal konungs af Theben, stora Mausoleum.

Esnay, Assena år säte för en arabisk schech. Man råkar här på lämningar af

Digitized by Google

et tempel och af en dåmning. Åfven i Edfu, som ligger 9 mil ifrån Assena finner man fornlåmningar af et tempel.

Assuan, Essuen år belåget under den 24° 45″ (efter andra 23° 50′.) nordlig bredd och 15 mil ifrån Edfu. Hår år en skans, som eger några små kanoner. Hår år ock det förſta Nilfallet, som år 4 fot högt: floden år knapt en half ångelsk mil bred. Vid stranden ånda til andra vatenfallet bo Kennus, et elåndigt folk, som föder sig med fiskeri. Fordom hette denna staden Syene och var en gränsestad emot Ethiopien vid Nilens östra kust. Hon hade en brunn, om hvilken solen på den långsta dagen vid middagstiden ej gjorde någon skugga, utan uplyste honom rundt omkring.

Det gamla Elephantina var ock en gränsestad. Hon låg sexton romerska mil ifrån Syene på en ö i Nilen. Hår var et Kuuphis-tempel och en Nilmåtare. Nu heter denna ort Geziret el Sag.

På ön El Heiff finnes ånnu et präktigt Isis-tempel och andra ålderdomsmår-

Digitized by Google

ken. Fordom låg staden Philæ hår. Hon var belägen tolf til tretton romerska mil ifrån Syene och bebodd af Egypter och Ethiopier. Osiris och Isis skola hår vara begrafne. Isis och en ethiopisk hök blefvo hår dyrkade.

4) Landet på andra sidan Nildalen emot öster.

Gefar, Gefara, Algiofar, Dgifar, Dgioufar heter öknen imellan Egypten och Palestina, som börjas vid Rafech och i hvilken finnas några bebodde och bebygde ställen, hvaråst man råkar på vaten och palmträd. Denna öken är sju dagsresor stor. Invånarne veta, at i sanden, hvarmed den är upfyld, åtskilja de resandes fotspor. Man finner i denna ödemark följande orter: Rafech, en dagsresa ifrån Gasa; Elarisch vid kusten af medelhafvet, med ruiner; et tilhåll för resande och slottet Catia, som är belåget fyra dagsresor ifrån Cairo.

Digitized by Google

I Langan på vågen åt Cairo är friskt vaten at bekomma.

Caravanens våg ifrån Cairo til Sues går öfver en sandig slättmark, på hvilken man först fyra mil ifrån denna sistnämnda staden vid castellet Adojerud råkar på vaten, som kan drickas. Denna våg belöper sig til 23 tyska mil. Inom 3 eller 4 dagar har man på kameler lagt den til rygga. I Cairo förser man sig med lifsmedel, tält, sångar, vaten, som bevaras i getskinn, emedan man på lägersplatsarne blott finner torrkad gödsel af djur, hvilken man brukar til eldning. Så snart man är förbi byen Hanke och Birket el Hadschi (pelegrimssjön) fyra timars våg ifrån Cairo, finner man ej mer något hus, förrän man kommer til Adojerud.

Suez (Sues) ligger vid arabiska hafsvikens västra sida, eller ännu nogare, vid bugten eller tungan, som sträcker sig ut ifrån ön Colzum emot väster. Staden har et ansenligt skepsvarf, ånskönt trädvirket och andra därtil nödige materialier måste på cameler ditföras från Cairo. Men man

Digitized by Google

bygger näppeligen hvart tredje år et fartyg, som vågar sig någon gång utom arabiska viken. Staden har dåligt bygda hus, som åro med murar förenade med hvarandra, för at försäkra sig emot arabernes öfverfallande, hvilka ofta oroa hela denna trakten och vägen til Cairo. Chans åro rymlige och faste. Emot norra sidan år en port. Ibland invånarne åro många Greker. Skeppens afgång eller ankomst til och ifrån Dschidda i månaderne April, Maj, Juli och Augusti gör denna ort på visst sätt munter. Trakten omkring år full af klippor, sandig och ofrugtbar. Lifsmedlen får man ifrån Egypten, berget Sinai och Gasa, och åro de tre til otta dagar på resan. På godt vaten at dricka har man stor brist. Det bästa, man kan få, hämtas ur en brunn två timars väg öster om staden; Europeerne kunna likväl ej dricka det, utan tilblandning af råm. Araberne föra detta vaten til staden. Ståthållaren år en bey; men de kringdrifvande Araberne åro litet rådda för honom. Hamnen år så dålig, at de smårste fartyg endast vid öfversvämningstiden kun-

Digitized by Google

na löpa dit in. Redden, hvarpå skeppen ligga, är en mil ifrån staden, och vid ebbens tid därifrån söndrad genom et nås. Fordom hette denna stad Arsinoe eller Cleopatris, til hvilken gingo tre vågar ifrån medelhafvet. Vid arabiska viken ligga många coptiska kloster på bergraderne.

Coseir, Kossir, Cosseir är en hamn vid sjön Colsum, tre dagsresor ifrån Cus och tre til fyra ifrån Ginna, dit de i Coseir landade indiske varor, som skola föras ned åt Nilströmen, blifva inskeppade. Denne hamn ligger under 26°. 20'. nordlig bredd och är djup nog för lastdragare; men de måste införas af lotsar. Staden är elländig och förfallen. Hon har en turkisk besättning. Regeringen är anförtrodd åt en arabisk schech, som beror af paschan i Cairo. Trakten är ödslig och gifver en förskräcklig anblick. Bakom staden är en stråcka af mycket höga berg. Invånarne bestå af Turkar och några Copter. Sjövindarne temperera hettan. De sydlige vindarne blåsa endast i December, Januari och Februari. Sällan rågnar det och åskan hö-

Digitized by Google

res hår aldrig. Vatnet år saltagtigt, och det, som kommer fram ur bergen, år godt, men mycket dyrt. Caravanerne från Öfveregypten anfallas ofta af de kringstrykande Araberne. Dessa caravaner föra hit ifrån Nilen mycket hvete, som inskeppas och sändes til Arabien.

Bergen imellan Coseir och Nilen åro aldeles kale och blottade på all grönska. Vägen går nästan beständigt genom en rad af dalar. Vaten finner man blott sparsamt i brunnar och i några utom vägen liggande källor. Caravanerne från Ginna göra halt vid Legeta, för at förena sig med caravanerne från Cus, Esne och Ebanut.

Den gamla, men nu förstörda staden Berenice var anlagd af Ptolomæus Philadelphus vid arabiska viken til ostindiska handelns behof. Hon hade väl ingen hamn, men goda vårdshus, (herbergen) som blefvo besökte af många köpmän. Den ifrån Coptus ända til Berenice af Ptolomæus Philadelphus anlagde handelsvägen var, efter Plinii utsago, tolf dagsresor lång.

Digitized by Google

IV.

Egyptens folkmängd i åldre och nyare tider.

Ånskönt man ej kan neka, at det gamla Egypten haft et vida större antal städer, och byar och varit mycket folkrikare, än det nyare, synas likväl de gamle skriftställarena hafva öfverdrifvit bägge. Efter Herodoti upgift, skal i Egypten vid konung Amasis tid hafva varit 20,000, och efter Diodori 18,000 städer och orter. Invånarenas antal räknar Diodorus i gamla tiden til 7 millioner och i hans til ej under 3 millioner; men Josephus försäkrar, at än i Vespasians tid hade i Egypten lefvat 7,500,000 människor. De arabiske skriftställarena antaga til och med 20 millioner invånare för Egypten. Andre hafva räknat folkantalet i det gamla blomstrande Egypten från fem til halfsjette million.

Invånarenas antal i det nuvarande Egypten, har mycket förminskat sig. Den då-

Digitized by Google

liga regeringen, invärtes oenigheter, allahanda förtryck och pesten obefolka Egypten alt mer och mer. Det gifves ej något ondt, hvilket ej den blodige despotismen, som sköflar detta fordom blomstrande land, tilgriper, för at sluteligen få herrska öfver öknar och stenhopar. I folkantalets bestämmelse herrskar äfven hos de nyare skriftställare en stor skiljagtighet, emedan man i Egypten håller inga tabeller öfver födde och döde. Man går aldrasannolikast til våga, når man skattar Egyptens nuvarande folknummer til omtrent tre millioner: ty om än pesten och beyernes ständiga krig och deras tyranniska sätt at misshandla invånarne bortrycker et betydligt stort antal af dem; så vandrar likväl å andra sidan en stor mängd utlänningar in i landet. —— Maillet skattar det nuvarande Egyptens folkmängd til 4 millioner, som ock Savary, Volney til 2,300,000, Författaren til försöket af en en systematisk jordbeskrifning öfver Africa til ungefär 3,500,000. Volney räknar i Egypten 2300

Digitized by Google

och d'Anville 2495 orter. I detta land gifves et folk, som aldeles inte lefver i städer och byar, utan stöfvar beständigt omkring; detta är Beduinerne, som äro ganska talrike och dem man ej eller måste räkna med ibland antalet af Egyptens invånare.

Digitized by Google

V.

Egyptens invånare. Deras lefnadssätt. Deras kroppsbildning. Deras caracter. Deras seder. Deras språk. Hus o. s. v

Egyptens ålste invånare, som nåstan undveko alt omgånge med andra nationer, voro vidskeplige, stolte, af sig, af sina upfinningar och af sina konsverk intagne och grymme mot alla frånlingar, som ditkommo. Men då de blefvo bekante med Grekerne och Romarne, förfinade de sina seder och blefvo vånligare emot frånmande. De gamle historieskrifvarne råkna stolthet, hämdelystnad, böjelse til häftiga lidelser, feghet och vankelmodighet til hufvuddraget i Egypternes caracter. De tyckas aldrig någonsin hafva kånt hvarken den borgeliga eller den politiska frihetens vårde. Den förfårligaste despotismen — så väl konungarnes, som presternes — uttröttade al-

Digitized by Google

drig deras slaviska tolamod. Deras borgeliga oroligheter beträffade aldrig frihetens återerôfring, utan de voro blott myterier och gåsningar, som fanatismen åstadkom. Redan bittida rasade trosförföljelser i Egypten. — Egypterne hade ôfverhufvud en melankolisk och morrisk sinnesart; men de voro nycktre och måttelige, hvartil utan tvifvel deras luftstrek tvingade dem. Utomdess vidlådade dem en besynnerlig högaktning emot qvinnokônet, hvilket de tyckas ej såsom andra ôsterlånningar hafva handterat såsom slafvar. De voro utomordentligt arbetsamme och ôfvergingo alla andra folk under hetare jordstrek i verksamhet, vinlåggande om vackra konster och vetenskaper samt upfinningsgåfva; men likvål fôrsummade de lika som andra sådane invånare, deras upfinningars fôrfullkomnande och fôrskônande, hvilka de altid drefvo blott til en viss grad. Af desse caractersdrag skole vi finna flere hos Egyptens nuvarande invånare, hvilka vi vilja indela i fyra klasser *a)* Copter, *b)* Araber, *c)* Mamlucker och *d)* Turkar. Hår til kan man

Digitized by Google

ock foga den femte klassen, som utgöres af en blandning af Franker, Greker, Judar och andra asiatiska och africanska folkslag. Grunden dårtil, at i Egypten befinner sig en brokig blandning af nationer, fastån dess urfolk söndrade sig ifrån alla andra folkslag och undvek deras omgånge, måste man söka i de regements skakningar, som Egypten ifrån ålsta tider utstod och i dess jordmåns frugtbarhet samt i landets låge.

a) Copter.

Copterne håller man för Egyptens ålsta invånares efterkomlingar; men redan vid landets erôfring af Araberne bestodo de af en blandning af Perser, Greker, Romare och andra folkslag. Sedan den tiden hafva de likvål bibehållit sig utan all vidare tilblandning af andra. De åro kringspridde i hela landet och lefva i et fôrakteligt och betrångt tilstånd. Til bildning, caracter, plågseder och religion skilja de sig mycket ifrån alla andra Egypter. Deras fordna språk har nu mera blifvit et full-

Digitized by Google

komligt dödt språk. I hela Egypten räknar man ännu 30,000 coptiska familier, men som beständigt förminskas, emedan alt förtryck ligger på dem och de qväljas af allahanda misshandlingar.

b) Araber.

Talrikast åro Araberne, af hvilka de förste, år 640 under Amrou's regering, kommo ifrån Hedschas och andra Arabiens nära belägne trakter til Egypten. Innan kort öfversvämmade de hela landet, och satte sig såsom segrare småningom i besittning af de rikaste landtegendomarne. Många af dess dåvarande invånare antogo Muhammeds låra och blandade sig sedermera med Araberne. Dylika invandringar skedde hädanefter oftare från de nordvästre trakterne af Africa; desse senare Araber hette Mangrebi (Västerlänningar) och satte sig ner i Öfver- och Nederegypten på landet och i städerne: de meste gåfvo de förste företräde, därföre at de voro vane vid öpna fältet och afskydde stadslefver-

Digitized by Google

net. Men ifrån desse Mangrebi skilde sig de, som man ån i denna dag finner under detta namn i Egypten.

Från dessa af Hedschas, från dem af Africa och från sådane, som strax i början bekände sig til muhammedanismen, härstamma Fellahs (Fellakerne) eller åkerbrukarne, som utgöra första ordningen af de nu i Egypten boende Araber. I sin bildning båra de ånnu deras härkomst-stämpel; men til själ och caracter afvika de helt och hållet ifrån sina förfäder. Deras tilstånd är det mäst tryckande och mäst upröande; det hårdaste slafveri är deras lott.

Et annat slag af Araber åro Bedevi (som bebo öknen). De åro spridde kring hela landet och åro sins imellan mycket skiljaktige. De lefva tilsamman antingen i familier eller i hela stämmor: i första fallet hafva de en Schech, i det andra en Emir. De flestes boningar bestå i tält och hyddor; men ändra lefva i holor, grottor, stenhopar och i aflägsna nejder, där

Digitized by Google

de finna vaten och bete på nåra håll. Deras hufvudsysla består i boskapsskötsel. Cameler, hästar, getter och får lämna dem föda, kläder och skjul. De bortbyta eller sälja sin öfverflödiga fånad, och få för densamma andra nödvändiga lifsförnödenheter. Alla Beduiner åro goda ryttare och några ålska jagt. De anfalla hoptals sina fiender, för hvilka de hålla alle dem, som icke åro deras bröder, bundsförvanter och icke stå under deras beskydd. De sammanskocka sig ofta och plundra ansenliga caravaner, samt lämna olyckliga resande i ödemarkerne ej mera qvar, än lifvet: de tåga fördenskull ifrån en ort til en annan och hafva ej något blifvande hemvist. Många stammor komma endast mot vatnets aflopp ifrån de längst borrt belägne trakter i det inre Africa och från Arabien, för det rikliga betets skull, til Nilen, vid hvars kuster de dröja blott en tid; men andre blifva hela året i Egypten och upsöka bete för deras boskap. De åro rånlystne, elake och farlige grannar. Deras anfall och röfverier åro altid riktade mot sådane orter och ca-

Digitized by Google

ravaner, hvaråst de utgöra den starkare delen, på det de lått må behålla öfverhanden; men aldrig våga de sig emot et större antal, utan söka i sådant fall altid vida fältet *). Mången gång förena sig åfven

*) Och af detta röfvarepack, som blott antastar vanmägtige och som blott fegt plundrar den värnlöse, låta våra tyske låttrogne, evigt bedragne och evigt bedragande tidningsskrifvare, Bounapartes armée blifva slagen!

Men hvari ligger skulden, at desse Midas-örige herrar få understå sig, at berätta sådane sagor — och hvadan kommer det, at de afstympa nästan alla verkliga händelser (facta), som icke passa i deras kram och som icke öfverensstämma med deras fördomar? Är ej publicum sjelf skuld därtil, at dess lidelser och önskningar håller det för verkliga händelser, parar alttroende det oärhördaste och altid obeprövadt antager det, som man förelägger detsamma til hetsklystnadens och fanatismens tilfredställande hos några få?

När hafva tidningsskrifvarne mera nått folkets blodgirighet, mera befordrat vidskepelsen, mera fördärfvat sedigheten (moralitén), mera förvillat förståndet och såsom sanning berättat ålderdomens orimligaste fabler, än nu? Det skadliga inflytande på för-

Digitized by Google

flere stämmor Beduiner och bemägtiga sig stora landstråckor på lång tid: de stackars invånarne i de samma måste öfverlämna alt åt detta röfveri och gå ifrån hus och gård. De upodla sedan fältet, men betala regeringen inga afgifter, och vil man tvinga dem dårtil, så sätta de sig däremot; dock göra de detta endast då, når de äro långt flere til antalet, ån deras fiender.

Desse Beduinstämmor äro mycket skiljaktige inbördes och ofta eger ej den ringaste gemenskap dem imellan rum. De äro i allmänhet fattige, rent af okunnige, råe, vilde och stolte; men deras lefnadsart är enkel och patriarkalisk.

Det gifves ännu et slags Araber, som hafva sina egne Emirs och vistas i Öfver-

ståndets och hjertats odling, som detta eviga sagofolk har på människornas sinnen, tyckes vara vida mer at frukta för, ån man i början inbillar sig. Man skämmes ej mera för lögnen; man går ifrån lögnen til andra onda gärningar, och det vidgade samvetet tillåter alt, som kittlar egennyttan.

Digitized by Google

egypten. De lefva antingen i städer och drifva handtverk, eller på landet och sköta åkerbruk. En liten del af dem bor under tält och föder sig af boskapskötsel. De äro storherren skattskyldige, och hålla ofta sammankomster, sinsimellan, för at slita deras stridigheter, eller ock för andra orsakers skull. De föra likväl ofta krig med hvarann; detta underblåses af turkiska regeringen, som beständigt söker at underhålla det.

c) Mamlucker.

Mamluck (Memalick) heter i Arabien en slaf. Redan bittida kallade man slafvarne Mamlucker, som härstammade ifrån trakterne vid Caucasus imellan det svarta och caspiska hafvet, och förvaltade årofulla hussyslor hos herrarne, som hade köpt dem, samt sedermera upstego til de vigtigaste åmbeten i samhället. Under sultan Saladins regering, tog seden (som äfven redan tilförne herskade), at hålla sådane slafvar, förnämligast öfverhand, dock

Digitized by Google

utgjorde desse ingen egentelig corps. Men i tredje århundradet, då Dschingiskhan med eld och svård ödelade största delen af Asien, bortförde en otrolig mängd af dess invånare såsom slafvar och upfylde alla Asiens torg därmed, så köpte Sultanen af Egypten Nodschmeddin, som oupphörligt krigade, 12000 unga slafvar af Miagrelierne, Tscherkasserne och Awchasserne; men til större delen af turkarne ifrån Kapschak. Desse lät han i Ruda, en stad och fästning vid hafvet, undervisas i allahanda krigsöfningar, och danade af dem en corps, som väl var vacker och hurtig, men blef också snart tygellös och rebellisk. Redan i hans eftertrådares tid blandade de sig i regerings-angelägenheterne, mördade sedan sultan Túran Schach och insatte en annan regent. Denna förskräckliga och skamliga mamluckregering varade från år 1254 til Selims eröfring 1517. De fleste sultaner, som regerade under denna tidrymd, hade tilförene varit slafvar.

Mamluckerne blefvo efter Selims eröfring af Egypten i besittning af landets

Digitized by Google

24 ståthållareskap, hvilka de ån i dag förvalta. De fortplanta sig mindre genom giftermål; ty deras barn dö mestedels redan i första generationen, utan genom slafvar, som de köpa i nejderne imellan svarta och caspiska hafvet, och som man årligen för-er til marknaderne i turkiska rikets städer. Sällan träffar man Polacker, Ryssar, Ungrare och andra Franker ibland dem. Man har länge ej eller skattat desse siste så högt, som de förre. Beyerne och andra rika muselmän köpa dem i Cairo, tvinga dem at antaga Muhameds tro och låta undervisa dem i turkiska och arabiska språken samt krigskonsten. Man öfvar dem ouphörligt i krigiska rörelser (evolutioner) på det at de måste lära at uthärda det heta climatet och den tårande törsten i öknen. Man vågar stora penningesummor på dem, och de utgöra åfven sina herrars styrka. Om de utmärka sig genom et artigt väsend, mod eller talang, så erhålla de strax hussyslor. Genom deras herrars inflytning hinna de sedermera til statsembeten och blifva åndtligen genom deras pa-

Digitized by Google

troners understödjande ofta sjelfve beyer; ty ingen annan, ån en mamluck kan erhålla detta hedersställe. Så snart de hunnit få offentliga tjänster — och ofta åfven förr få de ock gifta sig samt köpa sig egne slafvar.

Mamluckernes antal låter sig ej noga bestämmas. Savary räknar dem til 8000, Volney til 8500 och andre til 6000. De hafva et stort inflytande. De tjåna blott såsom ryttare och de allena utföra och afdöma beyernes stridigheter. De fägta utan all ordning och förstå aldeles icke något af artillerie-vetenskapen. Nåstan hela magten hvilar i deras händer och jämte desse måste man anse beyerne, som åfven måste tagas af mamluckerne, såsom beherrskare af Egypten. De åro dem trogne, dårföre at de blifva väl hållne, och de söka at hämna deras död, som gemenligen år våldsam.

d) Turkar.

Turkarnes antal i Egypten år ringa. Sedan år 1517 åro de i detta land och tjå-

Digitized by Google

na såsom gemene soldater eller såsom officerare bland egyptiska tropparne: några hinna åfven til stats-embeten och några uppehålla sig dårstådes för handelns skull. Man fruktar dem för deras öfvermodiga stolthets skull och föraktar dem för deras smutsiga girighets skull.

e) Greker, Armenier, Syrer, Franker, Magrebiner, Ethiopier och Judar.

Före Arabernes ankomst voro Grekerne den herskande nationen i landet och följakteligen långt talrikare, ansenligare och mågtigare, ån nu. Man finner endast några familier i de ansenligaste städer, hvarast de hafva anlagt manufacturer och befinna sig i blomstrande välmåga.

Armeniernes antal år ännu mindre, ån Grekernes. Armenierne åro flitige och rike, drifva handel och förfårdiga fabricaturer.

Antalet af syriska christna belöper sig inemot til 500. I första hälften af

Digitized by Google

detta århundra, satte sig några familier ifrån Damask ner i Cairo, hvaråst de genom sin beskedlighet och flit tilvunno sig invånarenas förtroende och aktning. Under Aly Bey erhöllo de i stället för judarne förpaktningen af tullarne och andra monopolier och fingo därigenom en stor öfvervigt i handel. Nu åro de rike och öfvermodige. Deras seder hafva efter hand försämrat sig.

Under Franker innebegriper man alla christeliga europeer, hvars antal i Egypten år ganska ringa. För handelns skull uppehålla de sig i detta landet, ofta en kortt tid, och då bo de i Cairo, Alexandria och Raschid tillika med deras consuler.

Magrebinerne eller Westafricanerne åro gemenligen åfventyrare och landtstrykare, som ifrån Barbariets åtskilliga stater, ja åfven ifrån Marocco sätta sig ner i Egypten, för at där göra sin lycka. Vanligaste vägen, som de därtil taga, år krigstjänsten. Deras antal år ganska betydligt. Under

Digitized by Google

Under Ethiopier innebegriper man de gemena slafvar, som man årligen ifrån Habesch och det inre Africa förer til egyptiska marknaderne. De åro talrike och blifva brukade til de svåraste och nedrigaste arbeten.

Bland de i denna afdelning nämnde folkslag åro Judarne det talrikaste. Man räknar antalet däraf från 60 til 80,000. De åro föraktade och tryckte. Deras göromål består i handel: jämväl åro de de storas underhandlingsmän och bestyra deras göremål. De båra en föreskrifven, dem utmärkande klädebonad. De fleste lefva nu i stor torftighet, emedan de hafva mist tull-förpaktningen. De åro ofta underkastade svåra utpråssningar.

Utom desse nationer, finner man jämväl Perser, Indianer och Tartarer kringspridde i landet.

aa) Kroppsgestalt.

Egyptens mångahanda invånare åro til deras utvärtes gestalt mycket skilde

Digitized by Google

från hvarandra. Araberne hafva nästan bibehållit deras nationalphysiognomie: men de bättre näringsmedlen hafva gifvit dem en större och starkare kropp. Deras hud är förbränd af solen, grof och svartbrun. Deras ansigtsdrag åro väl icke sköne, men dock ej motbjudande och vidrige. De flestes hufvud åro aflånge (ovale), pannan är stor och framträngande, näsan stor, munnen väl klyfd och tänderne hvite: de hafva i allmänhet, under svarta och starka ögonbryn, svarta, djuptliggande, tindrande ögon. Fellahs miner åro något dystra och morriska, Beduinernes friare, men vilde. Araberne i städerne hafva blandat sig mera med de andre invånarne och dårigenom förlorat mycket af deras uråldriga egenhet (originalité).

Copterne skilja sig mycket ifrån alla Egyptens invånare, i anseende til deras kroppsbildning. De hafva i allmänhet en svartgul, hårig hud, et pussigt ansigte, svullna, flytande ögon, flate, intryckte näsor och tjocka korf-lika läppar. De åro af na-

Digitized by Google

turen något stackotare, men mera satte och fetare, ån Araberne. De hafva gemenligen en mörk och melankolisk mine.

Den arbetande delen af Egyptens invånare eger öfverhufvud kroppsstyrka, kan hårda ut vid strångt arbete, och har snabbhet, vighet och böjlighet i lemmarne.

b b) Diet, mat och dryck samt lefnadsart.

Så väl förnäme, som ringa Egypter åro måttelige i mat och dryck och njuta så liten föda, at man kan näppeligen begripa, hvarifrån de taga krafterne til deras svåra arbete. Visserligen tvingar climatet dem på visst sätt til måttlighet och de blifva åfven ifrån ungdomen dårtil vande.

Kosten, som de fattige i ståderne och landtfolket njuter, är högst usel och knapp. De senare åta hela året igenom nästan ingen ting annat, ån rå lök, osyradt och osmakligt bröd af Durra, (indiskt hirs) som bakas med torrkad dynga. — Detta bröd

Digitized by Google

doppa de i litet olja. Deras dryck består af vaten. De skatta sig lycklige, som någon gång kunna skifta med sur mjölk och ost, med honing, med dadlar och andra frugter. Blott de mest välmående ibland dem åta, på de störste högtidsdagarne, kött eller någon annan synnerligen utvald rätt. Det gifves ännu et näringsmedel för dem, som bebo sårskildta trakter; detta består i de växter och djur, som befinna sig på desse orter och som nedanföre skola omtalas.

De kringstrykande Araberne lefva utaf deras hjordar. Mjölk, ost och fårkött åro, jämte brödet af Durra, ris och dadlar, som de måste byta sig til, deras vanligaste spis. Vid högtidliga tilfällen åta de äfven kött af unga kameler.

Den mera välmående folkklassen i ståderne njuter bättre mat, emedan de finna en större åtskillighet af lifsmedel på deras torg; men til och med vid de stores och rikes bord herskar en utomordentlig enkelhet. Stora, tungt lastade fat måste ge-

Digitized by Google

menligen ersåtta mångfaldighetens brist. Et starkt fat Pillau (kokad ris, starkt kryddad med safran och fullsatt med fjåderfå) år deras hufvudrått, och ragouts, hachis, carbonader *) af fårkött, dufvor och annat fjåderfå, meloner, fylda gurkor, trådsfrugter och bakelser åro deras bi-rätter. Om aftonen spisar man en tima efter solens nedergång och åter endast litet och lättsmält mat. Under den största hettan i April och Maji åter man vanligen endast skalfrugter, grönsaker och fisk: i fastetiden åter man först efter solens nedergång. I Egypten åter man aldeles inte flåsk. Oxkött åter bara gement folk. Vilbråd får man inte i hela Egypten. Man njuter åfven grönsaker, fisk och frugter.

All mat tillagar man i kopparkårl, upöser den på förtenade kopparfat och sätter den på en stor förtenad kopparskifva, som står på et lågt bord. Man sitter på

*) Desse ord kunna beklageligen! ej så uttryckande och träffande öfversättas.

Digitized by Google

benen, hvilka man korsvis slår under sig, på tapeter, som åro utbredde öfver golfvet. Rundt omkring bordet går et långt klåde, af hvilket hvar gäst tager en del för sig: mycket förnåma personer få sårskilda servietter. Råtterne skår man sönder redan i köket; hvar och en räcker med fingrarne i fatet och tager för sig. Knif och gaffel brukas icke. Före och efter måltiden framger man vaten til händernas tvagning, och under det man åter, drickes litet eller slått intet. Invånarne af sämre stånd och Araberne göra ännu mindre omständigheter. Kökskärlen hos dem åro af sten och lera och tallrikarne af tråd. Förofrigt åta Egypterne, når de ej hafva sälskap, gemenligen i et af deras fruars rum, hvilka då äfven måste besörja köksbeställningarne.

Alla Egypter dricka gemenligen Nilvaten, och det i heta sommaren til en utomordentlig mängd. Man förvarar det i stora stenkärl, gör det rent och välsmakande med bittermandlar och et häftigt omröran-

Digitized by Google

de med handen; och genom det man upphänger dessa kårl i dragvinden, blifver vatnet altid friskt. De dricka jämväl, förbudet i Koran til trotts, vin och bränvin, når de få tilfälle dårtil; men de göra det i tysthet. En mycket allmän dryck ibland såmre folket år Busi, (Busa) som blifver tillagad af vaten och dåri blandadt kornmjöl, och får genom en annan tilsats en rusgifvande kraft. Alla Egypter ålska mycket Caffée, men de njuta det utan mjölk och socker. Man träffar fördenskull, hela dagen igenom, en stor mängd människor på Caffeehusen. En utmärkt utvald dryck år åfven Sorbet: ofta dricker man jämväl orangeblomstervaten och canelvaten. Opium brukas i Egypten ej så mångfaldigt, som i andra länder af Turkiet: dock plågar det såmre folket sluka små piller af sönderstötta hampfrön, för at skaffa sig et angenämt rus.

Egypterne upstå gemenligen ganska bittida, gå i moscheerne, och hårpå besöka de caffeehusen. Deras embetssyslor börja

Digitized by Google

de ganska sent at förrätta, och sluta så bittida möjligt år. Den öfriga tiden tilbringa de förnäme i deras hustrurs rum och med besök; men de sämre på caffeehusen. De äro stora älskare af middagssömn, och en lång tobakspipa, ur hvilken de röka med svaga, långsamma drag, är deras beständiga sälskap.

c c) Invånarnes språk.

Språket, genom hvilket man gör sig förstådd af invånarne, är det arabiska, som brukas i allmänna lefvernet. Man berömer dialectens renhet i den arabiska, som talas i Egypten. Et annat språk, hvaraf de dårvarande Osmanerne betjäna sig och som Mamluckerne måste lära, är turkiskan. Man talar ock en rådbråkad Italienska, som man kallar lingua franca, och hvilket de handlande måste lära. Grekiska språket är utom kyrkan ganska litet i bruk och det coptiska är et dödt språk, som knapt prästerne, fastän de bruka det vid gudstjensten, mera förstå. Judarne tala deras nationalspråk. Resande

Digitized by Google

måste nödvändigt lära arabiska språket, om de med nytta vilja genomvandra Egypten.

d d) Egypternes och Egyptiskornas klädedrägt.

Egyptiska klädedrägten är lång och vid; likväl underkastas den så många förändringar, som modet inför. At de inrätta sin klädebonad efter ståndet och efter personernas förmögenhets-omständigheter, begriper man lätt. De frie Araberne bära en skjorta, som räcker ända til knån, och dåröfver et stort stycke hvitt bomulls- eller ylletyg, som de på åtskilligt sätt slå omkring kroppen eller ock låta löst fladdra. Detta utgör hela deras klädedrägt. Några bära äfven två eller tre dylika skjortor öfver hvarandra. Deras granlåt på hufvudet består i en silke- eller bomullsduk, som de linda kring hufvudet och som bindes fast vid en annan, något längre, af hvilken en del hånger ned på skuldrorne. Båda könen bära denna drägt. Det är endast genom färgen och sårskildta granlåter på hufvudbonaderne, som fruntimren skilja

Digitized by Google

sig ifrån manspersonerne. — Många Araber båra åfven långa öfverkläder med vida ärmar.

Bönderne båra en grof blå linvåfs skjorta och et slags grof svart kappa, men som lämnar armarne, benen och bröstен obetäckte. Få bruka böxor. Hufvudet betäckes af en styf mössa af filt eller tjockt kläde, som man omlindrar med et stycke rödt ylletyg. Deras barn gå nakne om sommaren och på många orter hela året igenom.

Det sämre folket i ståderne bär en eländig klädsel, som består i en lång skjorta och långbyxor: skjortan är genom en gördel åtspänd öfver höfterna och böxorna drager man inunder skjortan. Fötterne åro obetäckte, och hufvudbonaden är en låg mössa med et om densamma lindadt kläde.

De förnämas klädsel är mångfaldigare. En Cairinares af stånd skjorta är af bom-

Digitized by Google

ull eller mycket fint linne, bôxorne, som han bär därunder, äro äfven af fint linne. På fôtterna har han linsockar och utan på desse små stôflar af mycket tunt läder. Ôfver alt detta drager han på sig utomordentligt vida och långa, gemenligen rôda bôxor (Schakschir), vid hvilka äro ån et par lätta lädersockar fastsydde. Men desse brukar man endast hemma, ty når man går ut, så drager man på sig ån et par andra tofflor utan klackar och bakstycken. Hos Egypterne äro inga strumpor i bruk: i stället för dem, omlindar man, i kallt väder eller på resor, benen med yllna tyger, ôfver hvilka man pådrager stora stôflor. Ôfver skjortan och schakschir pådrager man en klädnad (Entari) i form af våra nattrockar, som går två handbredder ôfver knån och hvaraf det ena slaget kastas ôfver det andra ända til hôfterna, där den hopfästes: den är gemenligen af et lätt och skônt ostindiskt tyg och fodrad med linne. Ôfver Entari draga de på sig en kaftan, som altid är af kostbarare tyg och likaså vid, som Entari: ärmarne äro endast längre och vi-

Digitized by Google

dare. Kaftanen fästes vid höfterna med en bred gördel af kostbart tyg: här vid upvicklar man ganska ofta kaftanens skört, för at kunna gå friare och låta underklåderne synas. Åfven sitter i denna gördel en stor lång knif, (Kandschar) hvars slida år af metall, oftä jämväl af förgyldt silfver, belagd med tråd; men skaftet år altid mycket prägtigt och besatt med stenar. Öfver kaftanen bär man et slags klädebonad (Dschube) af fint kläde eller duk: denna år lika så vid, men några handbredder korrtare, än kaftanen. Ärmarne räcka knapt til armbogarne. I den kalla årstiden år dschube gemenligen fodrad med pälsverk: många bära ock en päls där ofvan på. Den sista klädningen ändtligen år Benisch, som år den egenteliga statsräcken och et slags kappa, som år utomordentlig fotsid, ty den räcker ända ned til marken. Dess ärmar åro åfven mycket vida och gå utöfver fingrarne. Denna klädning år gemenligen hvit och af fint bomullstyg. Man kan häraf se, med huru många kläder en förnäm Egypter år betäckt

Digitized by Google

och at han måste spela en ovig figur, som ej kan hjelpa sig sjelf.

Mamluckerne båra samma klädebonad, några få afvikelser undantagne. De hafva ännu et par ofantligt store utan-bôxor, som räcka ända up til bröstet och i hvilka de kunna instoppa nedersta delen af alla deras långa kläder. De åro af et groft ylletyg.

Folk af medelstånd båra, utom skjörtan och bôxorna, en Entrari, en gördel och en Benisch.

Egypternes hufvudbonad år underkastad de mesta förändringar. Den består af tre hufvudslag. Det väsenteligaste däruti år en styf mössa, antingen af filt eller färgadt kläde, eller ock af annat tyg, fodradt med bomull. Ganska ofta år mössan hög och omlindad med et stort stycke fint konstigt fälladt linne, och ofta på et mångfaldigt sätt omlindad af tyg. Det förra slaget kallar man Kaout, det andra Sasch

Digitized by Google

eller Turban. Et annat slag är den så kallade Kalpak, som är en mössa af åtskillig skapnad och storlek, hvars öfra del är öfverdragen med kläde, men den nedre med lamskinn. Genom den mångfaldiga storleken och genom formen, men i synnerhet genom sättet, hvarpå klädet blir omlindadt och fälladt, som ock til en del genom färgorna åtskiljer man icke allenast nationerne, utan ock de olika ståndén ifrån hvarandra. Under denna hufvudbonad bär man ock på blotta hufvudet i allmänhet en liten röd hufva, som kallas Fæs.

Egypterne låta sina hufvudhår aldeles med en rakeknif afrakas, dock låter man en liten tofs blifva qvar öfver hjessan: Araberne åter låta sina hår til en del växa och bruka dem på mångahanda sätt. Et ansenligt skägg är en bland Egypternes förnämste prydnader; sprättarne konstla mycket härmed och färga det äfven.

Egypterne tycka förnämligast om ljusa och lifliga färgor på sina kläder: de

Digitized by Google

christne bruka alla färgor, undantagande den gröna, ty den är muselmännernas heliga färg. Ibland de christne få endast Frankerne gå i gula toflor: de österländske christne bruka blåa, röda eller svarta.

Vid Bejrams- eller offerfäster klåda sig alle muhamedaner samt deras folk i nytt, til och med de fattigaste köpa sig någon ny klädespersedel. De förnäme göra vid detta tilfälle en stor påkostnad.

Qvinnornes klädsel kommer i det väsentliga öfverens med männernes: de bruka särkar, böxor, långa rockar och gördlar likasom karlarne; men mycket kostbarare, finare och skönare. Deras särkar äro af tunt sidentyg eller musselin. Under dessa bära de långa underböxor eller lårfoder, om sommaren af musselin, men under den kalla årstiden af sidentyg, stickadt med guld. De fleste bära öfver särken en fladdrande slöja, som spännes åt kroppen med en bred gördel af det finaste kasimir. Utan på denna slöja draga de ännu en an-

Digitized by Google

nan klädning, eller en päls med korrta ärmar. Gå de ut, så båra de gemenligen et slags mantel af linváf, öfver hvilken hånger ånda ned til jorden ånnu en stor svart slöja, som år det nödvåndigaste stycket af deras klädebonad. De åro dårföre aldeles betäckte, och man kan ej hos dem updaga minsta ansigtsdrag. Deras hufvudbonader bestå i en kostbar östindisk duk, som de lindå kring hufvudet och smycka med ådelstenar och en dubbel halfmånlik pårlesnor. Deras hår hånga antingen rått ned i naturliga lockar, eller ock flåtas det i små piskor och upsåttes öfver klådet.

Deras största pragt visa de, når de gifva eller mottaga besök; i förstå fallet hafva de åtskilliga af deras slafvinnor och många gång et stort bylte kläder med sig. Slöjan eller öfverklädningen tager man strax af vid det främmande fruntimrets ankomst; sedan förstå emottagningen år förbi och efter en halftimmas samtal, låter så väl vårdinnan i huset, som hennes främmande klä-

da

Digitized by Google

da sig om; därpå fortsätter man samtalet på nytt någon tid, och ymsar klåder igen. Denna omklädning företager man efter besökets beskaffenhet 4, 6 til 8 gångor, och bägge söka at i prakt öfvertråffa hvarandra. Desse fruntimmer åro köpte slafvinnor och deras herrar hafva vanligen fyra sådane fruar. Deras möder betråffa i synnerhet klädernes skårning, gördelns utsmyckande och hufvudbonadens förändring. På fingrarne bära de kostbara ringar. Deras långa svarta hår smörja de med kostbara essenser. Deras ansigte och mången gång äfven hela kroppen tvåtta de med rosenvaten. Deras klåder röka de med Aloétråd. Ögonlockens rand och ögonbrynerne färga de svarte, och naglarne på händer och fötter auroragule. Hvar vecka bivistar et fruntimmer badet en eller flere gångor, hvaråst desse små konster blifva företagne.

Bondhustrurne och de sämre qvinfolken i ståderne bära långböxor af dåligt lin-

Digitized by Google

ne på blotta kroppen och en vid blå sårk med långa ifrån axlarne til höfterna gående breda årmar, som de tråcka utan på. Kring hufvudet linda de en dålig duk; i sina flätade hår båra många små bjellror och andra sirater. I öronen hånga de stora ringar, hvarmed de åfven besvåra händer och fötter. Desse ringar åro gemenligen af tenn. Läppar, haka, bröst och andra kroppsdelar vanställa de genom svarta och blå sirater i huden; händer och fötter fårga de gule, men naglarne röde.

Eruntimmer af medelståndet härma, så vida deras förmögenhet det tillåter, de förnåmare. De fattigares, så väl i ståderne som på landet, slöja eller dok består af et långt smalt kläde, som endast lämnar ögonen frie, men betäcker det öfriga af ansigtet fullkomligt.

e e) Egypternes hus.

En stor del af invånarne i Egypten bor i klyftor och grottor eller under tält. De förstas antal år ringa, blott nå-

Digitized by Google

gra få bondfolk i Öfveregypten och fattiga Beduin-familier åro tvungne därtil; men de andre åro talrikare och innebegripa alla kringstrykande Araber under sig. Deras tält består af groft klåde, som gemenligen är svart, eller ock svart och hvitstrimmigt och utbredt öfver 14 eller 18 dels större dels smårre alnar. Det är invändigt så inråttadt, at båda könen kunna lefva åtskilde. En grof halmmatta tjänar dem i stället för bord, stolar och säng; deras kökskärl åro af förtennad koppar, deras fat af tråd; deras bordduk och deras matskåp är et stort, rundt låder. Kläderne uphänger man i säckar. Deras resetyg åro läder-säckar af getskin, i hvilka de föra vatten med sig.

Fellahs boningar, så väl som husen i de egyptiske byarne åro låga, osunda, smutsiga och genomrökade hyddor, dem de sjelfve upföra af jord eller lera. De åro nästan utan alt husgeråd. Äfven de fattigare stadsboernes hus åro eländige. Folk af medelståndet hafva beqvämare hus af obrända tegel, som åro en våning höge.

Digitized by Google

De förnåma hafva stora och vidlyftiga, gemenligen två eller tre våningar höga byggningar. Men utifrån ha de ej något godt utseende. De åro omringade af murar och försedde med rymlige gårdsrum. Invändigt finner man prakt och bequämlighet; de ha väl inga präktiga möbler, men desto mer af andra prydnader. Golfvet är betäckt med mattor, väggarne ha ganska höga panelingar, som ofta åro af den skönaste marmor; öfra delen däraf och taket åro målade. Sofforne åro så bequäme, som rikeligen utpyntade. Fruntimrens rum utgöra väl et helt med den öfriga byggningen, men de stå i nästan ingen förbindelse med den delen, hvari männerne vistas. Hvar fru med sin slafvinna utgör et särskildt hushåll.

Taken på husen åro alle platta och försedde med skrank och ledstänger. Där uppe svalkar man sig om aftonen efter dagens hetta. Ofta stå jämväl blommor och små tält på dem. Bredevid husen åro ofta trägårdar.

Digitized by Google

Byggningssättet i Egypten är ganska dåligt och utan smak. Man kostar litet på husens underhållande och förbättring, emedan man ej vet, huru länge man blifver egare af dem.

ff) Egypternes tänkesätt, seder och bruk.

Alla Egypter hålla vällefnaden för en stor förmån: de efterstråfva ifrigt, at få en ansenlig buk. De anse den för något, som hufvudsakeligen fordras til skönheten, åfven hos det vackra könet. En flicka med breda skuldror och starka höfter blir hållen för en förträffelig skönhet. At få barn är alla föräldrars trägnaste önskan och största stolthet. Åfven de fattigaste öfverensstämma däri. Faderliga myndigheten i Egypten sträcker sig ganska vidt; men föräldrarne älska ock mycket sina barn. Ungt folk iakttager en vördsam tystnad inom familiens krets och i sälskap. Sjelfva männerne afbryta samtalet och höra upmärksamt på, så snart den älste eller familiens

Digitized by Google

hufvud begynnar tala. Öfverhufvud hyser man en stor aktning för ålderdomen.

Då man för de svartsjuke tyrannernes skul ej något ögnablick är säker om sin egendom, så undviker man alt, som kunde förråda utvärtes rikdom och inskränker sig blott til husliga nöjen.

Den vanliga husliga lefnadsarten är mycket enahanda. Om morgonen upstår Egyptern med solen, renar sig, och förrättar, likmätigt påbudet, sin bön. Man bringar honom sin pipa och sit caffée. Han blir sittande på den mjuka sophan. Slafvarne stå stillatigande vid åndan af rummet med korsvis öfver bröstet lagde händer. Efter frukosten går han til sina syslor. För den stora hettans skull, som herskar en ansenlig del af året, önskar man sig hvilan och älskar overksamheten. Man är, besynnerligen i Öfveregypten, mycket gästfri. Spisa männerne i harem, så blifva de betjänte af qvinnorne stående. Ingen hustru vågar sätta sig jämte sin man, eller äta förr än han upstått ifrån bordet.

Digitized by Google

Efter middagsmåltiden taga de förnäme en middagssömn. Om aftonen plägar man fara ut at spassera på Nilen, eller ock begifver man sig up på taket af huset.

Bullersamme lustbarheter äro i Egypten aldeles obekante. Man har ingen smak för ombyte och förströelse.

Anskönt man icke är så mycket för renlighet på gatorna, älskar man den likväl mycket på sin egen person. Så var det ock hos de gamle Egypterne.

Hos fruntimren är badandet et slags lidelse; ofta tilbringa de hela dagar i baden. I Cairo törs ej något fruntimmer rida, utan på åsnor. Detta gör man ock ganska mycket i Egyptens öfrige städer. Åfven de christne töra ej i hela Egypten rida på hästar. De betjäna sig fördenskul af åsnor därtil, och åfven af desse måste de i Cairo nedstiga, når de möta en bey, eller någon annan förnäm invånare i staden. Consulerna endast hade fordom fri-

Digitized by Google

het, at rida på hästar; men nu drista jämväl andra förnåma christna synas til häst: likvisst måste de gifva ansenliga skånker för tillåtelsen.

Månggifte är tillåtet Egypterne, så väl som alla muselmännen. Deras hustrur äro gemenligen georgiska och tscherkassiska slafvinnor. Mycket sällan har en förnäm infödda Egypterskor i sin harem. Man gifter sig i allmänhet mycket ung. Copterne blifva redan i sjunde eller ottonde året trolofvade och i elfte eller tolfte året blifver egtenskapet fullbordadt, sedan de förut blifvit omskurne. Egtenskapsskilnad är hos dem ganska lått.

Qvinnokönets tilstånd är högst inskränkt och slafviskt, men likväl erhålla fruntimren et stort inflytande, emedan barnens upfostran är i deras händer. De besörja äfven de inre hussysslorne. Vid besöken upföra de sig ganska ömt emot hvarandra. Deras sätt at hälsa hvarandra består däruti, at de lägga handen på hjertat

Digitized by Google

och omfamna hvaran. Så länge en främmande dame är i harem, får husherren ej komma til sin fru. Detta skulle vara et förolämpande af gästfriheten och hafva farliga följder. Fruntimren spela ofta hemliga kärleksstämplingar under denna förmånsrätten.

Fruntimren göra ofta, under snöpingarnes upsigt, små lustresor på Nilen, hvarvid de ock gemenligen hafva musik. Et ganska angenämt tidsfördrif för fruntimern är detta, at de låta Almé komma til sig. Detta namn, som betyder så mycket som lård, gifver man vissa flickor, som hafva njutit en sorgfälligare upfostran än andra, och desse utgöra et tämmeligen talrikt sällskap i Egypten. För at blifva uptagen ibland Almé, måste en flicka, jämte kroppsbehagligheter, hafva en skön röst, vara mästerinna i uttrycket, förstå skaldekonstens reglor och utan förberedelse kunna författa och afsjunga vers öfver hvart föremål. De hafva altid en mängd skämtsamme, kärleksfulle och sorgelige sånger i

Digitized by Google

beredskap, hvilka de med mycket behag andraga. Ingen förnäm håller gärna et gästebåd, utan at ditkalla Almé. Efter slutad måltid, tråda de in i matsalen och börja på at dansa. Deras dansar åro pantominiska balletter, i hvilka de andraga åtskilliga händelser, men förnämligast kärlekens hemligheter. Deras färdighet och lätthet i dansande förtjänar den största beundran. Förrän de öpnà dansen, bortlägga de doket och med det tillika all deras köns blygsamhet. Alla deras rörelser åro så uttryckfulle, at man omöjligt kan miskänna betydelsen däraf. De båra en lång, tunn sidentygsklädning, som af en stickad gördel blott vårdslöst hålles tilsamman. Deras svarta, parfumerade hår faller i långa lockar ned åt axlarne, och deras barm är betäckt af et tunt flor, som endast förstorar dess retande behag, emedan det uptänder inbildningskraftens lågor. Vid hvar och en rörelse de göra, blifva alle deras kroppsbildningar och yttre uphöjningar (contoures) synbare och innehållet af deras sånger, flöjternas och cymbalernas vållustiga

Digitized by Google

ton, som åtföljer deras dans, svarar fullkomligt emot hvarje rörelse. Dessa flickor blifva, under dansen, riktiga bacchantinnor: de öfverlämna sig åt sina lidelsers yrsla med den största tygellöshet. Ju friare och vållustigare deras föreställningar åro, desto mera bifall få de af åskådarena.

Man tillåter dessa Almé äfven fritt tillträde til Harem, hvaråst de låra fruntimren nya sånger, berätta små romanèr, eller ock gnola ut kårleksdigter. Deras sång är blott naturlig och utan all konst. Stundom sjunga två tillika, men altid efter enahanda noter.

Man brukar ock Almé vid bröllop, hvaråst de gå framför bruden. Vid begrafningar leger man dem at gråta och klaga, och under likfården upstämma de sorgeqvåden.

Afven det sämre folket har sina Almé. Men dessa åro ej så dyra, som de nyss beskrifne och i kunskaper, skicklig-

Digitized by Google

het och skönhet stå de jämväl långt efter desse. På gatorne i och omkring Cairo finner man en stor myckenhet af sådane flickor, hvilkas fräckhet, sjelfsvåld och tygellöshet öfvergår alla föreställningar.

Egypterne åro höfliga och artige i omgånget sins imellan. Möta de hvarandra, så utsträcka de högra handen, lägga den på bröstet och böja hufvudet något litet. Vil man visa någon en stor hedersbetygelse, så kysser man sin egen hand och lägger den sedan på hufvudet. När man besöker en förnämare, så kysser man hans hand. Ibland krigsstaten är det vanligt, at hvar officer håller stigbygeln för den, som är närmast öfver honom, medan han stiger til häst och i Divan drager en sämre en toffel af den, som efter rang är öfver honom, lägger henne jämte sig och får af den, som är under honom, samma åra.

Araberna, när de hälsa hvarandra, lägga händerna ihop och buga sig åtskillige gångor med hufvudet emot hvaran. Deras

Digitized by Google

hälsningsformulår år: Fred! Men ingen muselman betjänar sig af denna hälsning emot en christen: ty denne hålla de för oren och den gemenaste muhamedaner tycker sig vara mer, än den förnämste christen. Såsom et kännetecken på stor vänskap anses det, når man byter kläder med hvarandra. I samtal underråttar man sig flere gånger, huru den befinner sig, som man talar med, och tillägger hvar gång goda önskningar för hans hälsa. Blifver tilåfventyrs beråttadt, at någon dödt, så ha de beständigt, för at afböja et elakt förebåd, den önskan i beredskap, at den, som talar, måtte länge lefva. Ingen man nåmner sin hustru i sålskap under denna titel, och kan han ej undvika, at tala om henne, så säger han blott: "frun i huset eller modren åt den "och den". Ingen törs fråga: hur mår er fru? utan man måste säga: huru mår modren åt den och den? når man vet, at mannen har en son.

Ibland qvinnorna herrskar den seden, at understundom upstämma klagesånger vid

Digitized by Google

deras slägtingars grafvar och beströ dem med välluktande växter.

Plägseden, at balsamera liken, är redan länge i Egypten vorden afskaffad, och nu för tiden vet man så mycket mindre däraf, som muselmännerne genom sin religion äro förbundne, at begrafva sina döda så snart, som möjligt är.

De förnämares likfärder äro mycket ansenlige och Almé spela därvid en stor role.

g g) Egypternes caracter.

Hvart och et folks caracter är blandad, och ingen allmänt gällande dom kan däröfver fällas. Man tilskrifver de nuvarande och så upblandade Egypterne, trögghet, veklighet, stolthet och åträ til sinliga nöjen. Af naturen äro de godsinte och muntre. Förnämligast äro de förnäme ibland dem pratsamme, höflige och gästfrie; men den sämre klassen bedräglig, tjufagtig, smutsig och feg: den minsta omständighet gör

Digitized by Google

dem skygge. Mahomedanerne, så väl som de christne åro ganska illsinte, nedrige, late, skrymtagtige, rofgirige, förrådiske, penningelystne och ombringa en människa för en liten ting. De slåss intet gärna. Men råka de i stridigheter, så såga de hvarandra många skymf-ord och göra därvid et larm, liksom de ville taga lifvet af hvarandra. De öfverlämna imedlertid tvistens afgörande åt den förste, som går dem förbi, och har denne försonat dem, så uphåfva de tillika med de kringstående, som åro ganska många, händerne och låsa, om de åro mahomedaner, bönen Fatha och åtskiljas som de bäste vänner. Några skriftställare, som mer beröma än tadla Egypterne, försäkra, at deras hämnd och deras hat gå lätt öfver.

I ståderna måste en resande se sig före, at penningar och andra saker ej stjälas ur hans fickor. Men ännu mer måste man vara på sin vakt emot bönderne i byarne. Desse draga sig nakne, smörja kroppen med olja och bestjäla med stor behån-

Digitized by Google

dighet de skepp, som fara på Nilen. De plåga taga tiden i akt, når skeppen ligga för ankar, simma liksom fiskar med en lädersäck om lifvet och med en knif i handen, komma i stillhet och mörkret på skeppet, sönderskåra tågen, hvarmed balkarne äro sammanbundne, kasta desse i vatnet och störta sig sjelf efter, för at bringa dem i säkerhet. Någon tid blifva de med sit byte aldeles under vatnet, och komma ej up med hufvudet igen, förrän de ej hafva någon ting mer at befara af skeppsfolket. Europeiske resande låta därföre til tecken af deras vaksamhet, ljus brinna om natten på skeppen, och undgå på detta sätt Fellahs anfall, hvilkas seder och caracter mamluckernes tyranni har så mycket förvärrat.

Muhammedanerne och Egypterne äro mycket högmodige och man blottställer sig för den största fara, om man förfördelar en af desamma. Slår en Europeer en sådan, så kostar det honom hans egendom, för at blott med lifvet komma därifrån.

Digitized by Google

h h) Egypternes upfostran och hyfsning (cultur).

Egyptiske barnens physiska upfostran förtjänar människovännens bifall. Ammor, svepningar, vaggor, kroppens förömande, prässningar och vanställningar åro här fullkomligt obekante. Hvar moder ger sjelf sit barn di, hvartil Muhammedaninnorna förpliktas af et uttryckeligt bud i Koranen. Barnets boning år et fritt luftigt rum; dess låger en matta eller tapet; dess hela klädsel högst et lått kläde, hvarigenom andedrägtens hämtande ej blifver försvåradt och händernes och fötternes fria bruk icke hindradt. Dess lemmar stärker man genom et dagligt badande, och gör dem, genom et ofta förnyadt ledernas gnidning med olja och genom händernas och fötternas böjning, smidige. Detta handterande gäller om båda könen. Därföre gifvas ganska sällan i Egypten vanskapliga och förvuxna personer, och barnen hafva en blomstrande hälsa. Men skönheten förvissnar här snart och år mestedels endast en skänk för

Digitized by Google

barndomsåren: climat och lefnadsart, slafveri och andra orsaker bidraga dårtil, at denna blomma så bittida förvissnar.

De stores söner och döttrar blifva, så länge de ännu ej åro vuxne, upfostrade i harem af deras mödrar: här ger man dem hjertats första bildning och inpräglar nogsamt vördsamhet och lydnad hos dem för deras fader; men nedlägger jämväl hos dem första grunden til trögbet, veklighet, vällust, ja, til alla deras framtida lefnads fördomar och laster. Man försummar aldeles förståndets utbildning; de endaste kunskaper, man bibringar dem, åro läsa och skrifva: men bägge delarne lära de vanligen uselt, om icke ynglingen sårdeles år bestämd til et stånd, som kräfver koranens läsande. En muhammedaner, som kan detta, vet alt, hvad han år skyldig Gud och människor och kan genast beklåda alla vårdigheter. Vid mognare ålder använder man mycken sorgfällighet på undervisningen i ridkonst och fårdigheten at handtera vapen: i detta taga de förnåmas barn och de-

Digitized by Google

ras Mamlucker lika andel. I synnerhet måste de senare dageligen på fria fältet företaga sina öfningar, under deras herrars tilsyn. Desse öfningar bestå däruti, at de unge personerne skjuta til måls med pistoler, carabiner och mången gång äfven med båga; göra alla slags hugg med sabeln och förnämligast angripa och undvika hvarandra med kastspjutet. Alt detta sker til häst. De hafva til den åndan äfven lärt dessa kreatur de konstigaste vändningar.

Långt uslare ser det ut med det sämre ståndets undervisande. De upväxa i den högsta okunnighet: ty många hafva hvarken tid eller tilfälle at bivista de offentlige scholerna, i hvilka man lärer, at något läsa, skrifva, räkna i hufvudet och några religions-begrepp. Fellahs barn åro ännu olyckligare; ty så snart de vuxit något til, så blifva de hållne til åkerbruk och til andra hus-sysslor, på det at föräldrarne måtte känna någon lindring i deras tryckande bördor.

Få nationer ega så ringa grad af byfsning, som Egypterne. Sällan kunna Ara-

Digitized by Google

ber låsa; men hvad de låra i deras spådaste barndom och i grund förstå, år rida, kasta til måls och andra dylika kroppsöfningar.

Copterne låra, utom låsa och skrifva, åfven at råkna; men deras råkningar utföras i tecken, som de blott sjelfve förstå sig på. De tjåna såsom skrifvare vid Divan, hos beyerne och i byarne. Man antager dem ock såsom råkningsförare och råntemåstare, och de förvårfva sig sine herrars förtroende åfven så väl genom deras redlighet, som genom deras skicklighet.

Ibland coptiske presterna gifvas väl några, som blott befatta sig med ungdomens undervisning och låra den at låsa arabiska; men folket år högst okunnigt, hvartil förtrycket, i hvilket de lefva, år til största delen skuld. Til och med ibland presterne kunna några näppeligen skrifva sina namn.

Då Egypterne åro så okunnige, så begripa de intet, hvarföre främlingar i Egy-

Digitized by Google

pten upsöka ålderdoms-minnesmärken. De tro dårföre, at man vill afhämta förborgade ting. Se de nu, at främlingarne gå tomhändte ifrån ruinerna, så tro de, at desse genom håxeri bortfört skatterne. Resande åro ofta blottstälde för misshandlanden, når de undersöka ålderdomsmärkena, och ofta blifva de helt och hållet jagade dårifrån. Korrteligen! Egypterne åro högst okunnige, vidskeplige, skenhelige och hafva ej det ringaste begrepp om det, för hvars skull de kommit til denna verlden. De vegetera hela sin lefnad igenom, blifva lik blommorne i förtid afbrutne och dö. Muhammedanerne förstöra alt, hvad i egenskap af fornlämning kommer dem i vägen och Mamluckerne misshandla det okunniga folket på det grymmaste vis. Man finner ej något spor af aktning emot månskligheten; all ting blir såsom sak förstördt, och hvart motstånd emot de blodiga förtrycken bestraffadt med lifvet. Detta tyranni har alstrat en allmän kånslolöshet och en egoism, som endast söker at bärja sig sjelf och sörjer blott för sin egen fördel.

Digitized by Google

ii) Egypternes konstfärdighet.

Ånskönt Egyptens nuvarande tyranniska regering söker at undertrycka dess inbyggares alla naturanlag; så förvärfva de sig likväl mångahanda skickligheter. De äro skicklige simmare och redan som barn dyka de såsom änder under vatnet och veta, at uphämta allt ur Nilen. Är landet öfversvämmadt med vaten, så finna de likfullt med mycken skicklighet vägen genom detsamma. Deras kläder äro så inråttade, at de kunna binda dem fast på hufvudet, om de på något ställe måste vada öfver et vaten.

De ega en synnerlig skicklighet i djurens tilöfning. Förnämligast under korstågens tidehvarf, brukade man dufvor i Egypten och Syrien til at föra fram och tilbaka de bref, som man bann fast under deras vingar. Sådane dufvoposter voro ännu i gång, under första hälften af 17:de århundrat, imellan Cairo och Damiat samt andra städer. Men numera tala aldrig resande om dem.

Digitized by Google

Egypterne tilvånja getterne, at de låta apor rida på sig och stampa såsom hästar; åsnor, at de kasta sig på marken och låtsa som vore de döde; apor, at de af åskådarne låta penningar åt sig framräckas, hvilka de sedermera veta tillställa egaren igen; kameler och hundar, at de kunna dansa och korpar, at de tala; at förtiga många flere djur. Några förtjåna sin föda dårmed, at de låta ormar dansa; men detta består endast däruti, at ormarne skjuta deras kropps öfra del i vådret.

I synnerhet ega de en förundransvärd skicklighet til at vidröra och handtera giftiga djur. De fånga huggormar på fältet, vånda och vrida dem på alla sidor, öpna deras svalj, sticka fingrarne dit, utan at lida minsta skada däraf. Man förer hela säckar fulle af desse huggormar och försäljer dem åt apothekare. Man gräfver omkring med händerna i säcken och tager fram så många af dem, som man kan hålla i handen. De tyckas besmörja händerna med något, hvarföre desse djur hafva

Digitized by Google

en afsky; ty hôns, som blifva bitne af desse huggormar, dô på ögnablicket.

Araberne bära huggormar och skorpioner i deras skjortor och tråcka fram dem ur deras barm.

Fruntimren vidröra de giftigaste ormar med blotta händerna, låta dem springa på deras kropp, utan at därvid förråda minsta fruktan och lägga dem med största liknöjdhet i flaskor. Dock skal denna konst endast vara bekant för några familier och den stråcker sig blott til skorpioner, ödlor och dylika arter. Trollkarlarne åta desse djur så väl råe som kokade, och sedan de fått en ormesoppa til lifs, låta de af vidskepelse sig välsignas af deras Schech.

Vid offentliga processioner får man understundom se folk med ofanteliga hiskeliga ormar i händerna, hvilka de linda om sin kropp. De hålla dem fast vid halsen, för at hindra dem ifrån at bita, och sönderrifva dem, trotts deras hvåsande, med

Digitized by Google

tänderne. Muhammedanska pöblet föraktar desse ormåtare med et slags vördnad och helig beundran. Genom deras ormåtande vinna desse människor den rättigheten, at vid pelegrimarnes högtidliga framtågande, som resa til Mecca, gå omedelbarligen näst efter kamelen, som bär det guldstickade svarta sidentygs täcket för den heliga Kaaba *).

Man träffar ännu många andra gycklare och taskspelare i Egypten. Det är bönder från landet, som komma til Cairo för at förtjäna penningar.

Egypterne öfva sig i fäktande, hvarvid til och med landtboerne gå til våga efter vissa reglor; de betjäna sig därvid af mycken styrka. Beyerne och deras betjänter äro mycket skicklige i Dscheridkastande, så väl til fots som häst, och kunna med krokar, som de hålla i handen,

*) Et slags tempel i Mecca, dit Muhammedanerne anställa pelegrimsresor.

Öfvers.

Digitized by Google

utan at stiga af hästen, åter lyfta i vådret Dscheriden eller kåppen af dadeltråd, hvilken de i horizontel riktning kasta på hvarandra. Araberne åro utomordentligt skicklige i ridkonsten, hvari åfven Mamluckerne ej gifva dem mycket efter.

Unga mansperſoner röra, under det de dansa, nästan endast axlarne och sjunga dårjämte. Musik åtföljer dansen.

Det gifves två slags öffenteliga danserskor, de så kallade Ghasie och Almé. Ghasie åro af sämsta slaget och låta se sin skicklighet på gatorne. De åro halfnakne och hafva klingande saker omkring kroppen.

Digitized by Google

VI.

Om Egypternes landthushållning.

Egyptens frugtbarhet beror af Nilen och Canalerne, af hvilka likvisst största delén är nu fördårfvad och landet dårföre oupodladt. Canalerne, för hvilkas rensning och underhållande regeringen aldramest sörjer, åro nu för tiden i Cairo, i provinsen Fejum och i Alexandria.

Egypten kunde lått gifva en dubbel skörd, om det blefve två gångor besådt; men at det ej sker år invånarnes skuld, som arbeta nästan ingen ting på markens odling. De vatna den förmedelst vissa maschiner, som drifvas kring antingen af oxar eller af människor och detta beställa de, så snart Nilen gått tilbaka. Hvete och bjugg sår man i November och December på de ställen, dår jorden upmjuknat. Man utkastar såden på den med gyttja öfverhöljda marken, som man slår eller gör lös

Digitized by Google

med plogen, når gyttjan är seg eller hård. Ris, lin och turkiskt hvete, som kräfva mycket vaten, blifva sådde före öfversvämningen och inhåmtade strax efter densamma. Landet blir ej gödsladt af något annat, än Nilgyttja.

I Egyptens nedersta delar sår man kornet före hveten och andra sådesslag. På samma sätt går det til med de gula morötterne. Skördetiden är i April månad. Lins, grönärter och spenat sås ifrån November til i December. Ärter planterar man endast på höglånd mark. Lin sår man i November och uprycker det i April. Lucerne sås, når Nilvatnet begynner sjunka. Rödlök och hvitlök sättes ifrån November til midt i December. Uphåmtningen sker i April.

Meloner och gurkor sättas ifrån medlet af Mars til medlet af April, och de uphåmtas i Juli och Augusti. Bomull sår man i April och skördar den i September.

Sockerrör planteras i Mars. Jorden därtil måste sju gångor upbrukas, och rö-

Digitized by Google

ret vatnas hvar sjette dag ifrån vårens början. När det slår ut och begynnar blifva bladrikt, måste det rensas ifrån ogräs. Är det starkt och tjockt, så begjutes det åtta gångor med vaten. Man planterar sockerrör i Nilens granskap. När floden står högt, så befuktas det af det stigande vatnet, tils det står en hand högt öfver jorden: sedan befriar man det aldeles ifrån vaten. Inan röret växer i höjden, måste man besmörja det med beck, på det at det ej må fördärfvas af matkar. Man afskär det i December. Det öfriga af röret, som blifver afskuret, eller den så kallade stubben, måste man förbränna, hvarpå et nytt skott framskjuter. Första skörden måste anställas i Januari. — Indigoplantan planteras ifrån Maj til Juli. Rofvor kan man så hela året igenom och uphämta dem efter 40 dagar. Kål planterar man i September. Kurbisfrön utsår man, når solen går i vådurens tecken och upsamlar dem i Maj, Juni och Juli.

Vinträdet planterar man i Februari: på samma tid sätter man äfven fikonträd

Digitized by Google

derne inte och hvad saker som hålst fortskaffa de på et slags skottkårror, som gå på et hjul. På åsnor lägger man jämväl korgar, hvari man inpackar det, man vil fortskaffa.

Til at mala såden betjänar gemene man sig af handqvarnar, som hafva et par stenar, på hvilka såden blifver sönderknuggad. Dock gifvas til sådesmalning maschiner, som genom håstar sättas i rörelse. Vaten- och våderqvarnar vet man ej af.

Kornet, som man upbakar i de förnåma husen, blir, innan man sänder det til qvarnen,

sex skarpa järnhjul; och drifver dem rundtomkring, at de med fötterna uttrampa kornet. På vagnen sitter en man, som styrer qxarne; hjulen sönderskära halmen helt fin, som agnar och man brukar detta til foder åt boskapen. Äfven kastar man såden på fältet — gemenligen gör man detta, når det blåser — då vinden bortförer stoftet och rena såden blir qvar på stället. Sedan låter man det uttröskade kornet ligga där, i det man skoffar det i stora högar och sätter vakt därvid. Dock måste altsamman med Juli månads slut vara utur fältet.

Wansleben.

Digitized by Google

qvarnen, sorgfälligt rensadt, tvättadt, torrkadt och gnuggadt imellan linna dukar. I vatnet, hvarmed degen tilverkas, plägar man gjuta något mastix ifrån Scio, hvaraf brödet får en förträffelig smak.

Man drifver ock en ganska betydlig trägårdsskötsel; men för vatnets skull, som genom maschiner måste upösas utur Nilen, fordras mycken möda därtil.

Gemene man, förnämligast i Delta, åter sockret rått ur sockerrören. I Cairo finner man et raffinerie; men sockret är där mycket orent. Det vita är bättre och tilverkas för Storherrens i Constantinopel räkning.

Utaf bjuggen, som man torrkar och mälter, tillagas en brusande och gäsande dryck, hvilken kallas Buzah och drickes blott af det sämre folket. Bränvin tilreder man af fikon, sykomorer, dadlar och torrkade rusin. I Cairo dricker man en utaf

Digitized by Google

haschischs-blad tillagad dryck, som är mycket stark och rusgifvande.

Olja til lyktor och mat gör man utaf åtskilliga växter, til exempel: af jasminblomman, sesam, lin o. s. v. Oljoqvarnarne åro ganska många och stå under coptiske presterskapets upsigt. Frön, af hvilka man prässar olja, malas först på kornqvarnarne och förarbetas sedan uti oljeprässarne.

Digitized by Google

VII.

Manufacturer och Fabrik.

Brist på ved och vaten på de orter, som ligga långt ifrån Nilen, afböja många nyttiga företag.

Redan i de aldraälsta tider vafde Egypterne linvåf, kläde och allahanda tyg. Åfven ylle- och linne-färgerierne voro dem ej obekante.

Nu för tiden åro salmiakfabriken märkvärdige. Man förfärdigar salmiak af det sot, som blifver qvar efter gödslens förbränning. Man uphämtar dyngan, når boskapen åta friskt grås, och torrka den i solen, för at göra den duglig til förbränning. Sotet, som man får utaf människo-, get- och fåretråck, vinner företrådet. Bränningen sker i Mars och April och fordrar ej mycken konst.

Sotet hämtas i bombformige glas, hvilkas mynning är ej tilstoppad. Desse glas-

Digitized by Google

kolfvar blandas med Nilgyttja eller lera, och betäckas med lin eller blånor, på det at de må kunna uthärda hettan i ugnen, dit de ställas. På ugnens platta tak är et hål för hvar kolf och det gifves ofta 50 sådane hål i en ugn. Denne är upbygd af tegel och dynga och dess murar hvalflikt danade. I trenne dagar underhålles en eld af dynga i ugnen, och hettan måste altid vara jämn. Vid öpningen sätter saltet sig fast och ökes beständigt. Sedermera slår man glasen sönder på stället, där de stå och uttager saltet. — Salmiakfabrik finner man ymnigt i Delta.

I Öfver- och Nederegypten förfärdigar man mycken linväf. Men den bästa kommer ifrån sista stället, förnämligast Damiat och den kringliggande trakten. Emot den europeiska linväfven har den likväl et ringa värde. Man tilverkar så väl hvit, som strimmig.

Man väfver ock ylle- och sidentyg, tunt atlas och taft, hvilka man räknar ibland

Digitized by Google

landets förnämsta tilverkningar. Man förfärdigar äfven tyg, som äro genomvirkade med guld. Man gör jämväl sammet och berömmer til och med gossarnes skicklighet i tapetvåfnad.

Det gifves ock många garfverier i landet. I stället för den vanliga måst brukeliga ekebarken, betjänar man sig här af acacietrådets. Utaf palmträdets bastartade trådar, som växa utur dess grenar, gör man tåg och klädesborstar, och utaf säf flottbryggor, hvilka man i nödfall brukar i stället för båtar.

Man tilverkar äfven glas; men som blott duger til lyktor och eländiga brännvinsflaskor. Man har jämväl rådt ämne til andra glasarter, men man skickar det til Venedig, hvarifrån det kommer förarbetadt tilbaka.

Man gör äfven mycket krukomakarearbe, och vatenämbaret är det bästa stenkärl.

Digitized by Google

Man slipar de små kiselstenarne och gör af dem knifskaft och snusdosor. Man finner i Egypten många juvelerare, men de åro ganska okunnige. Litet skickligare åro bössesmederne. Lås och nycklar åro af tråd.

De gamle Egypterne tilredde sit papper af papyrusplantan, hvilket skedde på följande sätt: man afskar stjelkens ändar, som voro obrukbare, och rötterne, som man åt, samt behöllt endast medlersta delen, hvars längd steg ungefär til fyra fot. Denne upristade man längs åt med en nål och lossade på sådant sätt den ytre fina huden därifrån uti långa smala tofvor. Hvar stjelk af nämnde planta gaf högst 20 sådane tofvor eller strimmor, hvilka man längs åt lade jämte hvarandra på et med Nilvaten fuktadt bord, så at deras ytersta kanter kommo tått in på och bredevid hvarandra. Nilvatnet tjänte i stället för lim och klistrade strimmorna tilsamman. På desse, efter deras längd hopfogade tofvor, lade man andra tvärs öfver, som med inre

Digitized by Google

sidan passade med underlagets inre sida och blefvo liksom desse sammanklistrade vid kanterne. Desse så tilverkade papersark blefvo åndtligen prässade och torrkade i solen. I Plinii tid hade man nio åtskilliga slag af detta paper, som til godhet och bredd voro åtskilde. Dess långd tyckes altid hafva varit lika stor. Men så var det ej med dess bredd: det sämsta var allenast 6 tum och det bästa 11 tum bredt. Bruket af detta paper har bibehållit sig til medlet af nionde århundradet. Men de nu varande Egypter hafva helt och hållet bortglömt konsten at uparbeta papersplantorne och köpa alt sit paper af Europeerne.

Digitized by Google

VIII.

Om gamla och nya Egyptens handel.

Det gamla Egypten, såsom et af de förste upodlade och hyfsade länder, dref redan bittida en stor handel. En lång tid var det africanska och asiatiska handelns medelpunkt: men när de ouphörlige krigen och de beständige öfversvämningarne af främmande folkslag störde invånarnes ro och säkerhet, så sönk äfven handeln, til dess Egyptens nuvarande beherskare gjorde nästan helt och hållet en ände därpå.

Den handel, som Egypterne i de ålsta tider drefvo med några främmande nationer, synes til större delen ha gådt ut på byte. De främmande köpmännen bragte sina varor i caravaner eller på skep til Egypten och togo för dem tilbaka egyptiska lands-afkastningar, til exempel: spanmål. Phœnicierne och Araberne tyckas aldraförst hafva stått i handelsförbindelse

Digitized by Google

med Egypterne. De förde in i detta land vin, olja, specerier, i synnerhet virak, bergbeck (asphalt) och kanske åfven byggningstimmer: däremot fingo de i utbyte af Egypterne lin, linvåf, stickade tyg, spanmål o. s. v. Längre fram deltogo jämväl Grekerne, förnämligast Milesierne i denna handel.

Konung Amasis befordrade i synnerhet handeln: han utvidgade de förmånsrättigheter som hans förfäder hade inrymt Grekerne, och tilstadde desse, at i Egypten anlägga åtskilliga nya nybyggen. Men först under grekiske konungarnes regering upnådde handeln sin största höjd. Då Ptolomæus II. Philadelphus besteg thronen, upvisade man en otalig mängd alster af natur och konst ifrån verldens aflägsnaste trakter. Denne konung byggde Berenice vid röda hafvet och bestämde det til indiska handelns nederlagsplats. Han lät anlägga en handelsväg imellan Coptus och Berenice. Han träffade anstalter til vägarnes säkerhet och skickade Megasthenes och

Digitized by Google

Dionysius til Indien, för at utspana landets beskaffenhet och läge til handel.

I Ptolomæernes tid, gingo de til österländska handeln bestämde varor ifrån Alexandria upåt Nilen ända til Coptos. Härifrån fördes de på kameler til Berenice eller ock til hamnen Myos Hormos. I Berenice fant man skep, som gingo dels til Arabien, dels til östra kusterna af Africa, dels til Persien och Indien. Arabiske skeppen landade vid Mutza vid arabiska vikens västra strand, hvaråst de inlastade arabiskt rökverk. Några gingo genom sundet til Cane, hvaråst de emot korn, vin, kläder, koppar, tenn, koraller o. s. v. tilbytte sig krydder, aloé och i synnerhet virak. Vid östra kusten af Africa, utöfver landet Bab-el-Mandel, voro Avalis och Maleos egyptiske handelsplatsar, hvaråst man emot sten och glaskärl, frugter, kläder, tenn, vin, järn och mynt tilbytte sig rökelse, myrrha och slafvar. På ön Dioscorides (Zoccatra) hämtade Egypterne Aloé. Längre bort emot söder låg

Digitized by Google

canel-landet, hvarifrån man hämtade kryddor och skjöldpaddor.

De til Ostindien bestämde skeppen kommo på 30 dagar til Ocelis eller Cane, som var en liten hamn vid arabiska viken nära vid sundet. Ifrån Ocelis for man längs åt kusten af det lyckliga Arabien emot udden Syagros (Cap Fartak) midt emot Zoccatra. Därifrån for man til Patole, en stad vid mynningen af floden Indus, eller grad fram ifrån Ocelis til Muziris på den västra indiska halfön. Några skepp foro ock öfver persiska viken och besökte de i densamma befintlige sju Zenobii öar och Serapis ö tillika med staden Armuze (midt öfver Ormuz) som redan då för tiden var namnkunnig för perlefångsten. De åt Persien bestämde egyptiska skep foro upåt floden Euphrat och handlade til lands med Perserne och Grekerne. Andra gingo från ön Prasiane i mynningen af Indus til ön Taprobane (Ceilon), hvaråst de inlastade bomulls- och sidentyg, canel, skildpaddor, elephanter, diamanter, perlor och

Digitized by Google

andra kostbarheter. Til denna fart betjänte man sig blott af låtta fartyg af Papyrus. Några skep gingo ända til mynningen af Ganges.

Utur hamnarne i medelhafvet gingo egyptiska skeppen til öarne i Archipelagen, åt Grekeland, svärta och asowska hafven. Sedan foro Caravanerne ifrån Phasis til Colchis landtvägen til norra delen af Indien och Persien. Ofta kommo skeppen på fyra dagar utur asowska hafvet tilbaka til Alexandria och stälde derifrån kosan åt Ethiopien på Nilen, som fullbordades på tio dagar. Många skep besökte äfven norra kusterna af Africa, hvaråst de i synnerhet med Carthago och Cyrene drefvo en stark handel.

Af det, som nu i korthet är afskildradt, kan synas, huru vidsträckt egyptiska handeln var, och til hvilka fjärran belägne verldsorter den gick.

Varorna, som man utförde från Egypten, voro förnämligast spanmål, lin,

Digitized by Google

dels rå, och dels förarbetad, segelduk och papper. Vidare utförde man åtskilliga slags vin, honing, laserpitium, smaragder, beryll, ametist, magnet, alabaster, porphyr, marmor, granit, alun, vitriol, natrum, salpeter, stenkårl, tapeter, bomullstyg, glas, färg-ämnen, specerier o. s. v.

Äfven i de ålsta tider, då Romarena egde Egypten, fortför detta landet at drifva en stark handel, til dess romerska riket blef deladt, hvarefter Egyptens välstånd och handel började at falla.

Saracenerne, som härefter eröfrade Egypten, försummade sjöfarten på medelhafvet helt och hållet, och foro blott på röda hafvet. Deras inländska handel var obetydande. Men sedermera funno Venetianerne medel, at skaffa sig tiltråde i egyptiske hamnarne, hvaräst de under egyptiske caliphernes beskydd handlade ända til Indien. De förvärfvade många rikedomar på dessa resor och förskaffade sig första rangen ibland alla dåvarande europeiska han-

Digitized by Google

6) Man försäljer väl åfven mycken Safran och Saflor i landet; men bästa och största delen däraf skickas til Marseille, Livorno och Venedig.

7) Gult vax, men endast i liten mängd, afsåndes til Livorno.

8) Senna växer vildt i Egypten och samlas af bönderne, hvilka sälja det åt deras schech. Desse aflämna det i Cairo åt dem, som därmed drifva en ansenlig handel på Europa. Det afsåndes i tre delar, til Marseille, Livorno och Venedig. Til Marseille skickas årligen 6000 qvintal. Förpaktningen lefverarar åt regeringen 30,000 piastrar årligen.

9) Af Djurhudar utförer man 70 til 80,000, hvaraf 10,000 goda buffelhudar gå til Marseille. Men långt flere buffel-, ox-, ko- och kamelhudar säljas til Italien. Buffelhudarne finna ock afsättning i Syrien. Man sätter mera värde på hudarne ifrån Neder-

Digitized by Google

Nederegypten, än på de andre, emedan gråsbetet där år aldrabäst.

Spanmåls utförseln år förbjuden, hvarigenom åkerbruket utomordentligt lider.

De varor, som förnämligast införes i Egypten, äro:

1) Arabiskt Gummi, som omedelbarligen kommer ifrån Arabien, eller ock genom Abyssinien til Cairo, hvarifrån det skickas vidare til Marseille, där Holländarne köpa det, och til Ryssland, hvaräst det nyttjas til låderberedning. Det gummi, som samlas omkring Tor och berget Sinai, går til 6 och 700 qvintal och kommer i 2 til 3 caravaner åt staden Cairo, hvaräst araberne försälja det eller ock utbyta det emot kläder, gevär o. s. v. Det gummi, som införes ifrån Abyssinien, stiger årligen til 4 och 5000 qvintal om 100 rotel.

2) Äfven af abyssiniske caravanernes införselsartiklar, til exempel: af elephants-

Digitized by Google

tänder, strussfjädrar och guldsand utföres mycket til Europa.

3) Ifrån Yemen bringar man 22, til 25000 pund caffée sjövägen från Dschidda til Suez, som efter lagarne väl ej skulle föras ur landet; men genom skänker åt regeringen och tullbetjäningen åstadkommer man, at årligen 4 til 5000 pund få utskeppas til Venedig, Livorno och Marseille *).

4) Specerier utföras ifrån Indien, sennesblad ifrån Yemen, abyssinisk myrrha och 2 til 3000 pund virak ifrån Indien och Arabien. Af denne siste artikeln taga Fransoserne och Italienarne litet; största delen däraf går til Turkiet.

*) Egyptiske köpmännen betala i Mecca et skålpund caffée med halftredje groschen efter tyska myntet, och sälja det i Cairo igen för nio groschen. — Denne artikel sätter ensam inemot tre millioner Riksdal. i omlopp årligen i Egypten, hvaraf landet åtminstone vinner en tredjedel. Största delen af detta caffée går til Constantinopel, Syrien och mindre Asien. Ångländarne hafva redan länge bemödat sig, at rycka caffécehandeln ifrån Egypterne; men hittils har det ej lyckats dem.

Digitized by Google

Af christna europeer föra Fransoserne mesta handeln på Egypten. De skicka årligen från 800 til 1000 packor groft kläde utur för detta provinsen Languedoc til Egypten. Detta kläde blir mest efterfrågadt i månaden Ramadan, mot Birams fest och den tiden, då caravanerne resa aldramest til Mecca. Ren vinst däraf år, för den starka afgångens skull, 15 procent. Den andre införselsartikeln, hvilken Italienarne äfven ditföra; (Ångländarne äro sedan år 1779 nästan helt och hållet därifrån uteslutne), åro 50 til 60 barils tenn, ståltråd, järn, bleck, nålar, bly, qvicksilfver, cinnober, ingefära, specerier, 60 til 80 barils cochenelle, glasperlor, glasringar, knifvar, 1000 ball paper ifrån Marseille och Venedig, som man brukar til at skrifva på, til vissa behof i sockerfabriken och krambodarne, samt i stället för fönsterskärmar; jämväl fransar, lioner-tyg, allahanda våstindiska och moluckiska kryddor, caffée, koppar, skjutgevär, alla slags kramvaror och ändtligen riksdalrar och zechiner.

Värdet på de af Fransoserne införde

Digitized by Google

artiklar skattar man til 3 millioner livres och summan af europeiska införseln steg år 1776 til 6,896,310 och utförseln til 5,995,147. Men fransyska handeln tyckes på någon tid hafva aftagit: ty af 9 fransyska handelshus, som eljes voro i Cairo, befunnos 1785 endast tre qvar. — Europa sysselsätter med denna handel 200 fartyg; men hvilka sällan få återfrakt til de hamnar, från hvilka de utlupit, utan blifva fraktade på hamnar i Levanten. Fransoserne drifva handeln med 8 skepp, som gå regelbundet in och ut, men de utomordentlige åro långt flere.

Varorne, som de christne sälja eller köpa, betala tre procents tull; men några artiklar måste gifva ännu mer. Man säljer på credit och sällan bekommer den christne köpmannen sin betalning; den upskjutes ofta hela år, och blefve den sökt inför rätta, så kunde den åstadkomma köpmannens bankerott. De christne, som brukas såsom underhandlingsmän, åro ofta argare, än mosleminerne.

Digitized by Google

Antalet af de turkiska och arabiska fartyg, som anlända til Egypten, belöper sig til omtrent 750, af hvilka 140 til 150 komma ifrån Syrien med tobak och sidentyg och hamna endast i Damiat; 70 til 80 ifrån Constantinopel med rökverk, kopparkårl, ved; 50 til 60 ifrån Smyrna; 30 til 40 ifrån Salonichi med järnvaror; 25 til 30 ifrån ön Candia och andra orter. Man skattar laddningarne sammantagne til 8 och 10 millioner riksdal. tyskt mynt.

Alexandria och Damiat åro handelshamnarne i medelhafvet och Suez vid mare Colsum underhåller förbindelsen med Arabien och Indien. Här landa i Maj 26 til 28 skep ifrån Dschidda, Moccha och andra orter: desse skep införa 60 til 70,000 centner caffée.

De meste indiske och arabiske varor blifva landtvägen brägte til Egypten med stora caravanen, som hvart år går ifrån Cairo til Mecca och upbryter på sjette och tjugonde dagen i månaden, som följer på

Digitized by Google

ramadan. Den reser med de västre africanernes caravan, som kommer ifrån Maroccos yttersta gränsor, uptager resande längs åt medelhafvet i Algier, Tripolis och Tunis, tågar igenom ödemarken til Alexandria och tager därifrån vägen åt Cairo och kommer dit 3 til 4000 kameler och 10,000 människor stark. Bägge caravanerne utgöra tilsamman en corps af 40,000, som anföres af Emir Hadsi och genomvandrar i 40 dagar obebodda ödemarker. De blifva ungefär tolf dagar, och mången gång ännu längre, i Mecca, når nämligen köpmännerne, som åstunda detta upskof, gifva Emiren ansenliga skänker. Caravanen kommer genom Medina tilbaka til Cairo efter hundrade dagars bortovaro.

Köpmännerne föra til Mecca kläder, cochenelle, specerier, bly, mässing, glasperlor och riksdalrar, som de samt och synnerligen tilhandla sig af Frankerne i Cairo. Däremot bortföra de caffée, indisk bomull och sidentyg, shavis, opobalsam, virak, gummi o. s. v. därifrån.

Digitized by Google

Til Cairo kommer årligen en caravan ifrån Sennar och Abyssinien med 100 til 1200 svarta slafvar, elephants-tänder, guldsand, papgojor och apor. Ifrån Damaskus kommer tid efter annan små caravaner. En caravan går til Fezzan. Men caravanerne från det inre af Africa komma icke hvart år, utan blifva ofta två til tre år ute.

Den inre handeln sker hufvudsakligen på Nilen och dess canaler. Fartygen ifrån Damiat och Raschid, af hvilka de störste innehålla tio til femton tunnor, skaffa Frankernes, Turkarnes och de andre barbariske ländernes inbyggares varor kring Egypten. Ifrån Öfveregypten kommer korn, den förträffeligaste hvete, sockerrör, fjäderfå och en mängd lersaker. Cairo, hvaråst varorna från alla verldsorter komma tilsamman, skal årligen vinna 150 millioner. Volney försäkrar, at handelns balance på det hela ej är til Egyptens fördel, emedan Egypterne utföra idel råa varor och få idel förarbetade för dem.

Digitized by Google

År 1783 voro tullarne förpaktade för 1000 beutel. Denna förpaktning eger rum hvart år. Paktaren har oinskränkt handeln med natrum ifrån Terrane, med soda ifrån Alexandria, med cassia från Öfveregypten och med sennesblad ifrån Nubien; han bestämmer äfven in- och utförselstullen. Hela handeln står således i hans händer. Tullförpaktarena voro eljes Judar, men åro nu syriske christne.

Digitized by Google

IX.

Gamla och nya Egyptens vetenskapliga tilstånd.

De gamle Egypter voro i sådant rop för sin lårdom, at i åldre tider många af Grekelands vise kommo til dem för at låta sig undervisas i de egyptiska hemligheterne. Förnåmligast voro deras präster namnkunnige. Desse idkade et monopolium med vetenskaperne. Deras skriftspråk voro hieroglypher, hvilka således gjorde inskränkningen af vetenskapliga culturen til en enda klass lått möjelig.

I Egypten skola skrifkonsten, låkarekonsten, chymien, geometrien, arithmetiken, mechaniken, astronomien, handeln och sjöfarten blifvit upfundne: men ånskönt man ej kan neka at ju egypterne redan bittida voro cultiverade och at de i sårskilda vetenskaper hade gjort några ej obetydliga framsteg, år det likväl egyptisk stolthet,

Digitized by Google

som tilskrifver sig upfinningen af alla dessa ämnen. Menniskosnillets hyfsning går långsamt och gradtals til våga: och behofvet inkallar de enskilda vetenskaperne i lefvernet, skulle nu egypterne framför alla andra folkslag haft dessa ofvannämde vetenskaper af nöden? Skulle et folk, som frihetens genius aldrig uplifvat, kunnat göra sådane framsteg, som man det tilskrifver?

Thebaiske präster delade aldraförst året i tolf månader och hvardera af desse i 30 dagar, til hvilka ännu 5 dagar räknades vid årets slut. I Egypten upfann man äfven vaten-ur. Första sporet til boksamlingar vil man hafva funnit i Osymandyas grafvård. Bibliotheket i Alexandria hade utom det i Pergamus icke sin like. Äfven de sköne konsterna blomstrade i landet. Bildhuggarekonsten skal hafva blifvit upfunnen i Egypten. I vetenskapen at dämma vatnet och upbygga slussar hade Egypterne gått långt, och deras ofanteliga byggnader och konstverk sätta oss ännu i förundran och häpnad. I läkarekonsten egde

Digitized by Google

de inga stora insigter: deras dietetiska religionslagar gingo endast ut på at förvara sig ifrån spetelska och några hemliga sjukdomar. Deras religion inskränkte sig til ceremonier, man kan dårföre ej eller påstå at de haft rigtig kännedom af Gudomens moraliska egenskaper. Öfverhufvud voro egypterne endast någorlunda erfarne i de vetenskaper, til hvilkas kännedom och uppfinning nöd och behof tvingade dem.

Det nuvarande Egypten framställer i hänseende til vetenskaperna en bedröflig målning: all tänkekraft är förtryckt och all vetgirighet förqvåfd. Vetenskapernas tillstånd är i Egypten ännu uslare, än i andra turkiska rikets provinser. De få böcker man har, afhandla religionen och mahommedanske förstarnes historia. I läsning finner man ingen smak. I Cairo är en academie, som på storherrens bekostnad underhålles. Utom mahommedanska troslåran undervises man ock i astronomie, logica, astrologie och historie. Största fliten använder man på förklaringen af Ma-

Digitized by Google

hommeds lagar: ty ibland dem, som lägga sig härpå, väljer man Cadis; men desse måste förut underkasta sig en prófning. Ifrån Syrien skickar man arabiska skaldestycken, at granskas och dómas af denna academie. Astrologien år egypternes utvaldaste studium, dárfóre at det ger mycket penningar. Men den aldraminsta flit använder man på låkarekonsten. Låkarne inbilla sig, at de meste sjukdomar härróra af den omátteliga hettan; de fóreskrifva dárfóre ingen ting annat, ån åderlåtning och koppning. De åro ock mycket fór at brånna de sjuka delarne; fórdenskull tráffar man ganska många egypter med ärr på kroppen.

Ibland hela nationen herrskar allmänt största vidskepelse och man tror ófverhufvud på håxeri och hemliga konster. Copter, Greker, Turkar och Morer inbilla sig, at de dóde upstå onsdagen, thorsdagen och fredagen i dymmelveckan på en kyrkogård, som ligger ej långt ifrån Cairo och sedan desse tre dagar åro fórbi, krypa

Digitized by Google

ned i jorden igen; dårföre gå många vid denna tid til nämnde ort, för at se på upståndelsen.

Emot onda ögon brukar man besvärjelser: ty spåmän och spåqvinnor finner man hoptals. Copterne, förnämligast de andelige af dem, hafva en stark böjelse för magie och chymie, men af den sistnämda förstå de ej det ringaste. Desas munkar sysselsätta sig därmed, at de söka de visas sten och skrifva sedlar, som skola tjäna til de sjukas botande. Trossättet och regeringen förqvåfva hvarje drift, at på hvad sätt som hälst förvärfva sig kunskaper. Man har därföre icke en gång någon aning, at man kunde vinna större insigter och tilintetgöra fördomarne genom undersökningar och vidskepelsen genom fria och obehindrade utredningar.

Digitized by Google

X.

Egypternes religion.

Efter Herodoti berättelse, dyrkade de gamle egypterne ej allenast liflösa bilder, utan ock lefvande djur, til exempel: de tvånne oxarne Apis och Mnevis, krokodilerne, kattorne och Ichneumons. De indelade sina gudar i tre klasser. Hvar gud hade sin egen ärftelige öfverstepräst, som hade ånnu andra präster under sig. Osiris, som blef föreställd under Apis och Mnevis bild, och Isis blefvo dyrkade af alla egypter; men i hänseende til de öfrige gudomligheterne, til ex. Serapis, Jupiter Ammon, Harpocrates, Horus, Canobus, Hermes och äfven de helige djuren, visade sig en så stor olikhet, at nästan hvart district hade et eget föremål för sin dyrkan, sina egna gudar och heliga djur; hvilket ganska ofta gaf anledning til hat och förföljelse. Efter Strabos upgift voro följande djur allmänt dyrkade af egypterne, nämligen: oxar, hun-

Digitized by Google

dar och kattor, hökar och ibis, fiskarne lepidorus och oxyrinchus. Gamle egypternes gudstjänst bestod altså til största delen i djurtjänst: men man ser ej lått in, huru et och annat af djuren tilvunnit sig den dyrkan, man visade det, då obildade människor tilbådo endast det djur, som endast för dem var fruktansvårdt eller nyttigt och då det likväl gåfvos heliga djur, som voro Egypten hvarken til synnerlig nytta eller skada. Den symboliska betydelse, som man bilägger detta slags tilbedjande, tyckes vara förmycket konstlad för at kunna ega rum hos et på det hela taget ånnu så ocultiveradt folk.

Ibland Egyptens åtskillige orakel var Latonas i staden Butus det namnkunnigaste. Man föranstaltade åfven årlige pelegrimsresor til vissa tempel. Offren, som man bragte gudarne, bestodo i djur. I de ålsta tider har man understundom åfven offrat människor.

Nu för tiden år mahommedanska religionen aldramest utbredd ibland folket. De-

Digitized by Google

ras troslåror åro följande: det är blott en Gud och Mahommed är hans prophet. Egypterne åro ifriga Mahommeds anhångare och iakttaga de föreskrifne bruken nogare, ån turkarne. Man finner därföre en stor mångd moscheer i landet. Man har ibland egypterne infört brödraskap af botfärdige; man anställer om natten processioner med vaxljus och håller gråterskor vid likbegrafningar. Hela mahommedanska gudstjänstens förnämsta grundlag är en bön, som kallas Namaz och denna förrättar hvar muselman på bestämd tima en gång om dagen.

Hvart år går en caravan til Mecca, för at på denna ort förrätta andaktsöfningar. Folket insuper således redan ifrån barndomen öfverdrifna begrepp om prophetens värdighet, om en sådan resas förtjänstlighet och om mahommedanska trons och dess bekännares höga värde. Hvar man sätter en stor ära däruti, at göra en pelegrimsfärd til Mecca, för kunna bifoga sit

namn

Digitized by Google

namn titeln af Hadsi, det är pelegrim. Trotts alla besvärligheter, som man måste utstå, herskar likväl på dessa resor glättighet och de sjelftagne friheter, som därvid förefalla, locka många til en pelegrimsfärd åt Mecca.

De för Kaaba (templet) i Mecca bestämda skånker blifva hållne i stor ära. En hvar söker, at röra vid dem, når de i en högtidlig procession blifva förde genom staden och den, som ej kan nå dem, kastar emot dem turbanen, för at blott kunna kyssa något, som har vidrört dem. Kamelen, som bär pavillonen, är ganska kosteligt betslad. Honom följer en annan äfven så ståtligt smyckad, utan börda. Man underhåller fyra kameler til detta behof, af hvilka två göra resan; men de andre två rasta.

När Radaman eller fastan begynnas, så illuminerar man gatorna i Cairo, och santons, beyernas betjänter och andra an-

Digitized by Google

ställa en procession. Man drager linor öfver gatorna, vid hvilka åro fästade järnringar, hvari lampor hånga. Minarets eller moscheernas torn åro likaledes illuminerade och alla gator upfyllde af människor. På många orter besöker man årligen deras grafvar, som i egenskap af helgon hafva aflidit. Vid dessa och andra högtidligheter plåga Santons, et slags munkar, som hafva egna moscheer och bedja mycket oftare, ån andra Moslemin, löpa omkring med stora pryglar i handen, skrika och dansa. De fradgas af ursinnighet och nit såsom rasande, åro löjligt klädde och göra allahanda grimaser. Några af dem gå nakne omkring och åro hållne i stor vördnad. De hafva fritt tillträde til de förnåmas hus, sätta sig til bords och man skattar sig lycklig, at undfågna sådane gäster. De föra en utsvåfvande lefnad. Det gifves flere slags santoner. — Dervischerne åro ock munkar, men långt måttteligare, ån santonerne. De hafva enskilda församlingar, dansa vid gudstjänsten i moscheerne och få ej gifta sig i de yngre åren.

Digitized by Google

De meste Copterna hafva sedan det sextonde århundradet söndrat sig ifrån catholska kyrkan. De hafva en patriark, som uppehåller sig i Cairo och kallas patriarken af Alexandria. Han har en stor jurisdiction, måste altid hafva varit ógift och lefvat i kloster. Präster, som hafva varit gifte, men blifvit enklingar, gör man til biskopar. Bebodda kloster finner man förnämligast i den helige Macarii öken i Öfveregypten. Munkarne i desse gifta sig och bo där med sina hustror och barn. Deras liturgie är på coptiska språket, hvilket likväl minsta delen af dem förstår.

Copterne döpa gossebarnen på 40:de och flickobarnen på 80:de dagen efter deras födelse. Detta alt sker i kyrkan. Men kommer et barn före denna tiden i lifsfara, så bestryker en präst det med den helgade oljan 42 gångor hemma i huset; dock måste det, efter dess vederfående, likafullt i kyrkan omdöpas. Omskärelsen är hufvudsakeligen ännu i bruk uti Öfveregypten. I Cairo blyges man för den: ty man anser

Digitized by Google

den såsom et tecken til mahommedanska oket. Man förråttar den, men ej såsom et religions-verk, på gossar och flickor, då de åro 10 år gamle. Copterne gå natten före söndagen i kyrkan, men sjelfva söndagen tilbringa de med spasserande och yrkeslöshet. Pococke berättar, at de i kyrkan stödja sig på kryckor, som klockaren räcker åt dem, når de vilja stå. Golfvet är betäckt med halmmattor och de, som gå in, draga skorna af och kyssa marken. Prästerne åro så okunnoge, at de ej en gång kunna prädika. Patriarken låter blott en gång om året höra sig för folket. På högtidsdagarne uplåser man legender. I kyrkan är i jorden et hål, upfylldt med vatn, hvaruti den förnåmste prästen tvättar de andres fötter. Där finnes ännu et annat hål, som på trettondedagen upfylles med vatn och är bestämdt för gemena hopens fötters tvagning.

Nattvarden utdelas i bägge dess beständs-delar. Brödet är syradt och varmt. På samma dag, som mässan skal läsas, blir

Digitized by Google

det bakadt i en ugn bakom sacristian. Copterne hata alla Greker och Franker. De, som åro förenade med romerska kyrkan, heta Melchiter.

Om Gud tro Copterne, at han år et enda våsende, men som består af tre personer, Fader, Son och Helige Ande. Om Christus tro de, at uti honom år en natur, en vilja, en gudom, och at denna år ej det ringaste söndrad ifrån hans mandom. —

De fira många högtidsdagar, hvaribland åro allenast 32 Mariedagar. Kan en Copter låsa, så har han åtminstone nya Testamentet och Davids Psalmer i sit hus.

Ibland Judarne gifves några af Coræernes sect, d. å. sådane, som blott hålla sig vid hebreiska Bibeln och förkasta Talmud. I Cairo hafva de en sårskild synagoga.

Egypternas religion består således i toma ceremonier och ej i et godt lefverne. Man dåfvar finnet genom tokerier, fabler-

Digitized by Google

och plågseder utan vett och förnuft, och tror sig då hafva gjort alt, hvad den fordrar. Prästerne hålla folket under vidskepelsens ok, emedan det är lönande för dem och därföre at det är svårare förvärfva sig kunskaper och använda desse til verldenes sällhet, än at förelåsa gamla formulärer, stadga och iakttaga däraktiga plågseder.

Digitized by Google

XI.

Statsförfattning och regering.

Egypten kallas väl en turkisk provins, men med orätt. Det är egenteligen en monarkisk-aristocratisk-militärisk stat. Beyerne hafva hela magten i händerne och veta, at genom Mamluckerne, deras medbröder, försäkra sig om sit anseende. Denna besynnerliga författnings uprinnelse, enligt hvilken altid et ringa antal främlingar äro landets beherrskare, måste man söka i de margfalldiga revolutioner, som Egypten erfarit. Från midlet af sjette århundradet til midlet af det trettonde stod Egypten under Arabernes herravälde, och utgjorde en del af caliphernes stora rike. Desse caliper låto genom vizirer eller vice-konungar i deras namn regeringen förvaltas. År 982 eröfrade Moaz, utaf fatimitiska caliphernes stämma och konung öfver västra kusten af Africa eller Marocco, Egypten och gjorde det til sit rikes säte. Hans efterkommande herrska-

Digitized by Google

de dår til år 1198, då Saladin stiftade en ny regerande linea, nåmligen Ajubiternes. Âr 1250 mördade de baharitiske (d. å. de vid hafvet boende) Mamluckerne, til sit ursprung turkar, sista förstén af Ajubiternes stämma Turan Schah. Med denne uphörde arabiske förstarnes regering öfver Egypten, och alt sedan har det altid blifvit beherrskadt af utlänningar.

Baharitiske Mamluckerne gjorde regeringsformen aristocratisk. De förnåmste ibland dem utvalde sig en föreståndare, åt hvilken de updrogo stort anseende. Men hans regerings varaktighet berodde blott af hans personliga egenskaper och han kunde icke i arf til sina barn öfverlåta sin magt, så framt desse ej egde utmärkta talanger; dårföre regerade desse hufvudmån beståndigt blott en korrt tid, och mestedels mycket oroligt.

Mot midlet af 14:de århundradet, uttrångde tschirkassiske Mamluckerne de baharitiske, och bibehöllo samma re-

Digitized by Google

geringsform, samt regerade til Egyptens erôfring af turkarne.

Kejsar Selim åndrade regeringsformen endast litet och beviljade mamluckerne i en tractat stora privilegier, för at vinna deras tilgifvenhet. I följe af denna tractat kunna beyerne entlediga paschan ifrån sit åmbete, når han ådrager sig deras ovilja, eller gör ingrepp uti deras förmånsråttigheter; de kunna ock inlåmna sina klagomål til ottomaniska porten. Efter samma tractat skola beyerne årligen til porten insända 560,000 aslani *). Men denna summa har sedermera stigit til 860,000 aslani (645,000 tyska daler). Dock, emedan beyerna ståndigt föreskjuta utomordenteligt stora utgifter för canalernes och fästningarnes underhållande, så skicka de icke hälften däraf til Constantinopel. Utomdess måste de åfven i portens magasiner lefverera 600,000 tunnor (kuffen) hvete och 400,000 tunnor korn samt upbåra 560,000 aslani til

*) En aslani är et silfvermynt, som gäller ungefär 18 groschen.

Digitized by Google

at vidmagthålla Medina (hvarest Mahommed ligger begrafven), och Kaaba eller templet i Mecca. På dessa beting år dem tilerkåndt "ovilkorlig magt öfver alla invånare i Egypten."

Beyernes antal skulle egenteligen vara 24, men ofta sitta blott 18 vid styret och desse dela sins imellan inkomsterne af de ledige vårdigheterne. De måste köpa sina ställen och lösa dem så väl i Constantinopel, som i Egypten med stora penningar. De blifva väl utnämnde af storherren, men af Egypterne sjelfve recommenderade och föreslagne. Storherren vågar ej eller aldrig utnämna andra, ån de, som stå på förslaget. De uppehålla sig gemenligen i Cairo och de, som uträtta syslan i deras ställe (caschefs) regera i deras namn de dem anförtrodde districter.

Caschefs, som blifva utnämnde af beyerne och stadfästade i sit åmbete af paschan, plåga inträda i de aflidne beyernes ställe, hvilkas barn åro uteslutne från

Digitized by Google

deras fäders förmånsrättigheter och egendomar, men ej ifrån statssyslorna.

Beyerne hafva en oinskränkt myndighet i deras område och man hörer inga klagomål öfver deras dåliga regering. De suga invånarne ändå til blodet och misshandla dem til på köpet. Ingen enskild person törs råka i misstanka, at hafva stora rikedomar, om han ej vil blifva plundrad eller mördad. De anse folket såsom en hop usla slafvar och et byte för deras skamliga godtycke. Desse blodiglar hålla et bestämdt antal troppar, hvilkas underhåll blifver dem godtgjordt af divan. De köpa sig så många christna slafvar, som de vilja, lägga sig til et lifgarde, taga troppar i sold och lefva ofta i kif med hvarandra eller med de nästgränsande araberne.

Beyerne välja af deras samfund en Schech Belled, som anses såsom förman för alla statsbetjänter och befästes i syslan af paschan. Denne borrtgifver de högsta årestållen och låter besvären öfver

Digitized by Google

paschan komma för storherren. Han är commendant i Cairo och har at besörja politie-angelägenheterne i hela Egypten. Han måste jämväl se til, at de rättigheter, som tilhöra sultanens öfverherrskap, ej kränkas genom nya förändringar, och at porten ej gör några ingrepp i landets förmånsrättigheter.

Storherren skickar en pascha til Egypten. Denne uppehåller sig på slottet i Cairo och beklåder sit ämbete i tre år. Han bibehåller likväl altid sit ställe endast så länge han gynnar och befordrar beyernes afsigter. Gör han tvärtom och försvarar sin herres och folkets bästa, så betrakta de honom som en statsförbrytare: divan samlas och man afsätter honom. För at stå på sig och ännu någorlunda upprätthålla portens anseende, söka pascherne til at stifta oenigheter imellan beyerne och understödja altid det starkare partiet. Men äro beyerne med Schech Belled emot paschan, så afsätta de honom lätt, utan portens samtycke därtil. Af vanmagt måste

Digitized by Google

porten låta sig detta behaga och affärda en annan pascha. Så snart denne anlåndt i hamnen vid Alexandria, så gifver han beyernès råd underråttelse om sin ankomst. Schech Belled affärdar de skickligaste beyerna til honom, för at emottaga honom. De föra skånker til honom, betyga den djupaste vördnad för honom, studera hans caracter och hans tånkesätt, och söka, at af honom ellèr hans betjåning få veta, hvilka befallningar han har at öfverföra. Finna de dem stridande emot deras önskningar, så gifva de Schech Belled underråttelse dårom. Denne församlar genast divan och förbjuder paschan, at resa vidare. Man skrifver til ottomaniske porten, at den nye ståthållaren kommer med fiendtliga afsigter, som lått kunde upvåcka rebellion bland de trogne undersåtarne. Tillika åstundar man hans tilbakakallande, hvilket den despotiska turkiska regeringen aldrig nekar. Men tro beyerne, at de ej hafva något at befara af paschan, så släppa de honom i Cairo. Schech Belled utskickar flere Sangiaks eller kommer sjelf, för at taga mot honom.

Digitized by Google

Divan (stora statsrådet) samlas hvar vecka mer ån en gång och börjar understundom med en liten måltid. Paschan sitter, liksom storherren i Constantinopel, bakom et galler; Schech Belled förer ordet; jämte honom sitta de öfrige beyerne och förnämste ämbetsmännen i staten, tefterdaren*) eller öfverskattmästaren, droguemannen, divans cateb eller statssecreterare tillika med under-secreterarne, tschaus-öfversten och andra förnäma personer. Skola blott råttegångsmål afgöras, så blifva de af cadi undersökte.

Beyernes inkomster flyta af territorialafgifterne och af besoldningen til 500 ecus månadtligen, som de bekomma af storherren. Hvar bey har årligen ungefär en million piastrars inkomster. Paschans inkomster kan man räkna til inemot 3 millioner livres tournois årligen. Honom tilhör tullen i Suez, myntets förmån, åtskilliga afgif-

*) Han utnämnes på et år af posten til sit ämbete, men blifver likväl gemenligen flere år i besittning däraf.

Digitized by Google

ter, som beyerne betala honom och andra tilfälliga inkomster, som åro ganska stora. Åfven har han i beyernes åregirighet en ganska ymnig kålla af inkomster, och utomdess öka åfven deras rikedomar, som dö barnlöse, hans inkomster, emedan storherren blifver ansedd såsom egare til alla landtgods. Ännu en kålla til hans inkomster åro de utpråssningar och de röfverier, som han tilstådjer beyerna.

a) Statsinkomster.

De allmänna inkomsterne bestå *1*) uti landets afgifter, som blifva afbetalde dels i redbart mynt åt divan (stadskassan) efter en däruti befintelig cataster. Tourtechot skattar territorial-inkomsterne til 10,000 beutel *) och 29,6700 mått spanmål, hvaraf två tredjedelar åro hvete och en tredjedel korn. Pococke försäkrar, at den utaf ståderne betalda skatten är måttelig och belöper sig årligen til 6000 beutel (vid pass 3,000,000 tyska daler).

*) Man räknar hvar beutel til 500 piastrar eller 333⅓ daler tyskt mynt.

Digitized by Google

2) Af tullarne, som storherren öfverlåter åt janitscharerne, och som af desse numera blifva åt christna förpaktade. De blifva erlagde i Alexandria, Damiat, Suez, Bulak och i Öfveregypten af alla in- och utgående varor. De inbringa endast 800 beutel åt storherren, ånskönt de blifva förpaktade för 1400; och

3) Af hufvudpenningarne, (haradsch) som alla christna och judar af mankönet om 16 års ålder måste betala storherren. Detta, heter det i Etons Uebersicht des türkischen Reichs, fordra turkarne, såsom en ersättning af de christne och judarne, at de få låf til at ån, et år bära sit hufvud.

Beyerne förvalta inkomsterne, likasom de åfven bestrida utgifterne. Man skattar de årlige inkomsterne af Egypten til 20 högst 30 millioner aslani (efter andras upgift til 12 millioner piastrar); men detta kan man ej med visshet afgöra, emedan tyranniet och turkarnes misstänka göra

hvar

Digitized by Google

hvar och en närmare undersökning af det slaget omöjlig.

Af de i storherrens namn upburne penningar blifver största delen tilbakahållen, för at därmed aflöna alla divan tilhörige personer, domare, soldater, canalernes rensning och öpnande samt andra verkliga eller blott föregifne utgifter.

Utom redbara penningar får storherren åfven lefveranser i spannmål, lins, socker, specerier, indiska tyger, virak, natrum och krut. I ofredstider blir skatten aldeles ute och tåler utomdess ständigt afkorrtningar. Ej eller skickar man den, når Nilen icke stigit til 16 piks höjd.

Caravanens utrustning til Mecca måste storherren besörja och betala. Den commenderande Bey Emir Hadsi (pelegrimarnes förste) bekommer 200,000 zechiner (efter andra 24,000 ducater). Storherren skänker årligen åt staden Mecca en summa red-

Digitized by Google

bart mynt och svarta med gyldene bokstäfver stickade tapeter, som våfvas af copterne på slottet i Cairo. Han låter ock en tropp af sina soldater beledsaga caravanen.

b) Justitiae- och politieförvaltning.

Råttvisans öfverhufvud är Cadeleskieren i Cairo, som sitter i divan. På muftis recommendation blir hvart år af storherren en ny cadeleskier skickad ifrån Constantinopel til Cairo: hvar onsdag afhörer han de inbragte klagomålen och de honom bistående skrifvarne efterse de i vissa kistor förvarade förordningar, når beslutet skal blifva fattadt. Cadeleskieren insätter Cadis eller domarena i de fleste städer; men domarena i Alexandria, Raschid, Damiat och Dsjise ditskickas omedelbarligen ifrån Constantinopel. I hvart qvarter af Cairo åro särskildte underdomare eller cadis och äfven andra magistratspersoner tilsatte. Desse kallas Cabani och förestålla liksom offentelige notarier och vågningsåmbetsmän. Alla skuldebref, om de skola

Digitized by Google

vara giltige, måste skrifvas af de senare och alla varor, som man skickar til Cairo at försäljas, vågas i deras öfvervaro. Åfven har hvar handtverkare och hvart stånd sin egen öfverupsyningsman, ja til och med de offentelige skökorne och tjufvarne.

Råttvisan år helt och hållet fal och med penningar kan man vinna de oråttfärdigaste saker. Beyerne eller andra krigsofficerare afdöma efter godtycko de meste råttegångsmål til deras förmån, som båst betala dem och öfverlåmna endast få til Cadis afgörande. Rikt folk fordrar man utan ordsak för råtta, för at tråcka penningar af dem: vilja de icke fram därmed, så lägger man dem på ryggen och slår dem på fotsålorne eller ock mördar dem. Tjufvar och röfvare, som man ertappar på gärningen, afstraffar man genast på stället, eller spetsar dem. Vid det sista grymma bestraffnings-sättet, eller spitsandet, lefva missdådare mången gång et stycke på tredje dagen. Man rånner genom bakdelen af kroppen et järnspjut, som kommer ut

Digitized by Google

igen vid magen, hufvudet eller skuldrorna. Förbrytarena förer man förut på kameler genom gatorna och sätter smala, af svafvel tilredda, brännande ljus på deras skinn. Åro desse utbrände, så fullkomnar bödeln straffet. Dock tyckes detta straff blifva sällsynt eller afskaffadt; ty de nyaste resebeskrifvare tala ej därom.

De vakthafvande officerarne, som hafva ronderne, gå både dag och natt omkring, åtföljde af bödeln, döma, fördöma och verkställa på ögonblicket, utan appellation, deras utslag. Den förbrytare, som de råka, låta de slå hufvudet af, hvilket de stoppa i en säck. De bagare, som hafva falsk vigt, mista första gången alt bröd, och blifva med et, eller ock med bägge öronen hela 12 timar fastnaglade vid deras husdörr. Andra gången få de bastinade, d. å. slag på ryggen eller på fotsålorne och blifva förde genom staden med et tungt bråde på skuldrorne. Tredje gången blifva de halshuggne. Slagtare, som bruka falsk vigt eller sälja stinkande kött, afstraffas där-

Digitized by Google

med, at et stycke rutet kött hånges i näsan på dem, til dess matkarne falla ned på marken; de måste åfven erlägga penningeböter. Andre gången undergå de et ännu större kroppsstraff, och måste plikta ännu mer; tredje gången mista de lifvet.

En christens vittnesmål anses för rätta så godt, som ingenting och två sådane christeliga vittnen utgöra et helt. Om en christen slår en mahommedaner, så måste han dö, eller ock får han bastinade och hans förmögenhet blifver aldeles confiscerad: men slår han, endast tilfälligtvis, en Scherif eller Emir; så är hans död oundvikelig.

Man ser af dessa få exempel, hvilka utsökta grufsamheter man utöfvar emot förbrytare och huru skändeligen man lämnar all högaktning emot människonaturen ur sigte! Alt är öfverhöljdt med blod: thronen och domstolen måste simma i människoblod, hvem kan vid åsynen af sådan oråttfärdighet och sådane vederstyggeliga

Digitized by Google

gårningar hålla sin ovilja tilbaka, och hvilken man, som älskar råttvisan och aktar månskligheten, måste ej önska, at en ända blifver på denna blodiga regering. Våld emot oråttvise herrskare, tyranniets och despotismens tilintetgörelse är helig människopligt. Oråttvisan lårer aldrig annorlunda, ån tvungen, stiga ned ifrån thronen. Oråttfärdighetens herravälde kan således icke förstöras genom insigter och upplysning, emedan den just förtrycker desse och utplånar i människorna all kånsla af deras vårde, utan genom våld och motstånd, som göra råttvisan och moralen til en skyldighet för alla människor. Inför bågge gåller endast bemödandets likhet med aktning för månskligheten.

c) Krigsmagt.

Cavalleriet eller Spahis i Egypten består af fem corpser:

1) af Muttefarrekos, som paschan sjelf anförer. Desse troppar bestå af be-

Digitized by Google

yerne, några personer af paschans hofstat och af rika köpmån från Cairo. De utgöras af ungefärligen 1 til 2000 man, hvilka ligga til besättning på castellerne i Alexandria, Raschid och andra orter;

2) af Chaoux (Tsjaus). Desse komma näst efter muttefarrekos och brukas såsom divans betjänter. De måste åfven hafva upsigt öfver kejserliga skattens tilfälliga inkomster och stå i stort anseende;

3) af Charqueser eller Circasser;

4) af Geomelis eller Tschomeln och ändtligen

5) af Tuffegis eller Tufeksi.

De tre siste corpserne hafva en Aga til deras öfverhufvud, i hvars hus officerarnes församling (divan) hålles; men deras beslut betyda nästan ingenting. De äro förlagde här och där i provinserne, för at bispringa beyerne. Samteliga rytteriet i Egypten skattar man til 20,000 man, men sällan är det så talrikt.

Digitized by Google

Et stort inflytande på regeringen har infanteriet och i synnerhet janitscharcorpsen, som blifver aldramest fruktad. Den skulle egenteligen vara 12,000 och icke öfver 14,000 man stark; men verklig tjänst göra endast 3000, (efter andras uppgift 6 til 8000) man. De öfrige låta vårfva sig, för at stå under denna corpsens beskydd och njuta de honom tildelte förmånsrättigheter. Sold bekomma endast de tjänstgörande janitscharerne. De åro fördelade i Odas, det år, compagnier, som stå under en Odabassa. Deras general eller janitscharernes Aga blir vald af janitscharernes divan utaf ryttarne och gemenligen bland muttefarrekos. Divan kan åfven sätta honom af igen. Han har ej något säte i stora statsrådet; men corpsen har ibland detsammas ledamöter någon, som måste sörja för, at ingen orätt sker någon af dess beskyddare.

Janitscharerne bebo i Cairo et särskildt slott och verkställa divans befallningar; men för paschan afgifva de icke nå-

Digitized by Google

gon råkenskap om sätt och vis, hvarpå detta har skedt. Sjelfva storsultanen vågar icke, at låta afrätta en janitschar, når officerarne för denna corps sätta sig däremot.

Assabs, (Assaberne) utgöra en annan corps fotfolk af 3 til 4000 man. Inråttningen häraf är lika med janitscharernes och täflar i Egypten med dem om herravåldet. Bägge tropparne åro fruktansvärde för paschan. Hafva de beslutit hans afsättande och antydt honom detsamma, så öfverlämnar han sig, såsom statsfånge i deras händer. Beyerne utnämna en Caimaca i hans ställe, til dess storherren har insatt hans eftertrådare.

Samlade krigsmagten skulle vara 40,000 man stark; men öfver hälften af detta antal felas. Officerarne behålla deras sold, som brista i antalet, för sig sjelfve.

Infanteriet erhåller sin sold i penningar, men rytteriet bekommer utomdess äfven spanmål.

Digitized by Google

Vid janitscharerne gifvas många grader i rangen. Et compagnie heter Odda och anföres af en Odabassa. Boabodabasserne göra patrouiller och måste vaka öfver den allmänna säkerheten i städerne; Serahs åro janitscharcajans adjutanter; Choùx, åro janitschardivans budbärare. De bära breda turbaner och svarta kläder samt rida på åsnor; men deras förmän, Bas-choux, på hästar; Alloy-choux har upsigt öfver alla offentliga uptåg, och Cajas är corpsens tilförordnade och utgöra janitscharernes divan. Den äldste och öfverste ibland dem kallar man Bass-Caja. Janitscharernes general heter Aga.

Ar porten invicklad i krig, så måste Egypten sända 12,000 man på egen bekostnad under en eller flere beyers anförande.

Åren 1783 och 84, då Volney var i Egypten, bestod förnämsta krigsmagten i mamluckerne och de hittils beskrifne tropparne voro aldeles ur sig komne, ja

Digitized by Google

så, at de endast nyttjades til portvakter af dem, som betalte dem. De darrade til och med i Cairo för mamluckerne. Af desse voro några hundrade kringströdde på landet, för at inkråfva skatt och at erhålla fred och rolighet, men hufvudcorpsen låg i Cairo. Hela mamluckernes antal, beyerne, caschefs, de frie och slafvarne tilsammanstagne, steg til 8000 man, bland hvilka var mycket ungt folk. Ibrahim Bey hade det starkaste garde, ungefär 600 man; näste beyen efter honom, Morad, hade 400 och de öfrige 50 til 200 man. När man nu äfven därtil räknar Seradjes, som äro beyens beridne betjänter, och kunna jämnföras med våra stadstjänare, så består hela magten af ungefär 10,000 man rytteri.

Fästningar, artilleri och ingeniörer äro så godt, som icke förhanden. Marinen i Suez består utaf aderton skepp, som föra rostiga stycken och äro besatte med matroser, som ej en gång känna compassen.

Öfverhufvud är hela Egyptens krigsmagt i det eländigaste tillstånd: den är en-

Digitized by Google

dast fruktansvärd för den vårnlöse invånaren, men ej för en öfvad och tapper fiende. Deras anfall ske utan ordning, och med liten möda blifva de aldeles skingrade. I synnerhet om man låter artilleri spela emot dem, så gripa de i ögonblicket til flygten. Deras eländiga tilstånd ser man förnämligast af kriget, som de åren 1786 och 87 förde emot capiten Pascha, som var lika så okunnig, som feg.

Digitized by Google

XII.

Naturproducter.

1) Mineralier.

I gamla Egypten gåfvos guldbergverk, i hvilka slafvar och missdådare arbetade, vid ethiopiska, arabiska gränsorna och på andra orter. Jårn och andra metaller var fullkomlig brist på. I bergsstråckan vid erythreiska hafvet grofvos marmor, porphyr, granit, sandstenar och alabaster. Salt och saltpetter fünnos i stor mångd. Smaragder grof man i Öfveregypten utaf smaragdberget vid erythreiska hafvets våstra kust.

I nyare tider finner man ej mer några spår af bergverk i Egypten, ånskönt det år mycket sannolikt, at denna möda skulle blifva rikeligen belönt; men Egypterne åro för okunnoge och deras tilstånd för mycket grundadt på nåd och barmhertighet och faseligt, så at ingen europeer skulle våga,

Digitized by Google

at dårom anställa undersökningar, emedan de vidskeplige inbyggarne skulle misshandla en hvar, som skulle grafva dårefter. De hålla alla franker, som resa til Egypten för at undersöka ålderdomens minnesmärken, för svartkonstmästare och trollkarlar.

De förnämste stenarter, som finnas i Egypten, äro: Alabaster och marmor: af den siste gifvas åtskilliga slag och af allahanda färgor. De bästa marmorbrotten äro på slättbygden, vid röda hafvet, i grannskapet af Antons kloster, på flere platsar i thebaiska öknen och, efter Maillet, äfven i libyska bergsstråckan vid vågen, som går åt Ethiopien, några dagsresor från Nilen: Granit, som är det allmännaste material vid egyptiska ruinerne. Det vanligaste slag, som man finner i sphinxerne, obeliskerne, colossaliske stoderna är en rödbrun, fin, grynig granit, som hufvudsakligen består af rödt fältspat, hvita qvartskorn och en svart glimmer; den aldeles hvite och svarte är sällsynt. De

Digitized by Google

orter, dår man i nyare tider funnit qvarlåmningar af granitbrott åro ofvanför Assuan, nåra vid vatnfallet och vid berget Colsum vid rôda hafvet. Åfven i thebaiska och libyska ôknen finner man berg och klippor af den skônaste granit. Porphyr och jaspis af utomordentlig skônhet och af mångahanda fårgor finner man i thebaiska ôknen, i bergen vid Nilen; men fôrnåmligast på flodens ôstra sida. Hvar den basalt, som de gamle mycket brukade til sina byggnader, blef bruten, har man hitintils ej kunnat uptåcka. En serpentinstengrufva finnes ej långt ifrån Assuan, hvarest man dåraf fôrfårdigar allahanda kårl. Dylika stenarter, til exempel: Baramstenarne, hvaraf man gôr krukor och kôkskårl, tråffar man på flere orter. Af den så kallade egyptiska kiselstenen tilverkar man dosor, knifsskaft och andra saker.

I Bahrbelama finner man mårkvårdiga naturspel, som man annars hôll fôr stenvandlingar; men som åro bergspetsar af en hård och tung stenart; desse sticka up ur

Digitized by Google

sanden och skifta mången gång åtskilliga fårgor, och hafva en påtaglig likhet med eketråd. I öknen imellan Cairo och Suez finner man åfvén hoptals större och smårre stenar, hvilka se ut som tråd.

Nu för tiden vet man ej at såga något om orten, hvarest smaragd-grufvan låg; de fleste ge henne sin plats i nejden af Kosseir. Man finner nu smaragd åfven på andra orter, men af långt sämre godhet.

Många nejder i ödemarken innehålla cristaller, ochra, bergolja, svafvel o. s. v. Men rikast år landet på kôksalt, natrum, saltpeter, alun och alla andra saltarter. Vid kusten af medelhafvet blifver, i synnerhet i sjöarne, som flyta dåri, ganska mycket salt funnet. De i landet befintlige saltkållor betjånar man sig litet eller intet utaf; men destomer af de inländske sjöarne, som mestedels alla lämna salt i stort öfverflöd. Natrum förvårfvas förnämligast utur sjöarne i den

helige

Digitized by Google

helige Macarii öken. Alt natrum tilhörer storsultanen, som åfven låter förpakta det genom paschan. Natrum kristalliserar sig til en skorpa, som är några fot tjock. Man bryter det i stycken af 12 til 15 skålpund och upphemtar det med långa spetsiga stänger. I holen kastar man sedan lumpor, benknotor, växter o. s. v. til den åndan, at det måtte desto snabbare kunna alstras å nyo; hvilket åfven har händt på et eller två års tid.

2) Växter.

Naturliga ångar gifvas nästan slått inte i Egypten, emedan blott få gråsslag och til boskaps foder tjenlige örter växa vildt. Man sår fördenskull förnämligaft alexandrinsk klöfver, som man kallar Barsim. För horn-boskapen och för getterna planterar man en art senap, och för kamelerne en art Esparcette i stor mängd. Til foder tjena allmänna bönor, lupiner, jordnötter och andra växter.

Digitized by Google

Sådesslagen, jord- och skal-frugterne åro mais, hvete, spelt, bjugg, ris, durra eller indiskt hirs, allmänt hirs, bönor och et slags vicker med en stor kårna i hvar skida. Råg, hafre, och ärter sår man nästan slått inte. Under utförsels-partiklarne höra förnämligast hvete och ris.

Det gifves äfven åtskilliga knölväxter, som på de orter, där de växa, tjena många människor i stället för bröd. Därtil hörer egyptiska sjörosen, som man ymnigt finner på canalerne af Nederegypten och på de inländska sjöarne. Dess rötter smaka något likt jordpäron. Et annat näringsmedel är aaronsroten (arum colocasia) eller kulkas, som ock är mycket allmän.

Ibland de i Egypten växande rör- och säfslagen märkes förnämligast sockerröret i Öfver- och Nederegypten, hvars gröna stjelkar man i myckenhet åter råa; calmus, som österlänningarne betjena sig

Digitized by Google

af til skrifvande; papyrus, som nu år ganska sällsynt, och ån finnes ymnigast i nejden af Damiat och vid sjön Mensale — och nilrôret, som växer ôfver alt i stor mängd.

Egypten har ej heller någon brist på kôks- och trägårdsväxter. Utom de egenteliga österländska slagen, planterar man åtskilliga europeiska, til exempel: blomkål, flere slägs rôtter och andra växter, som på förste året härligt slå rôtter, men mogna på det andra och måste årligen updragas igen af främmande frön. Af synnerlig godhet åro sallat, lôkar, gurkor och meloner af mångahanda art. Af desse åro förnämligast de siste förfriskande. Men många får man endast njuta med mycken försigtighet, andra åro ej det minsta skadlige.

Af fabriksväxter, fårjegrås, officinela plantor åro förnämligast följande at märka: Bomull, men hvarken synnerlig god, ej eller i stor mängd, lin, ham-

Digitized by Google

pa och saflor, som växer nästan i hela Egypten och är en af de förnämsta handelsartiklarne. Cochenillbuskar finnas endast i liten mängd i landet. Indigo tillagar man utaf plantan Anil, hvars frö kommer ifrån Syrien; men slår genast ut. Lansoniska plantan, Henna eller Alkanna är vid egyptiskornas nattygsbord allmänt i bruk. Sennesblad, en nästan Egypten och Nubien enkom tillhörig product, utförer man i stor myckenhet. Äfven finner man i Egypten aloe, jalappa, coloqvinter och soda.

Träd och förnämligast sådane, som bära nyttiga frugter, gifvas väl i Egypten af mångahanda slag och i tämmelig mängd; men de blifva mest i trägårdar updragne. Endaft på få orter finner man små skogar af träd och buskar, som växer af sig sjelfve. Men på det hela är Egypten et på ved fattigt land.

Palmträd finner man ymnigaft i Egypten. Man ser icke sällan däraf lundar

Digitized by Google

och små skogsparker. Det dyrbaraste slaget är dadel-palmträdet, (phoenix dactylifera) som är ganska endrägtigt, emedan man kan bruka alla dess delar til hastiga förnödenheter. Dess telningars unga ögon (knoppar) och späda qvistar lämna en angenäm rätt på de stores bord. Af dess bast gör man strick och klädsborstar, med dess blad fyller man bolster och madrass. Grenarne betjenar man sig af til plankvärk i trädgårdar o. s. v. Den mjuka delen af frugten är, om dadlarne stekas friske, en välsmakande spis. I Öfveregypten lefva många tusen människor blott af dadlar. Man tilverkar äfven godt bränvin af dem. Dadelkärnarne söndermalne tjena til föda åt kamelerne. Många invånare äga två, tre til fyrahundrade frugtbärande dadelträd, ja! mången tre til fyra tusend. De intaga ganska litet rum.

I Öfveregypten växer i myckenhet et slags palmar, som likna en utbredd solfjäder (fächerpalme). Pococke kallar dem de thebaiske palmträden. De

Digitized by Google

åro ej så höge, som de andre. Frugtens kött smakar nästan som pepparkakor. Af kärnorne gör man snusdosor och sköna knappar, och af bladen solfjädrar.

Det lilla palmträdet, musa eller paradisfikon, är en af de härligaste växter i naturen, som man ganska ymnigt finner i nejden af Raschid och Damiat. Ibland de flere slagen af palmträd, är sykomor eller pharaos fikonträd det allmännaste och nyttigaste. De gamle brukade det förnämligast til vattubyggnad och mumiekistor, som man ännu efter några tusend år finner oskadde.

Eljes träffar man äfven i Egypten ymnigt johannis-bröds-trädet, (ceratonia siligua) underträdet (ricinus vulgaris) bröst-bärs-trädet (rhamnus zizyphus) det vilda cypress- eller tamarindträdet, sebesträdet (cordya myxa) och kalaf, en art vide. Det gifves äfven flere slag af kastanie-träd, fyra slag af acacia, och nästan alla kostliga frugtträn i stor mängd

Digitized by Google

och af synnerlig godhet, t. ex. citron- lemon- pomerans- granatäple- mulbärs- plommon- och apricostråd. Mandel- kirs- och nöttråd finner man nästan inte. Äpple- päron- och persikoträden bära här ingen så välsmakande frugt, som i Europa.

I Ptolomeernes tid planterade man ock förträffeligt vin i Egypten: men nu för tiden finner man endast här och där några rankor. De åro af mahommeds religion utträngde.

Af roserna, som i otalig mängd förnämligast växa i landskapet Fajum, tillagar man rosenvatten, hvars distillation är en indrägtig handtering i Egypten.

3) Djur.

Egypterne hålla en stor mängd kreatur til afvel och lastdragare; ty boskapsskötsel är, förnämligast hos Araberne, en källa til national-rikedomen. Man träffar i Egypten allmänna oxar och en stor art bufflar, som åro oumbärlige för invånarne,

Digitized by Google

i anseende til deras svåra arbeten. De egyptiske **hästarne** åro vackre och snabbe at löpa, **åsnorna** store och sköne. Det gifves åfven många **mular** och **kameler**. Desse sistnämnde åro de vanligaste lastdragarne och göra förnämligast i ödemarkerne förträffeliga tjenster, emedan de med litet foder åro nästan outtröttelige och kunna i nödfall uthärda 6 til 8 dagar utan vatten. **Får** och **getter** upfödas mestedels til at slagtas och åtas; dock nyttjar man åfven deras ull och skinn.

Hundar och **kattor** finnas i stor mängd. De förste stodo i stort anseende hos de gamle egypterne; men nu åro de föraktade och få ej komma under någon muselmans tak. De se därföre förfärlige ut, löpa frie omkring på gatorna och snoka efter föda. Godhjertadt folk gör mången gång testamente åt dem. Kattorna stå i mycket högre anseende.

Vilda landtdjur åro i Egypten ej talrike; dock träffar man följande: **Lejon** och

Digitized by Google

tigrar, i synnerhet i thebaiska öknen, apor af åtskilliga slag, stenbockar, stengetter och gazeller i granskapet af Alexandria och thebaiska öknen, giraffer, schakals, hyåner, vargar, råfvar, harar vid mumiegrifterne och strömuttrar.

Några djur åro i Egypten mer inhemske, t. ex.: 1) Nilhästen eller vallrossen. Des egentliga hemvist är Nubien och Habesch; därföre ser man honom ganska sällan i Egypten vid nedra ändan af vattufallet. Des längd belöper sig til 13 och 14 fot och omvidden af hans buk är äfven så stor. Han uppehåller sig mestadels i Nilen, lefver af fiskar och åkerfrugter, och upäter på några timar hela sädesfält, eller nedtrampar dem och förderfvar dem i grund. Der desse djur finnas i mängd, är det en stor landsplåga. De kunna hvarken fångas eller fällas; men genom eld låta de sig lätt borttskrämas. Man söker gemenligen, at med list förminska dem. På de orter, där de gå i land, utströr man en myckenhet lu-

Digitized by Google

piner. Dessa upsluka de begårligt; törsten drifver dem sedan ned i vatnet; de dricka omåtteligt, de torre lupinerne upsvälla och döden år viss. Med de, för deras stora fortplantnings skull, farlige krokodilerne, lefver vallrossen i beståndigt krig och dödar dem öfver alt, hvar han finner den.

2) Pharaosråttan eller Ichneumon, som til storlek, gestalt och lefnadssätt på visst sättt liknar vår hiller *). Han lefver af örter, men insmyger sig åfven i hönshus, dödar hönsen och upåter deras ägg. De gamle höllo honom för et heligt djur, utan tvifvel därföre at han upsökte och förtärde krokodilens ägg. Han år åfven en fiende til råttor och möss, som i Egypten åro mycket talrike. Man kan åfven göra honom tam.

Bland ödlorna år krokodilen märkvärdigast. Det år et förfärligt rofdjur,

*) Mustela putatorius.

Digitized by Google

som uppehåller sig i Nilen. Nilkrokodilen var eljes i stor myckenhet i Egypten; men nu har den dragit sig längre upåt floden; och kommer sällan nedan för vatenfallet. Den går ofta up på landet, stryper och förtårer människor och djur. Den är ofta öfver 20 fot stor och liknar til gestalten tämmeligen ödlorne. Den blifver ock på landet i vatnets granskap. Den löper ganska snålt, men kan ej fort vända sig om. Den fasttager sit rof med framklorna, eller slår det med stjerten til marken. Man kan blott genom list fånga detta djur. Det lägger i sanden ungefär femtio ägg af samma storlek, som gåsägg, nedkrafsar dem en fot djupt och låter markens och solens värma utkläcka dem. Detta sker på 25 til 30 dagar. Människor och andra krokodilsfiender förstöra många däraf.

I Egypten träffar man äfven i stor myckenhet Chamaeleonten och Vorralen. Detta sista djur uppehåller sig i grottor och på bergshöjder vid Nilens västra sida. Det borrtsofver vintern, men om

Digitized by Google

sommaren kommer det fram, och man ser det ofta i egypternes hus. Det år et tamt, godsint och låraktigt djur.

Af ormar och huggormar gifvas i Egypten mångahanda slag, hvaraf några åro giftige och tvåhornige. De finnas aldramåst på ödsliga ställen; men solhettan drifver dem på vissa tider til det bebodda landet, hvaråst de blifva utödde af storkar. Åfven träffar man, i synnerhet i öfveregypten, många skorpioner och salamandrar, hvilkas bett år ganska farligt.

Fiskar finnas i otrolig mängd så väl vid sjöstranden som i Nilen och i de inländske sjöarne. Fiskfångsten år ganska indrägtig. Af Europeiska fiskar känner man här endast ål och rödfisk*). — De båste fiskar i Nilen åro: Bulti, kescher, som mången gång år 4 til 5 fot lång och väger öfver 100 marker (5 lisp.); scheilan,

*) Mullus barbatus.

Digitized by Google

charmut, schilbe, nefasch, burri, sebuga och andra.

Egypten har åfven en stor myckenhet af foglar. I ödemarkerne, mot sydväst ifrån Alexandria och i thebaiska öknen är strussen mycket allmän. Af egentliga roffoglar finner man sparfhökar, falkar, hökar och glador af åtskiliga arter. De siste blifva ganska nyttiga dårföre, at de genast förtåra de fålde djuren och dårigenom bevara luften för pestsmittor. Af glador finner man i trakten kring Cairo en brun art i stor mångd. Desse sitta ofta bland en hop dufvor och hållas af mahommedanerne i stor åra. Hågrar, kråkor och storkar rensa landet ifrån en otrolig mångd grodor, ormar och ödlor. Hos de gamle egypterne fick man vid lifsstraff ej röra vid Ibis, en fogel af storkslägtet. Man balsamerade des kropp. Åfven nu för tiden bevisar man storkarne i Egypten en stor aktning. De åro så spake och förtrölige, at de ofta bygga sina nästen på moscheernes runde uphöjde tak

Digitized by Google

och torn, som ock på husen, der ej eller någon oroar dem. Den dyrkan de nu för tiden få, hafva de mer at tacka sina åtbörder före, hvilka turkarne anse för et teken til andagt, ån deras nytta.

Förnämligast träffar man många och mångahanda vatenfoglar på Nilen och i sjöarna; t. ex.: Flamingo, pelikanen, dykaren, vildgåsen, vildanden och kryp-anden.

Andra slags foglar, som i stor myckenhet uppehålla sig här i landet, dels blott en tid på året och dels hela året igenom, åro snäpporne, vaktlarne, kramsfoglarne, åkerhönsen, med många flere.

Bland hemtamde foglar finner man förnämligast höns och dufvor i otrolig myckenhet. Dufvo-afvelen sköter man i därtil inrättade ugnar, som man finner i Cairo och i Nederegypten. Desse ugnar åro antingen aldeles eller til en del under jorden

Digitized by Google

och bestå altid af två låga våningar, som midt uti åro afskilde genom en smal gång. Vid båda sidorna af de samma finnas ugnarne i skapnad af små låga kamrar eller förmak: de i öfra våningen åro hvälfde, hafva på alla sidor af murarne små rännilar, tränga lufthål vid taket och mot marken något vidare öpningar, som förena dem med de nedre ugnarne eller förmaken. De senare åro öfverhöljde med halmmattor och med lös halm, hvarpå äggen blifva lagde i två eller tre lag tåt på hvarandra. Myckenheten af de ägg, som skola utklåckas, beror af byggnadens storlek: de vanligaste ugnar rymma ungefär sextusen; men de store vida mer. Elden uptänder man i de öfre förmakens rännor af torkad dynga, och den måste brinna en timma om morgonen och en om aftonen. I början kan hettan vara något starkare, men blifver sedermera förmedelst luftholen så länge mildrad, til des den har erhållit den måttade vårma, som behöfves til utklåckandet. Flere gångor på dagen och om natten blifva äggen lindrigt vidrörde. På åttonde dagen [illegible]nö-

Digitized by Google

rer eldningen. Man undersöker åggen vid ljus, borrtkastar de odugelige och lägger en del af de öfrige i den öfra ugnen. Man tilstoppar sedermera dörrarne och alla öpningar på det sorgfälligaste, och underhåller, i små förhålladen, flere brinnande lampor, som åro uphängde på sidovåggarne af gången. Så blifva åggen liggande til den 21 eller 22 dagen, då de begynna, at röra sig. De unge kycklingarne genombryta skalet och hoppa tusendtals om hvarann. I gången på jorden åro imellan ugnarne små uphöjda afstängsel, som dana fyrkantiga platsar; i desse sätter man kycklingarne så tättt tilhopa, at de upfylla hela rummet. I desse underjordiske rum blifva de gemenligen några dagar, hvaråst de finna ungefär samma vårma, som hos kycklingehönan. Men strax härpå släpar man dem kring hela landet til förfäljning och en hvar förser sig därmed för et ringa pris. Blott i de sex kallare månaderne utkläcker man åggen på detta vis; ty i de hete skulle, för den starka vårmans skull, alt för många

ägg

Digitized by Google

ägg fördårfvas. Åfven vid denna utklåckningssyslan visar sig den muselmanska vidskepelsen: hvar gång, når ugnen år fullproppad med ägg och elden uptändes, lägger sig en Schech naken på ugnen och mumlar i denna ställning fram några böner, som skola åstadkomma och hjelpa til en lycklig förkofran. Tourtechot och Savary försäkra, at blott invånarne i den enda byn Berme i Nederegypten, 20 fransyska mil ifrån Cairo, innehade hemligheten at utklåcka ägg, och at de fortplantade sådant på deras efterkommande.

Bland de besvärlige och skadlige insecterne gifvas myggor i stor myckenhet, men et ringa antal af gråshoppor. Bland de nyttiga råknas silkesmatkarne och bien. Men de förstas afvel försummar man ganska mycket, af de sednare åter söker man at draga all möjelig förmån. Emedan träd och växter blomstra tidigare i Öfveregypten, än på de öfrige orterne i landet, så skaffar man bikuporna til sjös, fö-

Digitized by Google

rer dem til Öfveregypten och lägger sig för ankar vid en ort, som är beqvåm til afsigten, at insamka honung. Man lämnar bistockarne åt skepparena, märker dem med numror och betalar dem en summa för fragten. Hafva nu bien samlat et rikt förråd af honung, så far-skepparen längre ned och lägger til igen, til dess han på 4 månader har fullåndat kosan genom hela Öfveregypten. Hvar svärm finner riktigt sin kupa och åndteligen vänder skepparen om igen til Nederegypten. — Honungen och vaxet åro i Egypten af sårdeles godhet.

Men af alla producter fås intet i Egypten til så stor mängd och til den fullkomlighet, hvartil man kunde bringa det. Naturen gör alt, men den försämrade människan gör litet eller aldeles intet. Erhåller détta land et fritt och uplyst folk, så lär det återigen blifva et af de fruktbaraste, rikaste och mägtigaste.

Digitized by Google

XIII.

Längdemått, vigt och mynt.

En stång innehåller 6⅔ dhra, efter handelsmåttet, och 5 dhra efter regeringens. Planrymden måter man efter Faddans, som åro 400 hakemetiske stånger långe och 100 brede.

I Cairo har hvar vara sin egen vigt, t. ex. en cantar (centner) caffée våger ej så mycket, som en cantar rökelse. Cantar år den tyngsta vigt och innehåller 105 Rottoli, vid andra varor 200, 102, 110, 150 rottoli. Vid vissa varor räknar man cantaren efter ocke, 44, 78, 82 och 86 ocke. En rottel har 12 vekie, 1 vekie 12 derhem. 1 derhem 16 karet. 1½ derhem göra en metkal. 400 derhem göra en ocke.

Myntsorterne, som förekomma i handel i Egypten, åro följande:

a) Inländske.

1) Burber, det minsta mynt, af koppar,

Digitized by Google

2) Medine, af järn försilfradt; det gåller 12 burbers, efter vårt tyska mynt ungefärligen 6 penningar.

3) Piaster af 35 medines eller 16½ groschen.

4) Genseeli och Mabul, två sorter guldstycken, hvilkas värde stiger til 100 mediner (2 R:d. 7 gr. tyskt mynt).

5) Fendukli, et guldmynt. Det gåller 146 medines (3 R:d.).

b) Europeiska myntsorter.

1) Portugisika krusader, hvaraf 33 stycken i Egypten gålla 406 medines (ungefår 8¹ R:d.).

2) Rosenpiaster hvaraf stycket gåller 72 medines eller 7 R:d. 12 gr.

3) Realpiastrar eller tyska piastrar stå i lika värde och gålla, om de

Digitized by Google

åro fullvigtige, hvardera 78 medines, eller 1 R:d. 15 gr.

4) Ungerska sekiner gålla 146 mediner eller 3 R:d.

5) Venitianska sekiner räknas til 155 mediner eller 3 R:d. 5 gr.

6) Spanska pistoler gålla 250 mediner eller 5 R:d. 5 gr*).

*) Man vil här underrätta svenske Läsaren, at man öfveralt i denna öfversättning, når fråga varit, om mynt, mått, vigt m. m. beräknat det efter dess tyska värde, såsom det vanligaste. Detsamma gåller ock om miltal, alnar m. m.

Digitized by Google

XIV.

Minnesvårdar och ruiner i Egypten.

Qvarlåmningarne af de minnesvårdar, som man ännu finner i Egypten, upvåcka på en gång vördnad och förundran. Vi beundre skickligheten och fliten; men vi kunne ej altid gissa til ändamålet, hvartil sådane ofanteliga massor och byggnader hafva varit bestämde. Jag vil här i korrthet, efter geographiska läget, beskrifva minnesvårdarne, så väl de, som ännu åro förhanden, som de, hvilka fordom voro til.

1) Ruiner och minnesvårdar i Öfveregypten.

Hufvudstaden Thebe har i Öfveregypten låtit upresa de måste och skönaste ålderdomens minnesmärken. Pococke fann i et tempel i Theben ännu 8 stora tilgångar. Til tre af dem kommer man genom långa gallerier, som bestå af idel i rad upstälde

Digitized by Google

sphinxer. Tvånne andra gallerier, som åfven leda til sårskilda ingångar, hafva på hvar sida 60 stora, numera afstympade stoder. Sjelfva portarne åro utomordentligt höge och brede, i skapnad af pyramider, upbyggde af röd, fin, polerad granit och öfveralt sirade med hieroglyphiska figurer och på sidorna med collosaliska statuer och basreliefs. Uti templets förgårdar befinnas åtskillige, 60 til 70 fot höga, helt och hållet af granit uthuggna och med hieroglypher betäckte obelisker. Sjelfva det inre templet hvilar på 134 pelare. Vid detta tempel stå åfven åtskillige andre byggnader, med präktiga gångar af pelare och dråpliga rum, som förmodligen varit bestämde för prästerna och templets tjänare. Utvändigt och invändigt åro murarne i hela byggningen betäckte med hieroglypher och basreliefs, men på de inre väggarne åro, efter egyptiska plågseden, inga människo- utan blott djur-figurer målade.

Man förmodar, at detta har varit Jupiter Ammons tempel. Herodotus såg i

Digitized by Google

detta tempel 345 collosaliska stoder af trå, hvilka förestålde öfverste prästerne. Denne gudens dyrkan var mycket besynnerlig. Så väl Herodotus som Diodorus gifva oss underråttelse därom.

Vid byn Luxerein råkar man på fornlämningar efter et annat tempel, men som är långt mer förfallet, än det nyssnämnda. Store gårdar, omgifne med förhus, som uppehållas af pelare och som, utan at räkna deras af sanden öfverhöljde grundvalar, äro 40 fot höge; pyramidformige, med hieroglypher betäckte och majestätligt store portaler; qvarlefvor af murar, som äro upbyggde af granitsten, rader af 40 fot höge marmorpelare, af hvilka en tredjedel nedsunkit i jorden; alla desse minnesmärken visa, huru präktig hufvudbyggnaden måtte hafva varit, hvars plats man kan igenkänna på en kulle af på hvarandra hopade ruiner. Denna byggnad var sirad med obelisker, af hvilka hvardera består af et enda stycke granit och är ännu ofvan jord 22 fot hög och 32 fot i om-

Digitized by Google

krets. En har remnat mest til hälften; men den andre är ännu aldeles oskadd. Hieroglypherne på den samme åro i fält afdelte och skjuta halftannat tum fram.

I den delen af staden Theben, som hette Memnonium*) stå tvänne collossaliska statuer. Den ena af dem är midt på afbruten, och som Strabo berättar har den genom en jordbäfning blifvit störtad ned af sin fot. Den på grundvalen ännu sittande delen skal hvar dag bittida på morgonen, når solstrålarne föllo på den, gifvit en klang ifrån sig, likasom man hade strukit sagta på en sträng. Strabo hörde sjelf detta ljud; men han kan ej noga upge, hvarifrån det hade kommit. Pausanias, som ock var et ögonvittne, ger därom följande underrättelse: "Med förundran och häpnad såg jag colossalstoderne i egyptiska delen på Nilens västra sida vid de så kallade Syringerne. Därstädes är en ljudande statue i sittande ställning. Många hålla den

*) Så kallad efter Memnon, som enligt sägen skal hafva varit Konung af Ethiopien och Egypten.

Digitized by Google

för en stod af Memnon, som ifrån Ethiopien skal hafva kommit til Egypten ända til Susa. Men thebanerne höllo den ej för Memnons stod, utan för en af deras infödde Konungars, vid namn Phamenophis. Några utgifva den ock för Sesostris statue. Cambyses lät sönderbryta den, och än i dag är öfra delen ifrån hufvudet til midtet af såtet nedkastad. Den nedre delen är ock för handen i sittande ställning och ljuder dageligen vid solens upgång."

En ny resande, Pococke gifver därom följande underråttelse: "Mot Medinet Habu fann jag två stoder, som jag vil kalla Memnons stoder. De åro af en mycket pipig hård granit. Fötterna från sålan til knået åro 19 fot höge, och nedra delen af dem är fem fot bred. Bägge stoderna föreställas sittande på et afstånd från hvarandra af ungefär 30 fot. Postementet är på den ene 30 fot högt och 20 bredt, men på den andre 33 högt och 19 bredt. Den ene är huggen af en enda sten; men den andre afbruten midt öfver armarne, hvilka lig-

Digitized by Google

ga på knåskålarne och åro sammansatte af 5 hvarf stenar. På hufvudet har den ännu oskadde stoden en prydnad, som liknar bladet af det solfjäderlika palmträdet. Imellan och jämte fötterne stå människofigurer och basreliefs; och på postementet et grekiskt epigramm. På knölarne och benen af den sönderstyckade stoden ser man ganska många grekiska och latinska påskrifter, som åro dels epigrammer til Memnons åra, men dels ock hufvudsakligen de personers betyg och namn, som vilja hafva hört förr omtalta ljud. Ordet Phamenophis, säjer Dornedden, betyder på egyptiska språket så mycket, som Osiris graf, och under detta sednare uttrycket förstodo de gamle Egypterne: en tilkännagifvare och utvisare af solårets begynnelse, altså var stoden et slags solvisare; man kan med anledning däraf, med orden: stoden klingar förstå, at den utvisar tiden."

Mot nordväst ofvanför Memnonium finner man de gamle thebaiske Ko-

Digitized by Google

hungarnes begrafningsplatsar, som åro huggne i klippor på bägge sidorna af en ganska trång dal imellan två rader af kullar. Fordom skola 47 dylika grafvar gifvits. Strabo fann 40 på sin tid; nu för tiden åro blott 9 ingångar öpne, de öfrige åro förfallne. Pococke beskrifver dessa grifter såsom långa, under bergen uthuggne kamrar eller gallerier, hvilka bestå af en tjock hvit sten, som låter skåra sig såsom krita. De måste åro 10 fot brede och höge. Fyra til fem af dessa gallerier, som stöta tilsamman och åro 30 til 50 fot långa, 10 til 15 fot höga, gå til et rymligt rum, hvaråst man blifver varse en Sarkophag, på hvars lock bilden af en Konung är i uphöjdt arbete uthuggen. En annan figur, med en scepter i handen, pryder en af sidomurarne och en annan igen sals taket: denna håller åfven en spira i handen och har vingar, som räcka ända ned om fötterna. I en annan ganska rymlig grötta ser man i taket många stjernor och foglar af guld i sina naturliga färgor, som ännu icke förlorat något af deras lifliga glans.

Digitized by Google

På murarne åro hieroglypher columntals inhuggne. Vid sidan åt dörren, hvartåt en lång, mycket nått afsluttande trappa förer, befinnas tvänne sittande statuer. — Åfvannämde sarkophag består af et 16 fot högt, 20 fot långt och 4 fot bredt stycke rödt granit. Rundt omkring är en hieroglyphisk påskrift inhuggen.

I utholkningarne, (nischerne) som åro gjorde i klipporna, stå sannolikt Mumier af kongliga personer. Sarkophagerne, som hafva stått i de andre salarne, hafva våldsamt blifvit förstörde, som man kan se af det kringliggande gruset. Aldeles vid slutet af innersta hvalfvet i en ganska skön grotta, blir man varse en människobild af uphöjdt arbete, som håller armarne korsvis på bröstet. På båda sidor om denne knåböja två andra bilder. Öfverhufvud åro gallerierne och salarne prydde med oräkneliga figurer af människor och djur, som til en del åro af uphöjdt arbete, til en del graverade och til en del målade med färgor, som ej kunna utplånas. Man kan en-

Digitized by Google

dast vid sken af facklor besöka desse rum, emedan ej något dagsljus kommer dit.

Icke långt ifrån dessa grafvar emot sydost råkar man på fornlämningar af ett tempel, på hvars fyrkantiga pelare stå statuer, men af hvilka hufvuden åro afslagne. I den ena handen hålla de en spira och i den andra en gissel. För öfrigt är byggnaden nu för tiden blott en stenhop. På södra sidan blir man varse en pyramidformig portal, som tjänte til ingång för et betäckt skjul. På en af gårdarne stå Torsos, tvånne stoder af svart marmor, som hafva varit 30 fot höge. På en annan häpnar man vid åsynen af en coloss, som ligger på jorden och är midt på sönderslagen. Bredden ifrån den ena axeln til den andra belöper sig til 21 fot. Hufvudet har 11 fot i längden och 18 i omkrets. Blott Memnons stod öfvertråffar denna giganteska statue i storlek. Qvarlefvorne af de byggnader, som hörde til detta tempel, intaga en plan af inemot 2 mil i omkrets.

Ungefär en half mil längre borrt kommer man til ruinerne af Osymandyas's sto-

Digitized by Google

ra mausolæum (grafvård). Osymandyas var en af Thebes gamle Konungar. Efter Diodori berättelse, — som likvisst torde vara litet öfverdrifven — var stora porten, hvarigenom vägen til denna byggnad gick, 200 fot lång och 45 alnar hög. Ur denna kom man in på en fyrkantig gårdsplan, som på hvardera sidan var 400 fot lång och i stället för colonnader utsirad med 16 alnar höge och af en enda sten huggne stoder, som förestälde allahanda djur. Stenhvalfvet öfver dessa stoder var måladt med stjernor på blå botten. Utom denna förgård var ännu en annan ingång och portväg, som fullkomligt liknade den ofvanföre beskrifne, utom det, at den var utsmyckad med mera och finare bildhuggare arbete. Fram för ingången fann man tre stoder, som voro alle huggne ur en sten och et arbete af Memnons bildhuggare Syknites. En af dem var förestäld sittande och den största i hela Egypten. Des fot var 7 alnar lång. Den utmärkte sig desutom så väl genom konstladt arbete, som genom stenens förträffeliga beskaffen-

Digitized by Google

het. Man läste följande påskrift på densamma: Jag är Osymandyas, Konungars Konung. Den som vil veta, huru stor jag är och hvar jag ligger begrafven, han förstöre et af desse verken.

Bredevid denna stora stod befann sig ännu en, som likaledes var huggen ur en enda sten och hade 20 alnar i höjden. Den förestälde Osymandyas's moder och bar tre kronor på hufvudet, för at tilkännagifva, at hon hade varit en Konungs dotter, moder och gemål.

Ur första förgården kom man på en annan, som på sidorna var omgifven af betäckta gångor och rundt omkring på väggarne sirad med det finaste bildhuggare-arbete. De uthuggne figurerne förestälde Osymandyas's segerrika tåg emot Bactrianerne och de därvid förefallne händelser. I midteln imellan de betäckte gångarne stod under öpen himmel et utomordentligt

Digitized by Google

ligt stort och af de skönaste stenar mycket konstigt upförd altare, och vid åndan af gården såg man tvänne af en enda sten huggne, 27 alnar höge stoder. Bredevid desse gingo trenne gångar til en stor sal. På väggarne i denne sal var i uphöjdt arbete en sittande rått förestäld. Tretio domare suto tilsamman, midt ibland dem öfverdomaren med sit klenod på bröstet; alle hade ögonen häftade på böcker, som för dem lågo upslagne. Framför väggen stodo tråstoder, som utmärkte de stridande parterne.

Ur denne sal kom man i en annan stor byggning, i hvilken befunnos ganska många rum. I et af de samma såg man på väggen i uphöjdt bildhuggare arbete och med lifaktiga färgor Konungen förestäld, sådan som han åt templets gudomlighet framräckte årliga bytet af egyptiska guld- och silfver-bergverken.

Vid omtalte stora byggning var ock et bibliothek med öfverskrift: vederqvickelse-ort för själen. Näst intil biblio-

Digitized by Google

fonhufvuden, som tjäna til takrännor. Trappan år bygd af stenar, som åro inmurade i väggen och skjuta 9 fot fram, så at, emedan de blott på en sida hafva någon underläggning, de tyckas svåfva i luften. Hvarken denna byggnads murar, eller tak, eller pelare hafva hitintils lidit någon skada.

Til vänster om denna stora byggnad ser man en annan mycket mindre, i hvars fond står et slags altare. Förmodeligen var detta altare det aldraheligaste i Osiris tempel. Efter Strabos berättelse fick hvarken en sångare eller en musikant sätta sin fot dit.

2) Medelegypten.

I Medelegypten finner man Pyramiderne. De stå på en landsstråcka som ej år öfver 20 mil lång. Obelisker åro spridde kring hela Egypten; men pyramider blott i detta distrikt. Numera finner man ej alla pyramider, som de gamle omtala, t. ex.: i sjön Moeris, dem Herodotus anför; tvärtom åro ej alla de, som nyare

Digitized by Google

resebeskrifvare hafva funnit, updagade af de gamle. De senare nämna blott tolf och vi känne öfver 40.

Ingen enda pyramid står på slåta fältet, utan alla åro upreste på höjder inemot 100 fot öfver Nilens yta. Ingen står aldeles ensam, utan flere befinna sig altid tillsamman i et grannskap och bilda liksom groupper.

Vi känne hvarken pyramidernes upbyggare eller syftemål så noga. Herodotus gifver oss följande underråttelse om en pyramids upbyggande: "Efter Rhampsinit, blef Cheops, en orolig och tyrannisk "förste, Konung af Egypten. Han låt tillstånga alla tempel, afskaffa alla offer och befalte, at alla egypter skulle blott för honom arbeta. En del af folket måste hugga sten i arabiska bergen, och föra den ända ned til Nilen, hvaråst den af andra arbetare blef på skep fortskaffad ända til libyska bergstrakten på andra sidan floden. Til detta arbete nyttjade man 100,000

Digitized by Google

"människor, af hvilka altid 10,000 hvar tred-
"je månad aflöste hvarandra. Tio års dags-
"verken åtgingo blott med anläggningar af
"en dämning, öfver hvilken stenar blefvo
"förde ända upåt den höjd, på hvilken py-
"ramiderne skulle byggas. Denna däm-
"ning var 5 stadier lång, 60 fot bred och,
"där den var högast, 48 fot hög samt in-
"fattad med polerade stenar, hvarpå hiero-
"glyphiska figurer voro ingräfde. Tio an-
"dra år skola åtgått, för at i backen, på
"hvilken pyramiden står, dels ock under
"jorden, uthugga kamrar och at på en un-
"derjordisk Ö, som var danad genom en
"utur Nilen framledd kanal, tilreda begraf-
"ningsplatsen för Konungen. Tjugo år an-
"vände man på sjelfva pyramidens bygg-
"ning; denne fick en fyrkantig gestalt. Vid
"basen på hvardera af des 4 sidor, är den
"800 fot bred och lika så hög. Stenarne,
"af hvilka den är upbygd, äro polerade och
"på det nogaste sammanfogade: ingen af
"dem är mindre, än 30 fot lång. Hela py-
"ramiden blef gradtals eller afsättningsvis
"upbygd. De stenar, med hvilka den skul-

Digitized by Google

"le öfverklådas, bragte man, medelst vissa "lyftnings-verktyg utaf korrta trådstockar, "från jörden vid foten af pyramiden, först "på nedersta trappan och sedan, förmedelst "andra verktyg vidare up i höjden."

"Spetsen af pyramiden blef aldra först "och de nederste trapporna aldra sist full- "åndade och med polerade stenar öfverklåd- "de. På spetsen af pyramiden befinnes en "påskrift med egyptiska bokstäfver, som "antyder, huru högt kostnaden stigit på "arbetarenas förtäring af råttikor, hvit- och "rödlök. Folken, som förklarade denna "påskrift för mig, försäkrade mig, at det- "ta (om jag rätt minnes) belopp sig til en "summa af 1600 silfver talenter (inemot "1,350,000 daler, tyskt mynt)."

Huru mycket som är sant i denna be- råttelse, skulle numera vara aldeles omöj- ligt at afgöra. Herodotus beråttar, hvad han har hört. Vidare förtäljer han: "Che- "ops hade drifvit sin orolighet så långt, at "han, då penningar tröto honom, tvingade

Digitized by Google

"sin dotter, at blifva en offentelig hora, för "at, på des blygsels bekostnad, kunna brin- "ga pyramidens byggnad til slut. Man sä- "ger ock, at hon ej allenast hörsammat sin "fars vilja, utan ock företagit, at uprätta "en minnesvård åt sig sjelf. Hon har där- "före låtit sig en sten gifvas af hvar och "en, som hälsade på henne och af desse så "hopsamkade stenar upbygt den pyrami- "den, som står nästan i midtet af de tre "pyramiderne, rätt framför den stora. Den- "na pyramid är vid foten på hvardera si- "dan 150 fot bred." — Herodotus talar om tre pyramider til, som Cheops eftertrådare skola hafva upbygt.

Strabo beskrifver hufvudsakligen de tre store pyramiderne i granskapet af Memphis. Just de samma pyramider be- skrifver äfven Diodorus, och utom desse ännu tre til, deslikes två i sjön Moeris, som nu ej mera finnas. Plinius gifver likale- des underråttelse om tre pyramider. — De nyare dela pyramiderne i följande groupper:

Digitized by Google

1) Grouppen, vid Dsyse, til hvilken höra 11 til 12 pyramider. Man finner här jämväl ruiner af åtskilliga andra, som åro nästan aldeles nedrifne. Vid spetsen af denna grouppe stå de fyra förste pyramiderne, som Herodotus beskrifver, nämligen Cheops, Chephrens, Mycerini och Cheops dotters. De ligga nästan i rad bakom hvarandra från Nordost til sydväst, ungefär 500 steg imellan hvardera. De två längst i norr åro de störste. Nu för tiden skattar man deras höjd til 500 fot; dock åro resebeskrifvarne sins imellan skiljagtige därutinnan, dels emedan flygsanden på viss tid skockar sig vid foten af pyramiden, och åter på en annan tid förminskas af vinden. Backen, hvarpå de stå, är ungefär 80 til 100 fot högre, än den kringliggande nejden och har emot öster och norr en sluttning. Mot öster åro tvänne stora dämningar; den ene af dem (hvilken Herodotus omtalar) går ända til den stora pyramiden längst i norr; men den andre til den tredje, eller snarare til det vid densamma befintliga templet, hvars ruiner man ser på den östra sidan,

Digitized by Google

2) Grouppen vid Manjelmusa, inemot 2 mil söder åt ifrån Dsyse, blir af de gamle aldeles inte omtalad. Pyramidernes antal belöper sig här til 20. De meste af dem åro trappvis bygde och en af dem kalla araberne trappepyramiden, dårföre at den har fem våningar, af hvilka hvardera år 25 til 30 fot hög. Des inandöme består af små, genom murkalk sammanfogade stenar; men utvåndigt år den beklådd med stor huggen sten.

3) Grouppen vid Saccara, hvilken de gamle ej eller omtala. Bland flera små och til en del åfven sönderstyckade pyramider, finner man här en stor, kring hvilken ligga höga hopar af sand. Des högd stiger ånnu til 345 fot och på hvar sida år den nedantil 700 fot bred. I denna pyramidgrouppens granskap ser man ganska många catacomber (underjordiska gångar), i hvilka mumier befinnas.

4) Grouppen vid Dagschur, i hvilken man åfven råkar på en pyramid af

Digitized by Google

obränd sten, hvarmed man ån i dag plågar bygga i Egypten. Desse stenar tyckas vara gjorde af Nilgyttjan. Til at hopbinda leran har man blandat hackad halm dårtil. Hvar sten år 14 til 15 tum lång, 6 til 7 bred och 4 til 5 tjock. Pyramidens höjd stiger til 150 fot.

Den största pyramiden vid Dsyse kan lättast bestigas och undersökas: alla resande hafva fördenskull lämnat den nogaste underrättelse dårom. Hieroglypher eller påskrifter, som Herodotus ånnu fann dårpå, ser man numera hvarken på denne store eller de öfrige pyramiderne. På norra sidan år ingången til det inre i den store pyramiden, 100 fot högt ofvanföre basen. Strabo säger, at ingången var midt på pyramiden och då han upgifver densammas höjd til 615 fot, så måste marken vid pyramidens fot sedan hans tid blifvit mer ån 200 fot uphöjd. Så snart man år inkommen, finner man en öpning, som blott år inemot ½ fot hög och 2 fot bred, genom hvilken man liggande måste låta sig slåpas

Digitized by Google

af sin ledsagare. Denna genomgång är likväl endast 2 alnar lång och går til en rymlig plats, genom hvilken man kommer til en annan gång, hvaråst man kan öfverse och i besigtning taga det inre af pyramiden, som består helt och hållet af stor ohuggen sten, utan ordning hopvråkd och genom en fast murkalk hopfogad. Åfven gifvas åt alla sidor gångar, som leda til åtskilliga, mest hvälfda och med polerad granit beklädda rum. I et af desse rum står en fyrkantig tom kista af sten, som man ger ut för en likkista.

Sedan man har besett det inre af pyramiden och gått ut igen samma väg, som man kom dit, stiger man utvändigt ända up på spetsen. Trapporna åro af olika högd, några 2, andra väl 4 fot höge. At klättra dit up, är därföre ganska besvärligt; men för sin möda blifver man belönad med en utsigt, som til omvidd, mångfaldighet och skönhet ej har sin like. Man befinner sig på en bygnad, som til höjd öfvertråffar alla andra på jorden.

Digitized by Google

Egyptiske pyramiderne hafva, liksom obeliskerne, sina sidor noga riktade åt de fyra våderstreken. De åro, säger Gatterer, bygde af kalksten, eller snarare til större delen huggne af kägelformiga kalkberg och med granit öfverdragne. Högstsannolikt voro de et symbolum af de dödas rike och tilståndet efter döden: äfven måtte den ena eller den andra af dessa pyramidgroupper med des tilbehörigheter öfver och under jorden hafva varit inråttade och bestämde til invigningar och til andra gudstjenstliga göromål.

Andra hafva utgifvit dem för Konungarnes begrafningsplatsar, för kornmagasin, för observatorier; men sannolikast synes mig herr professor Pauli mening om pyramiderne. Han säger: "Pyramiderne "åro i klippor uthuggne och utan på belag-"de med grofva stenmassor. Dessa mas-"sors utansidor, jämte några af de inre röja "alt för mycken konst, för at tilskrifva alt "åt naturen. Men den stående klippmas-"sans grundläggning är visserligen et na-"turalster. De gamle egypterne voro så

Digitized by Google

"kloke, at til vissa afsigter forma, utholka, "ôfverklåda stora stenmassor, som naturen "hade gifvit dem på stället, samt genom "förening af natur och konst frambringa "det som synes omöjligt. Då bestämmel- "sen til at förvara mumierna år vid frågan "om grottorna bevisad, och denna förmo- "dan mycket ôfverensstämmer med de gam- "le egypters vördnad för de döda, at de, "på et tiden trottsande sått, ville hafva dem "förvarade; så, hvad angår de vid hvar "grotta så nåra belägne pyramiderne, sy- "nes mig detta altid det sannolikaste, at "åfven de, til en dylik bestämmelse (til et "förvaringsställe af de döde), hafva, väl "ej blifvit upbyggde, men dock af män- "niskokonst nyttjade och utbyggde."

Vi komma numera til Catacomberne. Många af desse finnas i pyramidernes vid Saccara granskap och åro grafställen för Mumier.

Catacomberne stråcka sig många mil vidt omkring och bestå af många på hvar-

Digitized by Google

an stötande gångar och hvalf, til hvilka man kommer genom lodrätte, til en del öfver 20 fot djupe öpningar. Utvändigt åro de ofta til en karls höjd betäckte med flygsand och dårföre mycket svåre at råka på. Men icke allenast här, utan ock på andra orter i Egypten träffar man catacomber; i de meste finner man likväl inga mumier mer, emedan man så väl borrtfört dem, som brukat catacomberne til kållare, magasin o. s. m.

Egypterne visste åtskilliga sätt, at göra mumier. Herodotus och Diodorus uppgifva trenne. Den förre säger: "Balsame-"ring år i Egypten en egen konst och id-"kas af särskilda, dårtil bestålda personer. "När et liks mumisering blifver dem up-"dragen, så framställa de för den dödes an-"hörige trämodeler af mumier. Däraf gif-"ves tre slag; det första år besvårligast "och kostbarast, det andra år sämre och "mindre kostbart; och det tredje åndtligen "fås för bästa köpet. Balsameringen blif-"ver företagen i dårtil bestämda hus, tillhö-

Digitized by Google

"rande dem, som förstå sig på konsten. "De börja därmed, at de sticka en krum "järnhake i näsborrorne och med den utdra- "ga hjernan, i hvars ställe de gjuta flytan- "de specerier i hufvudskålen. Hårpå up- "skjåra de nedra delen af kroppen inunder "refbenen med en skarp knif af ethiopisk "sten, uttaga alla inälfvorne, rensa och "tvätta dem först med rödt vin och sedan "med vätskor, som i smak och lukt likna "specerier. Sedermera lägger man krop- "pen i natrum och betäcker honom därmed. "Så blir den liggande i 70 dagar; ty lån- "gre får balsameringen ej vara. Hårpå "tvättar man ut kroppen och sveper den i "bindlar af byssus (bomull), som äro öfver- "strukne med gummi. Så tilberedd, låm- "nas den åt anförvandterne, som lägga "den uti en iholig träbild, målad som en "människa och ställa den rätt up i et sär- "skildt rum; bredevid andra mumier."

"Vid andra sättet at balsamera går det "til på följande sätt: Man besprutar inälf- "vorne

Digitized by Google

"vorne genom såtet med cederharts, utan "at öpna buken och uttaga tarmarne. Se- "dan lågger man kroppen några vissa dagar "i natrum, som förtårer alla flytande delar, "och nu uttager man igen det i tarmarne "insprutade harts: detta har den kraften, "at aldeles förtåra de inre delarne, så at "desse kunna tillika med hartset utdragas. "På detta sått blifver ingen ting öfrigt mer "ån skinn och ben, och den så tilberedda "mumien blir nu, utan vidare anstalt, af- "lämnad åt de lefvande anhörige.

"Tredje sättet, at balsamera brukas "endast af fattigt folk: man utsköljer krop- "pen blott med saltvatten och insaltar ho- "nom 70 dagar med natrum; och härmed "är hela anstalten slut."

Herodotus säger vidare: "Man bal- "samerar i hela Egypten åfven kattor, hun- "dar, hökar och andra heliga djur; men helt "besynnerligt och på det kostbaraste sått "tilreder man deras kroppar, som hafva

Digitized by Google

"drunknat i Nilen eller blifvit dödade af en "crocodil."

Ånskönt mycket skickliga nya chymisters undersökningar hafva blifvit anställte öfver balsameringen, vet man likväl ännu inte med visshet at bestämma materialierne, som egypterne brukade til de dödas balsamering, och som förvarade dem flere tusend år från förruttnelsen. Herr hofr. Blumenbach i Göttingen fann, at en blandning af colophonium, myrrha och ladanum ägde mesta likhet med de gamle mumierna. Efter hans förmodan var basen vid de finare compositionerne cederharts, hvartil ännu blandades några andra saker, såsom för ex. meccabalsam. Den aldrafinaste och mäst välluktande mumie han äger är utan på hård, glänsande, dels helt och hållet svart, dels brunagtig; vid brottet matt glänsande men midt på brungrå och ännu mjuk som vax, så at den låter handtera sig som en pillermassa.

I catacomberne ligga mumierne gemenligen i en sarcophag af det så kallade

Digitized by Google

mulbärs-fikons-trädet. Kistan har til det hela ungefärligen skapnad af en herme (mercuristod); nedinunder et slag postement, på det at den i början måtte kunna ställas hemma och sedan i griften i en niche, ofvan på locket et uthugget ansigte, som skal vara den däri liggandes portrait. Vid många af dessa ansigten på sarcophagerne, men ej vid alla, är en qvarterslång tapp satt under hakan, hvars betydelse man icke visst vet. Många försäkra, at denna tapp föreställer et skägg och utmärker, at mumien var af mankönet.

Understundom är äfven sarcophagen utan på fullmålad med hieroglypher och caracterer. Den af träd står mången gång i en öppen stenkista af granit och basalt, på hvilken äfven hieroglypher äro inhuggne. Man finner jämväl ganska många mumier utan sarcophag, blott inlindade i säf eller palmgrenar, förnämligast barnmumier. Eller ock är blotta kroppen helt vårdslöst insvept i et stycke cattun, lagd på et hvarf kol och 7 til 8 fot högt betäckt med sand.

Digitized by Google

Under sarcophagens lock ligger gemenligen öfver hela mumien, ifrån hufvudet ända til fötterna, en aflång masque af tjockt på hvarann klistradt eller ock med et slags gips-pastey öfverstruket cattun, som åter vid hufvudet har et måladt ansigte och vid kroppen nedantil mångahanda förgyllningar och brokigt målade figurer, som på de fleste förestålla balsameringen och de egyptiske gudomligheterne. Under dessa hopklistrade cattuntäcken ligger sedan sjelfva liket, insvept i sine bindlar. Desse siste åro bomull af olika finhet. Bindlarnes mängd, bredd, sättet hvarpå de åro fållade och dylikt, åro olika. Vid många mumier skola inemot tusen alnar blifvit upbrukade. De yttre bindlarne löpa öfver hela kroppen, så at man på många utvändigt kan åtskilja hvarken hufvud eller ledamöter; under dem ligga vidare de inre bindlarne, hvarmed särskilda lemmar och lifvet åro lindade: desse åro ock stundom utväxlade mot stora stycken cattun, like halfskjortor. På många år ansigtet blottadt och nacken betäckt blott med en hufva och liksom med

Digitized by Google

en perukmössa; på desse åro ansigts-delarne murkna eller affallna. Däremot på några mumier åro hufvuden på det sorgfälligaste och besynnerligaste sätt korsvis omlindade, så at hår och dår blifva fyrkantiga öpningar. Öfverhufvud åro många mumiebandager öfvermåttan konstigt anlagde. Bindlarne nåst kroppen och armarne åro undertiden förgyllde. Gemenligen ligga armarne i kors på bröstet: på några hånga de nedåt vid sidorna af kroppen. På många har man funnit hånderne helt och hållet, på andra blott naglarne förgyllde eller rödfårgade.

På eller i mumierne finner man understundom åtskilliga främmande ting. Några t. ex. hafva et palmblad under tånderne och något, nåstan likt en muskatblomma, i lifvet. I några fann man en rosmarinqvist, som ännu såg ut, som vore den nyss afbruten: i andra en mängd små acaciekårnar; en flaska, full af smörjelse-harts; i gapet et tunt guldbleck, 10 gran tungt, inkarfvadt och tilhopa lagdt.

Digitized by Google

Araberne tillåta ej gärna Europeerne, at söka efter mumier i catacomberne, utan de göra det sjelfve, för at kunna bortttaga det på dem befinteliga guldet*).

Under mumiernes bindlar eller på deras bröst finner man vanligen en eller flere figurer af en art oägta porcellain eller af koppar, men sällan af guld. Desse åro måstedels små Osirisbilder med i kors uplyftade armar och gisslar i bägge händerne. Utom des träffar man åfven åtskilliga andra figurer och konstiga ting af carniol, jaspis, agat och så vidare, uti mumierne.

Några mumier åro ännu i så godt stånd, at man kan igenkänna hela bildningen; til

*) Vansleben, som har sjelf varit i tre catacomber, påstår motsatsen: Araberne til och med bitrådde honom. — För vid pass 50 år sedan, köpte man i Europa den fullständigaste och skönaste mumie för 30 tyska daler. Men at mumierne åro en sällsamhet i Europa, hårrörer af europeiska matrosernes vidskepelse, som ej vilja tåla dem på skeppen.

Digitized by Google

och med synes ännu på många det hvita i ögonen, ögonbrynen och ögonlocken.

Förnämsta orsaken, hvarföre Egypterne och andra gamla folkslag mumiserade liken, var föreställningen af all tings återvändande och själavandringen. De trodde at, når människokroppen borttmultnar, så går des själ in i et djur; men om den återfinner sin kropp igen efter 3000 år, så bebor hon den på nytt.

Näst pyramiderne år obeliskerne de största minnesvårdar af egyptiska byggningskonsten. Man förstår därmed fyrsidiga stoder, som blifva efter hand smalare åt spetsen och slutas öfverst med en liten pyramid, som gemenligen år så hög som obelisken nedantil på hvardera sidan år bred. Alla obelisker bestå af en enda granitkloss, ånskönt de meste åro 50 til 150, ja 180 fot höge och på alla sidor nedantil vid basen 24 til 25 fot breda. Deras piedestal år mestedels cubformig och var 2 til 3 fot bredare, ån sjelfva obelisken ne-

Digitized by Google

dantil. De åro fint polerade, och likväl märker man ej ringaste spor af meiselns bruk dårpå. Massan, hvaraf obeliskerne bestå; år ganska skór; man kan således lått göra sig en föreställning af den oändliga möda, som utarbetandet af et sådant verk måste hafva kostat. Var det nu fårdigt på berget, så måtte det först föras ganska långt, innan det kom på sin bestämda ort.

Obeliskerne åro lodrått (perpendiculårt) upstålde på deras piedestal och med sina fyra sidor noga riktade åt de fyra väderstreken. Några åro rent af slåte, andra tvårtom från ofvan til nedan antingen på två eller på alla fyra sidorna utsmyckade med djupt ingråfde (ofta til 2 tum inhuggne) och mestedels i vissa fålt afdelade hieroglyphiska figurer. På några obelisker finner man ånnu hår och dår i hieroglyphernes utholkningar en hvit massa.

Man finner obelisker på alla orter i Egypten. Deras hufvudbestämmelse var ingenting annat, ån prydnader, som man

Digitized by Google

satte vid ingången til tempeln och andra dråpeliga byggnader. En bibestämmelse måtte åfven hafva varit den, at åt efterverlden lämna åtankan af märkvärdiga händelser, som i hieroglypher på dem voro beskrifne.

I Egypten finner man än i dag följande obelisker. 1) Två i Alexandria imellan nya staden och fyrbåken. 2) En stående obelisk och en kullstjelpd i Matarea. 3) En i landskapet Fajum, nära vid det gamla Arsinoé. 4) Fyra obelisker i Carnak ibland ruinerne af Theben. 5) Två obelisker i Luxerein, likaledes ibland Thebens ruiner. 6) En obelisk i Assuan ibland ruinerna af det gamla Syene. 7) Två obelisker på ön Dschesiret-el-Heif (det gamla Philæ).

Men man har borrtfört åtskilliga obelisker ifrån Egypten, såsom til Rom, Constantinopel m. m. — I medelegypten på södra sidan af sjön Moeris, ej långt ifrån den gamla staden Arsiné, stod den

Digitized by Google

berömde Labyrinthen, om hvilken Herodotus lämnar följande berättelse: "De tolf "Konungarne, ville, genom en gemensamt "upråttad minnesvård, för eviga deras namns "åminnelse. I denna afsigt bygde de laby- "rinthen. Jag har sett den — och så stor "min förmodan därom än var, blef den lik- "väl vid åsynen däraf förökad: ty sjelfve "grekernes förträffeligaste byggnader, de "namnkunnige, berömde tempeln i Samos "och Ephesus, ja! sjelfva pyramiderne må- "ste ge vika för labyrinthen. Den innehål- "ler 12 pallats, (Strabo säger 27, efter an- "talet af Nomerne, i hvilka Egypten var "indelad) under et gemensamt tak, hvilkas "portar åro stälde midt emot hvarandra, "nämligen 6 emot norr och 6 emot söder. "En gemensam mur omgifver desse pallats. "Alla rummens antal i desse byggnader be- "löper sig til 3000, däraf åro 1500 öfver "och åfven så många under jorden. De "förste har jag sjelf besedt; men de under- "jordiske känner jag endast efter sagen; ty "labyrinthens upsyningsmän ville ej visa "mig dem och sade blott, at uti dem för-

Digitized by Google

"varades labyrinthens upbyggares och de he-
"lige krokodilernes likkistor. De öfre ru-
"men öfvertråffa i konst och prakt alla an-
"dra människoverk. Utgångarne genom
"taken, de otalige, mångfaldigt hvarann
"upslukande vågarne, som gingo genom pal-
"latsen, sätta åskådaren i häpnad. Man kom
"altid ur ett pallats i kamrarne af ett annat;
"ur detta i sidorum och vidare ur desse på
"andra tak och i andra pallats. Hela bygg-
"nadens tak och murar åro ända igenom af
"sten, och utsirade med konstigt ingråfde
"hieroglyphiska figurer. Salarne hvila
"rundt omkring på pelare, som til större
"delen åro af hvitt marmor. Vid yttersta
"ändan af labyrinthen står en 40 famnar
"hög, med hieroglypher helt och hållet be-
"täckt pyramid, til hvilken man kommer
"genom en underjordisk väg" *).

De fleste nyare resebeskrifvare tala al-
deles inte om ruinerne af denna märkvär-
diga byggnad. Paul Lucas var den en-

*) Denne pyramid är ännu qvar och står i granska-
pet af det nu varande Havara.

Digitized by Google

daste som eftersökte dem och åfven fann några lämningar däraf. För at icke fara vilse, tog han 2000 famnar segelgarn och någon sönderhackad halm, at strö på vägen, men kunde endast med stor möda, ofta krypande komma in i 150 rum; at tränga sig längre fram tilstadde ej stengrus och mörker honom. På byggningens östra sida fann han et bredt, betäckt gallerie, som hvilade på 4 granitstoder. Midlersta dörren hade mycket starka poster och karmar; på hvar sida om den samma stod en Anubis, öfverhöljd med hieroglypher och öfver dörren var et bevingadt och öfverslöjadt hufvud med hieroglyphisk öfverskrift. Öfver denna dörr såg han ännu qvarlämningar af andra, men aldeles förfallna dörrar. Genom den förut omtalta port och galleri, kom han in i en stor sal, som var öfver 40 fot hög, 25 bred, 36 lång och betäckt med stora granitskifvor. Vid ändan af denne sal emot väster var åfven det 4:de galleriet, som slutades vid muren. Alla desse salar hade åtskilliga dörrar vid sidorna och vid golfvet, genom hvilka man

Digitized by Google

kunde komma dels in i underjordiska, dels in i sido-kamrar.

Angående ändamålet af denna byggnad åro meningarne mycket olika och skiljaktige. Några tro, at den varit bestämd til begrafningställe för Konungarne och de helige djuren; andre hålla den för et slags pantheon, hvaråst man offrat åt gudarne, eller för en byggnad, som varit anslagen til de förnämste embetsmännerne i staten, at där hålla sina sammankomster och rådplägningar. Nyare skriftställare utgifva den för en ort, hvaråst prästerne hafva firat och lärt sina mysterier o. s. v. Herr Gatterer håller den för en architectonisk-symbolisk föreställning af djurkretsen och solens, månens och de öfrige planeternas lopp genom den samma, och det fuller i den afsigt, at göra sol- och månförmörkelser, dagjämningens framskridande och själavandringen sinlige, men i synnerhet at lindra planetstydningen och alla andra astrologiska spådomar.

3) Minnesmärken i Nederegypten.

I grannskapet af Alexandria tildrager sig förnämligast Pompei stod de resandes

beundran. Den står på en höjd, ungefär en fjerdedels mil ifrån staden emot söder och är af röd granit. Des höjd — afmått efter skuggan — stiger til 114 fot. Egentliga skaftet på pelaren består af en enda sten och är 38 fot högt. Hvarken Diodorus eller Strabo — bägge Augusti samtidingar — omtala denna stod; den tyckes fördenskull ej med rätta bära sit tilnamn. Mycket sannolikare är den uprest, kejsar Severus til åra.

Skaftet är til hela des längd fullkomligt glatt och poleradt. Knappen är corinthisk och 9 fot hög. Postementet är 25 fot högt och ofvanpå spetsrymden uthölkadt, hvadan det är sannolikt, at däruti fordom stått en statue. — Nu för tiden tjänar denna stod til et kännetekeu för skepparne, som segla til Alexandria, at de åro nära hamnen.

Icke långt ifrån denna stod finner man Catacomberne, som bestå af några i klipporna uthuggne rum. På bägge sidor-

Digitized by Google

ne af desse rum ser man tre rader hvalf jämte hvarandra och til en del i de samma ännu spor af halfuphöjdt gipsarbete, hvarmed de hafva varit utsirade. Utom desse hvalf, som sannolikt voro begrafningsplatsar för vuxna personer, och vid slutet af dem, ser man åtskilliga smärre, i hvilka förmodeligen endast barn blifva bisatte.

I Nederegypten finner man ännu några qvarlefvor af Heliopolis, Canobus och Sais. Af de fyra store obelisker, som stodo i Heliopolis, lät kejsar Augustus föra tvänne til Rom. Den tredje hafva Araberne kullkastat och blott den fjerde står ännu på sit postement. Han är af röd granit, utom piedestalen 78 fot hög, på alla 4 sidorna mer än 6 fot bred och på den fint polerade öfversta ytan betäckt med hieroglypher. Af solens tempel, som stod i denna stad, hafva endast få ruiner bibehålit sig; t. ex. en 22 fot lång sphinx af gul marmor, men som öfver hälften ligger i sanden begrafven.

Digitized by Google

Isis och Osiris voro egypternes allmänna landsgudar. Man dyrkade dem under mångahanda sinnebildska förestållningar. Osiris blef aldramest bildad af en svart sten eller balsat, emedan han, tilfölje af gamla traditioner, skulle hafva varit svart. Des attributer voro: korset med handtaget, spira med hökhufvudet, phallus, gisseln, understundom åfven en art thyrsus o. s. v. som man finner i de gamle osirisbildernes händer. Osiris blef ock dyrkad i en mumies skepnad och des statue är gemenligen så afbildad.

Isis tyckes endast i de ålsta tider hafva blifvit förestäld med ganska fyllig barm och först i senare tider afbildad med många bröst, såsom den allnårande naturens symbolum. Des attributer åro et hufvudsmycke af palmblad, eller af halföpnade lotusblommor, eller af två krumma horn, imellan hvilka en kula svåfvar. I händerne förer hon gemenligen et kårl eller sistrum, eller en lotusblomma. Isis och Osiris blif-

va

Digitized by Google

va förestälde dels enskilt, dels jämte hvarandra, och ännu oftare med des son Horus bredevid sig, eller ock i Harpòcratis, Thot Anubis och Macedonis sällskap.

På alla gamla egyptiska statuer har det nakna idel råtta och få utrundade linier. Musklerne åro nästan aldeles icke utmärkte. Hufvuden åro ej aflånge, utan mest cirkelrunda, ögonen platte, dragne på sned och stå ut mest jämt med pannan. Ögonbrynen och ögonlocken åro blott genom ingräfde linier utmärkte; äfven så läpparne, som åro fast tilslutne och vid mungiporne dragne up åt. Kindbenen stå mycket utåt, hakan är ganska liten och tilbakadragen. Öronen stå mycket högt vid hufvudet, åro oformligt store och merendels smyckade med örhängen. — De qvinliga figurerna hafva altid öfvermåttan fyllig barm och smala höfter. På manliga figurer hånga

Digitized by Google

armarne helt styft och rått ner; men på qvinliga endast den högra, ty den vänstra ligger gemenligen böjd under bröstet. Naflen är altid mycket djupt utarbetad. Skinnebenen äro böjde utåt, och på fötterne, som altid på sittande figurer stå mycket tått tilsamman, äro lederne, så på tår, som fingrar, ej utmärkte.

De manliga figurerna äro blott omgjordade med et skjört eller förkläde, och deras hufvud betäckt med en prydnad, som liknar en biskopsmössa, eller med en hufva, som i remsor hånger ned på axlarne, eller ock med en orm. — Qvinliga figurerne äro beklädde med en mycket tunn, skrynklig slöja, och båra på hufvudet en prydnad af fjädrar, eller en numidisk hona, eller hopflåtade och i ring hoplagde hårtofsar, eller blott en enda lock vid högra örat. Understundom är åfven hufvudet så väl på mans- som qvins-statuer betäckt med en torndyfvel-formig upsättning, eller ock med palmblad. De fleste mans-statuer äro likväl på hufvudet kale och skägg-

Digitized by Google

lôse; armar och fôtter åro nakne, når man undantager de omkring dem ofta lagde arm- och fot-ringarne.

Djurfigurerna åro på det hela båttre, otvungnare och, i hånseende til deras anatonomiska beskaffenhet, nogare utarbetade. Nåstan alla gamla egyptiska statuer, isynnerhet månniskostoder, åro aldeles like hvarannan i ansigtsdrag, ställning, proportion och draperi. Blott det senare tål undertiden et undantag.

Digitized by Google

XV.

Om canalerne, som i gamla tider gingo utur Nilen in i röda hafvet.

Nu tilskrifver man Fransoserne den afsigt, at förena det röda hafvet med medelhafvet och därigenom förkorrta vågen för ostindiske varorna. Man bara vet inte, om de åro sinnade, at omedelbarligen eller förmedelst Nilen sammanbinda bägge hafven. Redan i de åldre tiderne hafva til olika tidpunkter fyra sådane canaler gifvits. Herodotus lämnar om den förste följande berättelse: "Nekos, konung af Egypten, "begynte arbetet på den rännil, som går "til röda hafvet, och hvilken Darius, Per"sernes konung, ville genomskåra. Dess "längd stiger til en fart af fyra dagar, och "han är så bred, at två galerer kunna tilli"ka ro bredevid hvarandra. Vatnet faller "utur nilströmen i denna canal, och det ej "långt förbi staden Bubastis. Men vid "arabiska staden Patumos faller han i det

Digitized by Google

"erythræiska (röda) hafvet. Man genom-
"gröf aldraförst egyptiska slätten, som stö-
"ter til Arabien. Längre upåt stöter til
"denna slätt en bergrad, som sträcker sig
"ända til Memphis. Vid foten af denna
"bergrad blef canalen dragen längs åt ifrån
"öster til väster och därpå gick den ända
"til en klyfta, som mot söder förde den
"ifrån bergsstråckan in i arabiska viken.
"Där vågen ifrån det norra, eller medelhafvet,
"til det södra, som ock kallas röda hafvet,
"är korttast, nämligen ifrån berget Casius,
"som utgör gränsen imellan Syrien och
"Egypten, åro 2000 stadier ända til arabi-
"ska viken. Detta är det korttaste strecket.
"— 120,000 invånare, som under konung
"Nekos regering grofvo på detta verket,
"omkommo därvid. Nekos lät det ändteli-
"gen ligga, emedan et gudasvar bad honom
"uphöra och antydde honom, at han arbe-
"tade til förmån för en barbar." Diodo-
rus af Sicilien säger: "Efter Nekos fort-
"sattes det af persernes konung Darius, som
"på visst sätt hade redan hunnit långt i sit
"arbete; men lämnade det ändteligen ofull-

Digitized by Google

"bordadt, emedan han af några blef under-
"råttad, at han, om han genomskar näset,
"skulle förorsaka en fullkomlig öfversvåm-
"ning öfver Egypten, därföre at röda haf-
"vet låg högre, än Egypten. Ändtligen
"fullåndade Ptolomæus II. canalen och an-
"lade en med mycken konst bygd sluss på
"den beqvämligaste orten. Denne lät han
"öpna, när et skepp ville fara därigenom,
"och sedan strax sluta den til igen. Den
"genom denna canal flytande floden kallas
"efter dess uphofsman, Ptolomæus. Vid
"mynningen ligger staden Arsinoé."

Af Strabo inhämte vi, at denna canal har gått genom bittersjön, hvars ursprungliga bittra vatten har därigenom blifvit försötmadt. Canalens bredd upgifver han til 100 alnar och försäkrar at tungt lastade skep kunna utan möda komma fort på den.

I Antonii och Cleopatras tid måste dock denna canal ej mer hafva varit farbar. Ty vi finne hos Plutarch, at Cleopatra var sinnad, at låta bringa sina skep, öfver det imellan röda och egyptiska hafvet belägna näset, til arabiska viken

Digitized by Google

och at segla med deras rikedomar til aflägsna trakter. Men hon afstod med sit förehafvande, så snart tidningen inlopp, at de första skeppen, som man hade bragt därôfver, blifvit af de kring Petra boende Araber plundrade och sedermera upbrände.

Ptolomæus Philadelphus sjelf dref indiska handeln genom arabiska viken til Egypten på en annan väg. Han bygde på västra kusten de tvänne stapelstäderne Berenice och MyosHormos, dit alt gods ifrån Arabien, Persien och Indien blef fördt sjövägen, sedan til Coptos på kameler, så inskeppadt på Nilströmen och sist därifrån vidare fortskaffadt til Alexandria. Afven på denna väg, som gick genom öknen, blef en canal framledd, och til beqvämlighet för resande, på behörigt afstånd hus anlagde.

Angående den tredje canalen, som några tilskrifva kejsar Trajanus, andre kejsar Hadrianus, herrskar största okunnighet och af brist på underrättelser kan man icke med tilförlitlighet bestämma något därom.

Digitized by Google

Den fjerde canalen utförde öfvervinnaren Amru på kaliphen Omars befallning, strax efter Egyptens eröfring af Saracenerne. Den begyntes vid Fostat utur Nilen och gick öfver slättmarken vid foten af berget Mocattam ända in i röda hafvet. Efter Savary's upgift var denna canal 24 timars våg huggen genom klippor. På honom fortskaffade man varor och lifsförnödenheter til Mecca, och han var den korttaste och minst kostbare bland alla de öfrige. Maillet vil i grannskapet af Cairo ännu hafva uptäckt några spor efter honom och tror, at det ej är omöjligt, at rensa honom ifrån sanden och göra honom farbar igen.

Kunde man komma ut med en förbindelse af medelhafvet med det röda hafvet; så skulle vinsten vara ganska indrägtig för handeln. Men huru dristar man vänta et sådant verk af landets nuvarande beherskare, som lefva af rof, simma i människoblod och förstöra alt, hvad för konster, vetenskaper och handel nyttigt och fördelaktigt är? Detta kan endast väntas af en

Digitized by Google

uplyst nation, som befriar invånare för det osaliga förtrycket, hvarunder de sucka, cultiverar araberne, vånjer dem vid åkerbruk, afhåller dem ifrån at skoja omkring och förhindrar deras röfverier.

Efter Maillets upgift seglar et med gods väl lastadt skep på 14 til 20 dagar ifrån Marseille til Alexandria. Härifrån kunna varorna på 3 til 4 dagar blifva förde til Cairo, vidare på 3 dagar til Suez, och på 30 til 35 dagar lägger et skepp tilrygga hela resan ifrån Suez til Surate, så at et bref ifrån Frankrike, som på den hittils vanliga vägen intet under 5 och 6 månder kommer til Ostindien, kan högst på 2 månader blifva ditbragt. Om altså ingen omedelbar förbindelse af det röda hafvet med medelhafvet skulle åstadkommas, emedan näsets jordmån består af flygsand til et ansenligt djup och mest är utan backar och höjder; kan likväl densamma verkas af Nilen. Men til äfventyrs skulle äfven då skeppen vara olastade, innan de löpo in i Nilen, emedan stranden i Egypten är så litet djup, at stora skep icke

Digitized by Google

utan fara kunna på flere mil nalkas landet. Åfven har Nilen vid sina mynningar flere sandbankar; varorna måste altså ur smårre skep bringas på större. — Dock förtjena desse upgifter en ån nogare undersökning, emedan de fleste resebeskrifvare, som hittintils besökt Egypten, ännu icke hafva anstält alla dårtil nödige påaktningar.

Ännu större svårigheter har man at öfvervinna på röda hafvet, som ån på långt når icke nog år bekant. De många sandbankarne, klipporne och grunden göra farten dårpå farlig, och vindarne, som råda dår, besvårlig. Den egenteliga östra passadvinden, som man råkar imellan vändkretsarne, sträcker sig endast til den ena hålften af röda hafvet och i den öfra eller norra delen af detsamma herskar 10 månader på året, nämligen ifrån Maji til midlet af Mars, en beständig nordvåstvind, som mycket försvårar återfarten ifrån Ostindien, och inskränker den til en liten del af året. Men jämväl denna svårighet skulle til större delen förfalla, om man kunde åter i ordning ställa gamla handelsvägen imellan

Digitized by Google

Coptos och Cosseir; ty på detta viset hade man ej at kåmpa mot nordvåstvinden, under en så lång stråcka, emedan Cosseir ligger under 26° 7′ 51″ nordlig bredd.

Men vårt tidehvarf år rikt på underverk! Hvad den okunnige ej kan, utfôrer den uplyste, och hvad slafvar ej en gång anat, gôra frie folk til en verklighet. Fôrdenskull gifves ingen mera gynnande tidepunkt, at åstadkomma denna fôrbindelse, ån den nuvarande, i hvilken alla människosjålens krafter åro upbragte och satte i gång, då insigtfulle och tapre mån stå i spetsen fôr fôretaganderne, och då man kan upbjuda alla konstens hemligheter til sina planers utfôrande.

Digitized by Google

XVI.

Beslut.

Men hafva då Fransoserne rått, at taga Egypten i besittning? Så fråga de visa herrar, som lefva däraf, at de handla och göra orått, samt dricka oråttfärdigheter såsom vatten. Andre göra väl också denna fråga; men hon gör dem icke håpna, emedan råttvisan hos dem är det första, högsta och heligaste.

Det är en ovilkorlig människoplikt, at städse göra framsteg i sina krafters utbildande och i fullkomligheten. Ingen dödelig kan och får undandraga sig denna skyldighet, om han icke vil vara nedsunken under djuren och handteras lika med dem. Turkarne förhindra alt människosnillets bemödande, at hinna högre up; deras regering och deras religion äro en namnlös styggelse mot Gud och förnuftet. Alt, hvad månskligt är, blifver förtryckt; alla kunskaper utrotade, alla minnesvärdar förstörde, månskligheten brutaliserad, och hvad, utom deras gestalt, beråttigar oss,

at vidare råkna desse våsen ibland människorna? Men åfven denna år helig, så länge denna machin blott ej kränker andras råttigheter, men det göra de icke. I Egypten suckar folket under de tungaste bördor, under de blodigaste förtryck och de mest motbjudande mishandlanden, ja! det har til och med til sin önskan förgåtit et båttre tilstånd. Landets herrskare hafva ifrån slafvar blifvit de blodgirigaste tyranner — hvilka skyldigheter åligga icke då andra människor, at påakta den i Egypten förtryckta månskligheten. Bevisa hjelp, hvar du kan, säger vårt förnuft, åfven om du vid detta upfyllande af din plikt skulle omkomma! Det år fördenskull alla människors skyldighet, at bistå den förtryckte.

Vidare år det skyldighet at hvar regering gynnar människokrafternes förfullkomnande. Alla regeringar, som grunda sig på undertryckandet af alla framsteg i månskliga kunskaperne, åro oråttvise och måste i grund förstöras. Det kan reta til upresning, at ej i sin barm vilja höra skyldighetens bud, och det år styggelse, at ej

bistå den undertryckte, hvar man kan. Så mycket säger moralen. Hvad talar nu råttvisan? Hvar regering, som skal vara råttskaffens, måste grunda sig på folkets vilja, hafva en författning at upvisa, som skyddar folkets rått och lämnar andra nationers rått oförkränkd. Under hvilken regering lefver nu Egypten? Håller folkrätten sig säker och gör den främlingars vanhedrande omöjligt? Alt är öfverlämnadt åt beyernes tygellösa behag, människor och djur stå i en klass, ty alt är et rof för deras glupskhet. Beyerne och deras anhang mörda och plundra utlänningen så väl som den infödde. Nu består all yttre råttvisa i inskränkningen af hvars och ens behag; på betingandet af det sammanhångande med godtycket af hvar och en, således i jämlikhetens lag. Fördenskull åligger det såsom skyldighet öfverhetspersonerne i alla råttvise regeringsformar, at införa råttvisan i verlden, borrtjaga tyranniet, tildela folket skydd och säkerhet, emedan ej en gång de oråttvise regeringsformarne kunna gifva dem någon säkerhets-

Digitized by Google

pant, at lugn och fred herrska och at man kan vara säker för deras anfall: ty hvaråst hela magten hvilar i oråttrådiga händer, står ej något spor af råttvisa til at träffa: råttvisans iakttagande år en plikt, hvartil man får tvinga den genstråfvige; men hvem kan, hvem vil tvinga despoten eller Aristocraternes skrå til at göra rått, når de göra orått? I sådan regering år all råttvisa nåd.

De egyptiske beyerne må man således störta ned af thronen; men hafva Fransoserne råttighet därtil? År icke snarare turkiske kejsarens skyldighet, at tukta desse röfvare? Ottomanniska portens magt i Egypten år blott en skugga: den måste göra, hvad beyerne vilja. Och huru kan man vänta, at en oråttvis skal, för råttvisans skul, tukta en annan oråttvis? — Turkiska riket år nära sin uplösning, och hvar människovän måste önska, at en ända måtte blifva på denna skändeliga regering, på det at människan måtte åter upvakna til sin bestämda värdighet, på det at talanger, kunskaper, och dygder må allena regera

Digitized by Google

verlden och på det ej den skamligaste vållustens slafvar må utsuga den rikaste och skönaste delen af jordklotet?

Vi återvände til vår fråga: Hafva Fransoserne råttighet, at förjaga beyerne utur Egypten? Fransoserne äro förolämpade, de erhålla ingen ersättning för deras klagomål; de måste altså sjelfve åtaga sig domens skärskådande och verkställande. Ännu mer: Hvilket land kan tilfredsställa den fordran man gör på det samma för en råttvis regeringsforms skull och åt hvem kan förtryckta nationers hjelpande updragas, utan åt dem, som lefva under en råttvis regeringsform? Blanda Turkarne sig i denna angelägenhet, så lärer drabba dem det öde, som försynen har bestämt den oråttfärdige. Inför den Högste äro slafven och tyrannen lika förhatlige, emedan bägge på et vederstyggeligt sätt förkränka sin plikt.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Oct 27 1958

Digitized by Google

Digitized by Google